

SAN MATEO

Mateoa Jesucristoen huadak hua'a o'manigmadoya'uyate.

Jesucristoen adhuea'pane'.
(Lc. 3.23-38)

1 ¹ Jesucristo Davidkudaken adhuea'si'po kenpa'ti Abrahamkudaken adhuea'si'po o'uyate. In beroba'te do Mateoa on'nigmadoya'ne. Jesucristoen adhuea'pane'dik on'nigmadoya'dene.

² A'nnanada Abraham Isaacen huaoj o'uyate. Isaac Jacoben huaoj o'uyate. Jacob Judáen huama'buyereen huaoj o'uyate. ³ Judá Faresen Zaraereen huaoj o'uyate. Tamar kenomeyen huaoj o'uyate. Fares Esromen huaoj o'uyate. Esrom Aramen huaoj o'uyate. ⁴ Aram Aminadaben huaoj o'uyate. Aminadab Naasónen huaoj o'uyate. Naasón Salmónen huaoj o'uyate. ⁵ Salmón Boozen huaoj o'uyate. Rahab Boozen huaye o'uyate. Booz Obeden huaoj o'uyate. Rut Obeden huaye o'uyate. Obed Isaién huaoj o'uyate. ⁶ Isai Huairi Daviden huaoj o'uyate. David Salomónen huaoj o'uyate. Urfasen ayahua Salomónen inag o'uyate.

⁷ Salomón Roboamen huaoj o'uyate. Roboam Abíasen huaoj o'uyate. Abías Asaen huaoj o'uyate. ⁸ Asa Josafaten huaoj o'uyate. Josafat Joramén huaoj o'uyate. Joram Uzíasen huaoj

o'uyate. ⁹ Uzías Jotamen huaoj o'uyate. Jotam Acazen huaoj o'uyate. Acaz Ezequíasen huaoj o'uyate. ¹⁰ Ezequías Manasésen huaoj o'uyate. Manasés Amónen huaoj o'uyate. Amón Josíasen huaoj o'uyate. ¹¹ Josías Jeconíasen huama'buyereen huaoj o'epo kenoka' Israel aratbuttaj Babilonia huadaribayo on'batohua'de'uyate.

¹² Nogok Jeconías Salatielen huaoj o'uyate. Salatiel Zorobabelen huaoj o'uyate. ¹³ Zorobabel Abiuden huaoj o'uyate. Abiud Eliaquimen huaoj o'uyate. Eliaquim Azoren huaoj o'uyate. ¹⁴ Azor Sadocen huaoj o'uyate. Sadoc Aquimen huaoj o'uyate. Aquim Eliuden huaoj o'uyate. ¹⁵ Eliud Eleazaren huaoj o'uyate. Eleazar Matánen huaoj o'uyate. Matán Jacoben huaoj o'uyate. ¹⁶ Jacob Joséen huaoj o'uyate. José Maríaen huatoe o'uyate. María Jesúsén huaye o'uyate. Jesústaj konogdikda o'dikka'uy Cristo, Diosa o'ta'mona'uyate.

¹⁷ Ken Abraham Davidte catorce Daviden adhuea'pane' o'nuyate. Kenpa'ti David Babilonia huadariyo en'batohuade'te Jeconíaste catorce adhuea'pane' o'nuyate. Kenpa'ti Jesús e'si'poede'te nog catorce adhuea'pane' o'nuyate.

Jesucristo o'si'poe'uyate.
(Lc. 2.1-7)

¹⁸ In konig Jesucristo o'si'poe'uyate. María Jesúsén huaye Joséere

o'toepakapo. Toepakhuedada huaboa'da bogdakhue'da o'e on'tinopoe'uy. Diosen Nokirega o'dapoka'uy. ¹⁹ José Maríaen huatoe huadak huaka'eri e'eada María bogdakhue' o'enok e'huaa'ta' pakhue'ada soatayo' huatoe e'enta' o'pakuynig'a. ²⁰ Kenpa' José e'nopode'te o'yorokpo Dios Huairien huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—On José i'e. Daviden adhuae'si'po i'e. María e'toepaktaj me'pukehue' yae'. Huasi'po o'toepaonig Dios Nokiregen o'eapo. ²¹ Bokereksi'poa' o'si'popakapo. Kentaj i'dikka'apo Jesús. (Jesúsdik Judíoen hua'ate dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'eapo) konigepo ke'nen aratbut Israel aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopo'yarea'apo. —Diosen huata'moneria kenda ona'uyate. Josétaj ona'uyate.

²² Dios Huairien huamanbatia'pakeria o'manbatia'pakuyinig in aya'da o'uy.

²³ Mune'yo katenohued e'eada bogdakhue' o'epo. Huabokereksi'po o'si'popakapo. Kentaj on'dikka'apo Emanuel. Dios Huairia o'mana'uyate. Emanuel huadik konig Dios oro'ere o'ika'.

²⁴ José o'mabodepo Dios Huairien huata'moneritaj o'nigpeepo huatoe e'to'eada ²⁵ e'si'popakde'te batohuedhue' o'uyate. E'si'popakde'te Jesús o'dikka'uyate.

Digada huanopoe'eria Jesús yobedtaj on'ta'huade'uyate.

2 ¹ Belén huakka' jakyo Judea huadaribayo Jesús o'si'poe'uyate. Kenoka' Herodes Roma huae'eri Judea gobiernu huairi o'uy. Kenoka' Jerusalén huakka' jakyo sue'da huabokerek on'tiakdepo, kenomey digada huanopoe'eria nogbaya' niokpo e'behuikyon on'tiakdepo,

² —Judío aratbuten huairi o'si'popakdeme'. ¿Meyon ya'e? Keyon niokpo ome' judío Huairi e'si'popakde' huanopoe' siokpo o'tiahuayme'po, judío Huairitaj dakiti Dios aa'ya'po o'tiakdey. —On'mana'uyate.

³ Kenoka' Herodes Huairi kenda o'matipe'edepo o'me'puke'uyate.

⁴ Aya' sacerdote huairitaj kenpa'ti aya'da Apagba' huamanmadika'eritaj o'makupopaka'uyate Herodesa. Okgupopakdepo, “¿Cristo Diosya' o'tiakdepo meya' ya'si'poeapo?” o'mana'uyate.

⁵ —Judeabayo Belén huakka' jakyo o'si'poeapo. Diosen huamanbatia'pakeria kenpa' o'nigmadoya'uyate:

⁶ Judea huadaribayoda Belén huakka' jak suhuigda ee'pi' huakhuairi Cristo o'si'poe'apo. Belén jakya' huamata'monanhua' Huairi Cristo o'orokapo. Ke'na Israel aratbuttaj o'batiokika'apo. —Judío huairia o'nona'uyate.

⁷ Kenoka' diga'da huanopoe'erite o'mata'mona' Herodesa. “Iregireg yan'batotiak.” Herodesa o'mana'uyate. “¿Judío huairien siokpo menok huaboa'da ya'orokuy bo'tiahuayne?” Herodesa diga'da huanopoe'eritaj o'mana'uyate. ⁸ O'nopodepo diga'da huanopoe'erite Belényo o'mata'mona'po, —Ayon yan'huati'. Huasi'potaj daka' yaduk. Kenoka' yan'huahuaydepo do'taj yan'tiakti'. Enade'te do kenpa'ti huahua'dik ijjepeo kentaj huikudate ijtihuadpo, “Urua'da huairi i'ene.” Yona'apoy. —Herodesa nama'da o'mana'uyate.

⁹ Ken Herodestaj on'pe'edepo diga'da huanopoe'eria o'nokhua'uyate. Ken siokpo niokpo ya'behuikyon on'tiahuayde ken siokpo huakkuruyon o'hua'uy. O'hua'po kutaya' kente huasi'po e'huae'te o'batik. ¹⁰ Diga'da

huanopoe'eria siokpo on'tiahuaypo huakka'da on'durugpakuy. Judfo aratbuten huairisi'po kente o'e on'nopoepo. ¹¹ Jakyo on'kuddepo huasi'potaj on'tiahuay'uy. Huasi'po huaye Maríare on'tiahuay'uyate. Konig gobierno huairitaj huikudate on'huadikuy huasi'po Jesústaj huikudate on'tihuadpo 'uru'da judfo aratbuten gobierno huairi o'e on'batia'pakpo. Kenoka' caja' o'nokhuikedepo katetehue' huasi'potaj oro on'yokuyate. 'Uru'da ohuey huasihuaj daka'da e'bakpakte 'uru'huieada o'huirikika'. Huakka'teda ee'tada Jesústaj on'yokuyate. Nogda konig 'uru'huieada e'huirikika' kenpa'ti huakka'teda ee'tada on'yokuyate. Katetehue' huasi'po huairitaj on'yokuyate. ¹² Nogok on'yorokdepo "Herodeste onte'ti huahue' yane'," kenda on'peedepo kenomeyenbayo nog dagtekon on'hua'uyate.

**Nog aratbutenbayo
Egiptobayo on'mon'uyate.**

¹³ Diga'da huanopoe'eri en'huade'te José o'taypo o'yorokpo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy. —Herodes Jesússi'potaj a'arakya'po o'ukaponok, yamabo', huasi'po huayere yabatohua'po Egipto aratbutenbayo yamatomon'. Keyo yanikati'. Kenok yakumejti' ona'apone. —José e'yorokya' Diosen huata'moneria ona'uyate. ¹⁴ Ken José o'peedepo o'maboduyate. Sikyo huasi'po huayerea o'tohua'bedpo Egiptobayo o'tohua'uyate. ¹⁵ Egiptoyo o'ika'uyate. Herodes Huairi e'bueyde'te o'ika'uyate. Konig Oseas Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uy konigti ogka'uyate. "Egiptobaya' yaorok. Do'hued Huasi'potaj yona'apoy." Dios Huairia oa'uy.

**"Huasi'potaj yan'batiaraka'."
Herodesa o'mana'uyate.**

¹⁶ Diga'da huanopoe'eria judfo huairisi'potaj a'batia'pakya'po tiakhue' ya'neapet. Nama'da me'nona'uyne. Herodes kenda o'nokotdepo diga'da o'diaypo, "Aya'da huabokereksi'po yobed nogbayoktidaere botta' huabayokere en'taetada yan'batiaraka'. Belén huakka' jakyo kenpa'ti Belén meyhue'da huasi'potaj yan'batiaraka'." O'mana'uyate. Diga'da huanopoe'eria a'nenda botta' huabayok Jesúsen siokpo huaboa'da on'tiahuay'uyate. Kenoka' Herodestaj on'batia'pakuy. ¹⁷ Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Kenda Herodesa o'ka'uy. ¹⁸ Ramá huakka' jak huae'eria diga'da on'bahuikonhuahua'. Bidteda on'mapeonhuahua'. Huasi'po on'mabueynok Raquel huasi'potaj on'bahuikonhuahua'apo. Jeremías kenda oa'uyate. ¹⁹ Herodes e'bueyde'te José e'yorokya' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy. Egiptobayo o'epo o'tiahuay'uy. ²⁰ —Ke'na huasi'potaj e'arakta' o'pakuy o'bueyde, yabo', Israel aratbutenbayo yakumejti'. Huasi'po huayeretaj yabatohua'. —Diosen huata'moneria Josétaj ona'uyate. ²¹ José o'peedepo o'bodpo huasi'po huayere Israel aratbutenbayo o'batohua'uyate. ²² Herodesensi'po Arquelao Judeabayo gobierno huairi o'e. José o'peedepo Judeayo e'hua'ta' o'me'pukpo o'bayorokpo, "Judeayo huahue' yae'," o'peedepo Galileabayo o'hua'uyate. ²³ Nazaret huakka' jakyo o'hua'uyate. O'ika'uyate. Jesús Nazaret huae'eri o'e on'dikka'apo Apagba' huamanbatia'pakeria oa'uyate. Konig Apagba' oa'uyate aratbut Jesústaj on'dikka'uyate.

**Sue'da aratbut e'nahue'yo Juan
bautiza huaka'eria Diosba'
o'mana'onhuahua'uyate.**

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3 ¹Nogok Jesús Nazaretyo
o'kerekepo Juan
bautiza huaka'eria huaboa'da
o'mana'onhuahua'uyate. Sue'da
aratbut e'nahue'yo Jordánhueyon
o'mana'onhuahua'uyate.

²—Dakhuea' e'kika' yan'batikpo
onte'ti Diostaj yan'nigpeika'. Diosen
Huairi o'tiakdeapo Diosensi'po
mo'ëapone. —Juana aratbut
egkupopakya' o'mana'uyate.

³Isaiás Diosen huamanbatia'pakeria
a'nenda Juantaj o'timadoya'uyate,
Sue'da aratbut e'nahue'yo kentaj
mo'peëapo. 'Utta' ena'pakte
mo'peëapo. “Huairi e'tiakde'te
daka'da ae'ya'po 'urunopo'da
yag'kika'. Dakhuea' e'kika'
yan'batikpo onte'ti Diostaj
yan'nigpeë'. Huairitaj yade'.”
'Utta'da o'mana'apo. Kenda
Isaías a o'timadoya'uyate.

⁴Yudtaj camello huahuijtaj e'ka'
Juan Bautista o'otika'po kenpa'ti
huasi'dak maka'bij o'taë'uyate.
Tiktik o'batikpo'uyate. Asigku
o'minika'uyate. ⁵Juantaj e'peëta'
on'pakpo huakka'da aratbut Juantaj
on'huatiakuyate. Huakka' Jerusalén
huakka' jakyo huag'eri kenpa'ti
huakka' Judea huadari huag'eri
kenpa'ti Jordánhue idbodte huag'eria
Juantaj on'huatiakuyate. ⁶“Dakhuea'da
ijkika'mey, bekkahuea' Dios.” Enade'te
Juana bautiza o'magka'uyate.
Jordánhueya' bautiza o'magka'uyate.

⁷Huakka'ada huamanmadika'eri huairi
on'bahua'po fariseo huairi saduceo
huairiere on'bahua'uyate. Juantaj
bautiza megke'po on'huahua'uyate.
Juana o'batiahuaydepo:

—Konig dakhue'da bihui o'magkika'.
Konigti opudomey dakhuea'da
bo'kika'po kenpa'ti opudomey nama'da
mo'nopoika'po. Nopo'koreahue'tada
bautiza egkade'te Diosa dakhuea'da
castiga egka'te yoktitikonapoy. Kenda
nama'da mo'nopoene. ⁸'Urua'da
yag'kikati'. Daknopo'da yag'kika'po
Diostaj mo'nopo'korea'uynok aya'ada
tiahuydik mo'ëapone. ⁹“Abraham
oro'omeyen adhuea'pane' o'ënok Diostaj
me'pukhue'dik o'ëy.” Nopoëhue' yanika'.
Diosa e'paknayo in huid o'bahuednigtaj
Abrahamen huayayoa' magka'dik o'ë.
¹⁰Nopo'koreahue' ee'nayo ida Diosa
castiga mogka'apone. In konig o'ë. Konig
ta'bayo huada huatoë'eri o'ëpo. Huada
'uruu'da onhuadhue' o'ëonhuahuika'nok
daka'da o'tiahuayonhuahua'depo
yami'a o'ta'tegpo ta'akyo o'mahuigika'.
¹¹Dakhuea' e'kika' mo'nopo'korea'de
huamanopoëa' hue'ëya do'hua bautiza
egka'tada noganayo Cristoanayo
o'tiakdepo Diosen Nokirega ta'akerea
bautiza o'magka'apo. Kennayo
huakhuairinanada teynanada e'ëada
do'huataj ehue'nanada ijjej. ¹²Cristo
o'tiakdepo konig aroz huatuga'eri o'ëpo
aroz o'tugdepo oktipoa'. Ken oktipoa'depo
jaky o'kudapo. O'kudā'depo huakusi'hue
ta'akyo o'huigonhuahuika'po okbithue'
o'ëapo. Ken huadak huakid konig
Cristotaj huaknopoë'eri o'ne. On'nigpeika'.
Huaknopoë'eritaj o'bakudā'apo, Diosen
jaky o'bakudā'apo. Huakusi'hue konig
aratbut Diostaj nigpeëhue' o'nika'. Konig
castiga e'magka' ta'akyo o'majenapo.
—Juana aya'tada o'mana'uyate.

Juana Jesústaj bautiza ogka'uyate.

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³Kenoka' Galilea huadaribaya'
Jordánhueyo Juante o'huahua'uyate
Jesúsa. Bautiza megke'po o'huahua'po.
¹⁴Juan Jesústaj bautiza egka'ta' pakhue'
o'ëpo,

—Do'taj bautiza ogka'dik o'ene o'na. ¿Mena'po bautiza megke'po do'taj i'tiak? —Juana Jesústaj ona'uyate.

¹⁵—Aya'da Diosa o'paknig e'ka'ta' ijpaknok bautiza megka'. —Jesúsa ona'uyate.

—Huadak bautiza ogkai'. —Juana ona'uyate. ¹⁶Juan bautiza ogka'denok Jesús huahueya' e'behuikde'te ida kurud konig akbogpe okhuikepo Diosen Nokirega daka'damon konig tukku' o'huaharakpo Jesústaj o'tikot. Jesúsa e'tiahuayte o'tikotpo.

¹⁷—On do'hued Huasi'po o'taene. Huadi'da o'taene. Ontaj durugda o'toene. —Kurudya' Diosa ona'uyate.

Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj ona'uyate.

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 ¹Nogok sue'da aratbut e'nahue'yo Diosen Nokirega Jesústaj o'tohua'uyate. Toto'a Jesústaj a'dikdikya'po keyo Jesústaj o'tohua'uyate.

²Jesús cuarenta huame'noe cuarenta sikyo bapehue' o'unhuahuika'depo aypota' o'uyate. ³Jesús nama'da kake'po toto'a Jesústaj o'huahua'depo,

—On buttida Diosensi'po ee'nayo in huidtaj aypo ya'e' yana'. —Toto'a Jesústaj ona'uyate.

⁴—Aypoayo'da noikahue'dik o'ne aratbut. Aypo on'bapepo aya'da Apagba' huadikkon nigpejka'dik o'ne. Apagba' kenpa' oa'. —Jesúsa ona'uyate.

⁵Kenoka' toto' Jesústaj o'tohua'po Jerusalényo Diosen huakka' jakyo o'tohua'po Diosen huaboro' jak kutayoda jakkutagpiyo o'tobehuiquate.

⁶—On buttida Diosen Huasi'po ee'nayo barakte yakudaj Apagba' oa'po: Kanokba'huade'po e'kotte
Diosa ke'nen huata'moneritaj
o'mata'mona'aponok huidbate

kohue'dik i'ea'pone. Huaba'a kutate monokba'huadapone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.

—Toto'a ona'uyate.

⁷—Kenpa'ti “Dios Huairitaj nama'da kake'po dikdikhue' ya'e'.” Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.

⁸On'te'ti toto'a Jesústaj o'tohua'. Kutayoda o'te'yo o'tobehuiquate. Nogyo nogyoda aya' urua'da huadaribayo kenpa'ti aya'da huadaribayo gobierno huairi Jesústaj o'tiahuay'ea'uyate.

⁹—Do'taj huikudate be'tihuadpo “Urua'da huairi me'taene,” do'taj ea'nayo aya'da i'tiahuaynig aya'da urua'da huadaribayo kenpa'ti huadaribayo huairi huaunhua' o'bayokapone. —Toto'a nama'da Jesústaj ona'uyate.

¹⁰—Keje', yahuati', toto'. “Dios Huairitayo'da huikudate yan'tihuadpo kentayo'da yan'nigpejka'.” Apagba'a oa'. —Jesúsa ona'uyate.

¹¹Ken toto'a okhua'depo Diosen huata'moneria Jesústaj on'huatiakdepo aypo on'yokuyate.

Galilea judíoen huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

¹²Juan Bautista huabakuda' jakyo o'e, Jesúsa o'tipe'edepo Galilea huadaribayo o'hua'uyate. ¹³Nazaret huakka' jakyo e'hua'ada ijhuiti ehue' Capernaum huakka' jakyo o'hua'po Capernaumyo o'ika'uyate. Capernaum huaboro' e'pogte o'e. Zabolón huadaribayo kenpa'ti Neftalí huadaribayo huakka' jak Capernaum kentada o'e. ¹⁴Capernaumyo o'ika'po konig Isaías kudaka a'nenda o'timadoya'uyatenig, Jesúsa o'ka'uy.

¹⁵Zabolón huadarieri kenpa'ti Neftalí huadari onteteyo' e'pogtone' huaje'eri Jordánhue akodpeneri

Galilea huae'eri Galilea kenteda
nog aratbutda judío huae'eri
ehue' o'nika. ¹⁶Inomey aratbut
Diostaj oknopohue' o'nepo konig
sikkiregyo o'nika'po huaboa'nayo
Diostaj o'noknopodepo konig
huaboro'da huakjey huaboa'da
on'tiahuayde. Kenomeya
dakhuea'da ogkika'po kenpa'da
bueydik ya'neapetnig'a
huaboa'nayo huakjeytaj
on'tiahuayde. Isaíaskudaka
o'madoya'uyate.

¹⁷Kenoka' Jesúsa huaboa'da
o'mana'po:

—Diosen Huairi o'tiakdenok dakhuea'
bokika'nig yan'nopo'korea' Diostaj
yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj
yanoknopoe'. —Jesúsa huakka'
aratbuttaj o'mana'ika'uyate.

**Botta' botta' huakjene'eritaj: “Doere
monhua’.” Jesúsa o'mana'uyate.**

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

¹⁸Nogok Galilea e'pog akta'bogpete
Jesúsa o'hua'epo botta' huama'buy
o'tiahuay'uy. Simóntaj o'tiahuay. Simón
nogdikda o'dikka' Pedro. Andréstakon
o'tiahuay'uy. Huakjene'eri o'ne'uy.
E'pogyo o'nokjen'epo:

¹⁹—Doere monhua'. Aratbut
Diosensi'po ka'nike'po
kan'manopo'kore'po
mo'manmadikika'apone. —Jesúsa
o'mana'uyate.

²⁰On'peedepo huakjene' kenpa'da
on'maenonpo Jesúsere on'hua'uyate.

²¹Adyonda nog botta' huama'buytaj
Jesúsa o'tiahuay'uy. Jacobo Juanere
o'tiahuay'uy. Zebedeon huasi'po
o'nuy. Kusi'petone'yo o'nepo huaojere
huakjene'taj on'toka'po, “Doere
monhua'po do'taj me'nigpeika'.” Jesúsa
o'mana'uy. ²²On'peedepo kusi'pe
huaojtere kenpa'da o'nenonpo Jesús taj
a'nigpeikaya'po on'tahua'uyate.

**Huakka'tada o'manmadika'uyate
Jesúsa.**

(Lc. 6.17-19)

²³Ken Galilea huadaribayo nog
huakka' jakyo nog huakka' jakyo
Jesúsa o'hua'epo judío aratbuten
huaitake' jakyo nogya' nogya'
o'manmadika'onhuahua'po Diosen
Huairi o'tiakdepo yan'nopo'korea'po
yan'nigpeika' Diosensi'po mo'eapone.
O'manmadika'onhuahua'po kenpa'ti
aratbut nogpa' nogpa' dakhue'da
en'toete o'bayareadhua'uyate.

²⁴Jesúsa aratbuttaj o'bayarea' bidteda
Siria huadaribayo on'tipeedepo
aya'da dakhue'da aratbut Jesús te
on'batohua'po nogda nogda dakhue'
en'toete on'batohua'uyate. Nog e'are',
nog e'so'teyye', nog ayhue', nog
toto' e'nopo'toe'taj on'batohua'uy.
Jesúsa o'bayareadhua'uyate.

²⁵Galilea huadaribaya' aratbut,
Decápolis huakka' jakya' aratbut,
Jerusalén huakka' jakya' aratbut,
Judea huadaribaya' aratbut,
kenpa'ti Jordánhue akodpen
huae'eri huakka'ada Jesúsere
on'huahuudhuahuika'uyate.

Ote'ta' Jesúsa o'manmadikanhua'uy.

5 ¹Huakka' aratbut egkupopakte
Jesús o'batiahuaypo ote'yo
o'behuikpo o'huaduy. Ke'nen
huamanigpeika'eri kentaj meyo'hue'da
ogkupopakuy. ²Huaboa'da
o'manmadika'apo:

**Durugda huae'eri konig o'ne. Jesúsa
o'manmadika'uyate.**

(Lc. 6.20-23)

³—Opudomey huata'da Diosen
kikahue'dik ihuey, mo'nopoepo,
“Be'tihuapok Dios,” bo'tiona'pakika'po,
durugda mo'e. Dios opuden Huairi o'e.
Diosensi'po mo'ene.

⁴Opudomey dakhuea' e'ka'de' nama'da ijkamey mo'nopoika'denok pai'da mo'enok, Dios opudtaj mo'manoeynoeya'apone. Durugdakon mo'ika'apone.

⁵Opudomey daknopo'da huata'yo'da pakhue' yanika'po Diosen aratbut mo'epo kenpa'ti Diosere Diosenbayo huae'eri mo'epo. Durugda mo'ika'apone.

⁶Opudomey Diosen e'mana' urunanada e'kika'ta' bo'eretpakika'nok. Diosa bo'tihuapokaponok daknopo'da mo'taeapone. Durugnada mo'ika'apone.

⁷Nogomeytaj mo'matinepahui'nok Diosa opudtaj mo'matinepahui'po. Durugda mo'ika'apone.

⁸Diosenyo'da huapakeri urunanada huanopoe'eriomey Diosere mo'epone. Durugda mo'ika'apone.

⁹Opudomey huamanoeynoeyeri do'huedsi'po mo'ene. Diosa mona'apone. Durugda mo'ika'apone.

¹⁰Diosen e'mana' bo'kika'nok nogomeya bo'huadiaypo bo'tierikpo mogka'ne. Opud Diosen bo'kika'po Diosensi'po mo'ika'apone. Durugda mo'ika'apone.

¹¹Opud do'hued hua'a e'kika'ta' bo'paknok nama'da bo'tidi'kene kenpa'ti nama'da mogka'ne kenpa'ti dakhuea'da bo'huaa'ne. Durugda mo'ika'apone.

¹²A'nenda opud si'popakhued Diosen huamanbatia'pakeritaj kenpa'ti on'magkuyate. Konig premio Diosa urua'da mo'toea'apone. Durugda mo'ika'apone.

Cristoen huanigpeika'eri konigti sal huadak on'manigkika'po konig huakjey Diosen egkika'te aya'ada on'batiahuaypo oknopoe'dik o'neapo.

(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)

¹³Sal huadakda o'epo aratbuttehuapa'. Konigti do'hued

huanigpeika'eri konig salonig huadakda o'nepo aratbuttehuapa' huadakda o'ne. Sal pai' e'titiknayo onte'ti huadakda kahue'dik o'epo. Sal pai' e'titiknayo huadaritehuapa' huadak ehue'dik o'epo. Paichi kahue'dik o'epo. Kenpa'da en'dik o'e. Batikhue'ada daka' men'pee'. Batikhue'ada daka' men'noknopenka'.

¹⁴Opudomey konig huakjey mo'ene. Diostaj mo'nigppee'po huadak bo'kika'nok aratbuta tiahuydik mo'ene. Konigti be'edpi' huakka' jak ote'yo ee'nayo aya'ada jaktaj tiahuydik o'ne. Konigti Diosen bo'kika'nok aya' aratbutada tiahuydik mo'epone. ¹⁵Huakjey e'bakpakde'te ektiok'e'yo jonhuadahue' o'nika'. Aya' on'kudpo tiahuydik ka'ne'po kutopa kutapen huakjey o'nonhuadika'. Aya' jakyoda jeyda o'e. ¹⁶Konigti opud huadak yag'kika'po konig huakjey ya'nepo aya'ada opudtaj tiahuydik ka'ne'po kenpa'ti huadakda Dios o'ea' batia'pakdik ka'ne'.

**Moisés e'mana'taj
Jesúsa o'tia'pakuy.**

¹⁷“Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'.” Ea'ta' o'pakpo o'tiakuy. Kenda nama'da nopogehue' yane'.” “Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'.” Ahue' a'eya'po aya'tada daka'da e'manopoea'taj ijpakpo ijtiakuy. ¹⁸Kurud huadari ee'te batikhued kenpa'da Moisésen e'mana' dikenhue' o'epo. Suigpi' dikenhue'dik o'epo. Kene'huaya' huame'noe e'ede'te aya'da Moisés e'mana' kuhuitdik o'epet. Buttida ijjay. ¹⁹Be'api' Diosen e'mana'taj kahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen e'mana' kahue'dik yane' e'manmadika'nayo Dios Huairiensip'o ehue'da o'neapo. Kenpa' Moisésa

o'mana'uyate opud bo'ka'po kenpa'ti yag'kika' e'manmadika'nayo Dios Huairiensí'po mo'ëapone. ²⁰Moisésba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut eretpakhue' e'ëada Moisésba'taj nama'da on'nigpeika'nig'a. Opudomeynayo huadakada yan'nopepo Diostaj daka' yag'kika'. Huadaknopo' ehue' ee'nayo Diosen aratbut ehue' mo'ëapone.

**Madiayhue' yanika' Jesúsa
o'manmadika'uy.**

(Lc. 12.57-59)

²¹“Aratbuttaj arakhue' yae'. I'huadiaypo e'araknayo o'nakon bueydik i'ëne.” Opuden adhuae'pane' mona'uyate. Kenda opud mo'pee'uy. ²²Kenda huadak ee'pi' nogda iija'apoy. Be'api' nog aratbuttaj e'huadiaynayo dakhue'da o'ka'nok gobierno huairite castiga kagke'po tohua'dik mo'ëne. Nog aratbuttaj o'bahuadiaypo e'batidi'ke'nayo dakhue'da oa'nok mabitbitdik mo'ëne. Castiga kagke'po gobierno huairi egkupopakyo tohua'dik mo'ëne. “Huasegda i'ëpo dakhuea' i'kika'ne.” Nog aratbuttaj ena'nayo dakhuea'da ia'nok ta'akyo huigdik mo'ika'apone. Do'a ijjay.

^{23,24}Diostaj a'tiona'pakya'po i'hua'po nog aratbuttaj dakhue'ada ijkamey huabo'a'da i'nopeode. Tiona'pakhueda yahuati'. Kentaj yamanoeynoey. Yamanoeynoeydepo a'tiona'pakya'po yahuati'.

²⁵“O'na dakhuea' megka'ne,” noga ena'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya'. E'ma'dehue'nayo huakupepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' ee'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotataj bo'yokapone. Sorotataa huabakuda' jakyo bo'kuda'apone. ²⁶Keyoda ijhue'da orokhue'dik i'ëapone.

Aya'da dehue'te i'yokde'po orokdik i'ëapone.

**E'bokerekbo'nayo konig huatoe
toehue' o'ëpo e'bakdej o'e. Kenda
Jesúsa o'manmadika'uy.**

²⁷Nogen bakdejhue' yane'. Kenda mo'pee'uyate. ²⁸Kenda buttida ea'pi' be'api' e'bokerekbo'nayo konig huanopoya' o'eretpakpo konigti o'bakdej. Dakhuea'da o'ka'. Donayo ijjay.

²⁹E'bokerekbo'nayo dakhuea'da ijkay yan'nopepo kenpa'da yan'batikti'. Batikhue'da dakhuea'da e'kika'nayo Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone. ³⁰Dakhuea'da huaba'a eka'nayo kenpa'da yan'batikti', dakhue'da e'kika'nayo. Batikhue'da Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone.

**Huatoe konig e'entaj Jesúsa
o'manmadika'.**

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹Be'api' huabokerek huatoe e'ennayo ettone'taj e'ende' huanopoe' beroba' yokdik o'e. Opuden adhuae'pane' kenda mona'ika'uyne. ³²Donayo nogda ijjay. Huabokereken huatoe bakdejhued ee'tada e'ennayo ettone'taj dakhue'da ogka'. Ken ettone' e'ende'taj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Kenpa'ti huabokereka nogen huatoe e'entaj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Diostehuapa' dakhuea'da o'e, ijjay.

**“Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa
meknopöene.” Ken konig aratbut
o'dika'nig Jesúsa o'manmadika'uy.**

³³“Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa meknopöene.” Diostaj e'huaa'nayo da ahue' yae', kenda yakati'. Kenda opuden adhuae'pane'a on'mana'uyate mo'peede'uy. ³⁴Donayo nogda ijjay.

“Ijka’apoy. Buttida ijjay.” Ahue’ yanika’.
 “Ijka’apoy,” kenyo’da yaa’. Kurud
 Diosenbayo o’e. Keya’ o’mata’mona’ika’.
 “Ijka’apoy. Buttida ijjay. Kuruda
 meknopoene da ahue’ ijjej.” Ken
 konig ahue’ yanika’. ³⁵Dios huadarite
 o’ibonok, “Ijka’apoy, buttida ijjay.
 Huadaria meknopoene. Da ahue’ ijjej.”
 Ken konig ahue’ yanika’. Jerusalén
 Dios Huairien huakka’ jak o’enek,
 “Ijka’apoy, buttida ijjay. Jerusaléna
 meknopoene. Da ahue’ ijjej.” Ken
 konigtion ahue’ yanika’. ³⁶Opudada
 kuhuirihueahue’dik mo’ene. Diosayo’da
 kuhuirihueahue’dik o’e. “Ijka’apoy, buttida
 ijjay. Do’hued huaku o’nopo. Da
 ahue’ ijjej.” Kention ahue’ yanika’.
³⁷Kenpa’da buttida yada’. Menokpi’ da
 ahue’ yane’. Nogiti nogitinada ea’nayo
 toto’a mena’nok ia’ne.

**Noga ontaj dakhuea’ egka’nayo konigti
 kahue’ yae’. Jesúsa o’manmadika’uy.**
(Lc. 6.29-30)

³⁸Huabokerekapi’ nogtaj dakhuea’
 egka’nayo kenpa’ti huairiakonigti kentaj
 ogka’dik o’e. Kenda opud mo’pee’uyate.

³⁹Nogpa’da donayo ijjay. Noga ontaj dakhuea’
 egka’nayo diayahue’ yaepo kentaj ogkahue’
 yaeti’. Noga ontaj nogatida egka’nayo
 diayahue’ yaepo ogkahue’ yaeti’. Onte’ti
 egka’nayo onte’ti diayahue’ yaepo ogkahue’
 yae’. ⁴⁰Noga gobierno huairipi’ “Opiot
 beyok,” ena’nayo daka’da yayokti’. Kenpa’ti
 diayahue’ada chompakon yayokti’. ⁴¹“Do’hued
 yudtaj adtemon betatohua’.” Sorotataapi’
 ena’nayo diayahue’ada adyoda yatatohuati’.
⁴²“Aypo beyok.” Noga ena’nayo sue’nopo
 ehue’ada yabayokti’. Yudtaj bektoyok
 ena’nayo daknopoda yaepo yaktoyokti’, ijjay.

**Dig huadiayeritaj konig taka’taj
 onte’ti diayahue’ada di’ yan’maika’.**
(Lc. 6.27-28; 32-36)

⁴³“Huadi’taj di’ yamaika’.
 Ontaj huatinosikeritaj konigti

yan’huadiayikati’.” Kenda opuden
 adhuea’pane’ on’mana’uyatenig
 mo’peede’uyne. ⁴⁴Donayo nogpa’da
 ijjay. Matinosikeritaj di’ yan’maika’.
 Dakhuea’da huaa’eritaj Diosa
 “Kanopo’kore’,” yan’tiona’pakikati’.
 Huadiayeritaj huadakda yakikati’.
 Huabatidi’keritaj yan’tiona’pakikati’.
 Huamagkeritaj kenpa’ti
 yan’tiona’pakikati’. ⁴⁵Kenda bo’kika’po
 konig Apag Dios Kuruderiensi’po
 mo’ika’apet. Huadak huaka’eri
 kenpa’ti dakhuea’ huaka’eriere
 aypo kan’toike’po Diosa niokpoa
 kata’teike’po o’kuyate kenpa’ti
 ehui’ mo’nigta’mona’ika’ne. ⁴⁶Di’
 arabuttayoda di’ e’maika’nayo gana
 e’ka’huayak baehue’dik mo’ea’pone.
 Kenda dakhuea’ huaka’eria ogkika’.
 Di’ arabuttaj di’ on’maika’. Dakhuea’
 huakeritaj kenpa’ti di’ maika’dik
 mo’ika’apone. ⁴⁷O’nen huabettayoda
 ’urua’da e’huajika’nayo “Huadakda
 ijkay,” nopohue’ yanika’. Dakhuea’
 huaka’eria kenda ogkika’. Dakhuea’
 huakeritaj kenpa’ti di’da huaa’dik
 mo’ika’ne. ⁴⁸Opuden Apag Dios
 kurudyo aya’tada di’ o’maika’ kenpa’ti
 aya’tada huadakda o’magkika’.
 Konigti opuden Apag Dios aya’tada
 di’ yan’maika’ kenpa’ti aya’tada
 huadaknopo’da yag’kikati’.

**Huadaknopo’ada huadakyoda
 yag’kikati’. Jesúsa
 o’manmadika’uyate.**

6 ¹Aratbuta men’tiahuaye’poyo’da
 pai’da arabuttaj e’bayoknayo
 nama’da boka’ne. Ken konig kahue’
 yanika’. Kenda e’kika’nayo Apag
 Dios kurudyo huae’eria kenpa’
 e’ka’huayak bayokhue’dik mo’ea’pone.
²⁻³Nama’da huanopoe’eria huakka’
 arabut men’tiahuaye’po pai’da
 arabuttaj on’bayokika’. Kenpa’ti
 huaitake’ jakya’ huakka’ arabut

men'tiahuayue'po pai'da aratbuttaj on'bayokika'. Konigepo huadakda ogka' batia'pakika'dik me'nepo. Kenpayo'da on'peika'po. "Huadak ogka'." Diosa ahue' mo'epone. Kenomey nama'da huanopoe'eria dig'a da aratbuttayo'da on'pakika'. Diostanayo pakhue' o'ne. Konig kenomey ogkika' kikhue' yane'. Iregireg yan'bayokikati'. O'nen huadi'a tiahuayhue'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'. ⁴Iregireg aratbuta tiahuayhue' ene'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'. Kenda e'kika'nayo Dios iregireg e'bayokika'nayo o'tiahuaypo Diosa nogitida 'uruda bo'yokapone.

**Diostaj konig tiona'pakika'dik
Jesúsa o'manmadika'uy.**

(Lc. 11.2-4)

⁵Do huadakda ijey nama'da huamanopoe'a'eri hua'itake' jakyo kenpa'ti jak kurute aratbut egkupopakikaya' on'tiona'pakika'. "Huadakda o'ne." Aratbuta menhuaike'po on'tiona'pakika'. Kenda dakhua'pa e'eada on'tiona'pakika'nig'a Diosanayo sigpi' peehue'dik mo'epone. ⁶Opuodomeynayo menokapi' e'tiona'pakta' bo'pakpo o'nenbayo dubayapi' nogtia'da Apag Diostaj yan'tiona'pakikati'. Iregireg e'tiona'pakika'te Apag Diosa tiahuaydik mo'ene. Mo'peeika'apone. Montihuapokika'apone.

⁷⁻⁸Diostaj oknopohue' huae'eria konigdikti onte'ti onte'ti ijhue'da on'tiona'pakonhua'nig'a Diosa mo'peeapone nama'da on'no'oenig'a. Kenomeytaj Diosa nigpeehue'dik o'maika'apo. Konigti kikhue' yane'. Tiona'pakhued ee'ted kenda i'paknig Apag Diosa o'nopoe'. ⁹In konig yan'tiona'pakikati':

Oro'en Apag i'ene, Apag Dios.
Kurudyo i'ika'ne. Kenpa'da
'urunanada i'ika'ne. O'nen

huadik kenpa'da huadakda o'ika'. Aya'ada ka'dike'. ¹⁰Huakhuairi i'enok ida aya'ada ontaj mo'nigpeike'. Dios Huairi i'epo aya'da i'pakpo i'manika'. Kurudyo huae'eria mo'nigpeika'po ogkika' konigti iyo huadariyo aya'ada huaka'. ¹¹Inme'noete aypo oro'taj a'nigyaya'po bo'tihuapok. ¹²Oro'taj dakhuea' mogkame'ngitaj oro o'bakkahueay konigti oro'en dakhuea' e'kika'taj bokkahuea'. ¹³Dakhuea' e'ka' nopohue' k'ike'po montihuapok. Nama'da e'ka'ta' e'paknayo kikhue' ka'e'po bo'tihuapok, Apag Dios. Dios Huairinayo aya'enda Huakhuairinana i'epo teynananada i'epo kenpa'da huadaknananada i'enok kenda aya'ada kan'manbatia'pakike', ken. Ken konig yan'tiona'pakikati'.

¹⁴Opu'dtaj dakhuea' mogkame'ngitaj ekkahuea'nayo o'nen Apaga kurudya' o'nen dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone. ¹⁵Opuodomey nogomeytaj okkahueahue'dik mo'epone.

**Diosa kapeunhue'po in konig
bapehue' mo'unhua'nig'a
Jesúsa o'manmadika'uy.**

¹⁶Oro' huadakda o'e nama'da huamanopoe'a'eri, pai'da o'e, nama'da e'manopoe'a'ta' on'pakpo huakok koyoahue'da ogkokparoka'po "Huadakda o'ne." Aratbuta kan'batia'pake'po aypo bapehue' o'neonhua'nig'a, "Huadakda o'ne." Diosanayo huaahue'dik mo'epone. Opuodomeynayo Diostaj aypo bapehue' mo'unhua'po ken konig kikhue' yane'. ¹⁷⁻¹⁸Opu'dnayo e'tiona'pakte aypo bapehue' e'unhua'nayo yag'kokkoyoika' kenpa'ti daka' yag'kuirida'ika'. Kenda

eka'nayo aratbut bo'tiahuaypo aypo bapehue' o'nunhua'nigtaj nokothue'dik o'neapo. Opuden Apag Diosayo'da soatayo' bo'tiahuayapone. Bo'tiahuaypo mo'peepo huanoeonhuahuika' mo'bayokapone.

Diostaj bo'eretpakpo yan'nigpeika'po kenda Diosa okkahuehue' mo'epone.

(Lc. 12.33-34)

¹⁹Katepi' 'uru yudtapi' huakka'nada e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Huakka'da matogehue' yanikati'. Huakka'da e'matog'e'nayo indariyo huithuita ya'bapeapetpi', huakka'da ya'para'apetpi', yan'bereapetpi', ²⁰Dios kuruderiyo'da yaderetpakpo yan'nigpeika'. Diosa okkahuehue'dik o'epo. Kenpa'ti Diosen o'tae' kateapi' bapehue'dik parahue'dik okberehue'dikpi' o'unhuahuika'apo. ²¹Diosen e'kika'nayo Diostaj di'nanada mo'epo Diostaj bo'eretpakika'apone.

Opudomeyen huakpo huaso'en huakjey o'e.

(Lc. 11.34-36)

²²⁻²³Opudomeyen huakpo huaso'en huakjey e'dik o'e. Huakpoa katepi' bo'tiahuaypopi' ontehuapayo'da eretpakdik mo'ene'pi', huadaknopo'da mo'epo nogomey pai'da huae'eritapi' e'bayokta' bo'eretpakpopi'. Katetapi' 'uruda e'tiahuayada nogomey kan'tamae'po e'paknayo huadaknopo'da mo'epo durugda mo'epo huadakda bo'kika'ne. Konig huakjeyyonig mo'ika'. Katetapi' bo'tiahuaypo ontehuapayo'da bo'eretpakpo dakhue'nopo'da mo'epo durugnopo' ehue' dakhue' bo'kika'. Konig sikkiregyonig mo'ika'ne.

Dios huairi o'e. Huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo ken konig nogda huairionig mo'tae.

(Lc. 16.13)

²⁴Diosyo'da konig huairi o'e. Kentayo'da nigpeika'dik mo'ene.

Kentayo'da di'nanada ika'dik mo'ene. Huakka'da katepi' e'eretpakika'nayo nogda huairi mo'tae. Konigepo huakka'da katepi' eretpakhue' yanikati'. Diostaj e'nigpeika'nayo huakka'da katetapi' eretpakhue'dik mo'ene.

Dios ke'nensi'potaj o'batihuapokika'.

(Lc. 12.22-31)

²⁵Aypota' e'mai'ta'pi' yudtata' mepu'kudhuahuahue' yanikati'. Diosa oro'taj mo'noea'ika'ne kenpa'ti oro'en aypo oro'en yudtaj bo'yokika'ne. Konigepo Diostaj yanoknopounhuahuika'. ²⁶Bakoy baahue'tada o'nen Apag Diosa aypo o'bayokika'. Bakoyta' suigda o'pak. Opudtanayo Apag Diosa huakka'da o'pak. Konigepo bo'tihuapokika'apone. Aypota' mepu'kikahue' yanika'. ²⁷Huabokerek e'kereкта' e'pakada huakka' e'mepu'kudhuahuada nogiti kerekhue'dik o'epo.

²⁸¿Mena'po yudtata' mo'mepu'kika'? Mepu'kehue' yanika'. Mirebayo huakhuen yan'tiahuayika'. Mire huakhuen baahue'ada o'e. Joda o'kereк. ²⁹Salomónkudak huairitone' o'uyate. Huakka'da o'tog'e'uyate. 'Uruda yudtaj o'matog'e'ika'uyate. 'Uruda o'otika'. Huakhuennayo nogitinada 'urunanada Salomónkudak sue'da 'uruda o'otika'uyate. ³⁰Diosa huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'nada e'ka'tada idada okhuenkot. Diosa huakunopiada okhuenpaka'ika' kenpa'ti opudtaj huakka'da o'pakpo o'tihuapokapone yudtaj yokika'dik mo'ika'apone. ³¹Konigepo katetapi' mepu'kehue' yanikati'. "¿Kate o'bapeapo?" Nopoehue' yanikati'. "¿Kate o'mayapo?" Nopoehue' yanikati'. "¿Kate ijotapo?" Nopoehue' yanikati'. ³²Oknopoehue' huae'eri huakka'da yudtaj kenpa'ti huakka'da aypo dig'a'da on'pakika'. Kenoka' opud togehue'da mo'enok Apag

Diosa o'nopepo bo'tihuapokika'apone. ³³Nogiti nogiti Dios Huairitaj yan'pakika'. Nogiti nogiti Dios Huairitaj e'nigpeeta' yan'pakika'. Ken konig Diostaj e'pakika'nayo Diosa bo'yokika'apone. Yudtaj ay po huamai' katepi' bo'yokika'apone. ³⁴Eme'te katepi' ijotapo, katepi' ijbapeapo katepi' yamayapo kenpa' nopehue' yanika'. Konig oy Diosa bo'tihuapokpo eme'tepi' nogok nogok Diosa daka' bo'tihuapokika'apone.

**Nogomeytaj "Dakhuea' o'ka',"
bahuaahue' yanika'.**
(Lc. 6.37-38, 41-42)

7 ¹"Dakhuea' o'ka'," Diosa huaahue' mo'e'po nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'," bahuaahue' yanika'. ²Konig nogomeytaj bo'huaa'ika'nig konigti Diosa opudtaj bo'huaa'apone. Konig nogomeytaj bo'kika'nig konigti Diosa mogkika'apone. ³⁻⁵Noga sue'pi' dakhuea' e'ka'tada "dakhuea' ika'," ida onahue' yanika'. Ona'taj dakhuea'nanada i'kuy'etpi'. Kenda nopehue' mo'ene. In konig o'e' ijbatiapapakapoy. Nogen huakpoyo huata'sujsi'po ekpohuedte o'na i'tiahuaynig'a. O'nen huakpoyota' huaboro'ta'suada bekpohuedne. "Huata'suj huakpoyo oktoki', eg'." Menpa' ina'. Nama'da i'nopepo ia'. Ken o'nen huakpoyota' huaboro'ta'suada ekpohuedtada tiahuayhue' i'ene. Nama'da huanope'e'eri i'ene. Huakkuruda o'nen huakpoyo huaboro'ta'sutaj on huata' yakopotoken. Ken konig dakhuea' i'ka'uynig yanopo'korea'po yabatik. Kenka' i'nopo'korea'depo daka' i'tiahuaydepo nogen huata'sujsi'pokon okpotokdik i'epone. Noga nama'da eka'nayo dakhuea' e'ka' kabatike'po batihuapokdik i'epone.

⁶Huatidi'keritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'.

Kentaj e'manmadika'nayo dakhuea' magka'dik ya'neapetpi'. Konigti Diostaj pakhue' huae'eritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'. 'Urunanada e'manmadika'nayo opudomeytaj bo'huadiaypo dakhuea'da mogka'apetpi'.

In konig Diostaj yan'tiona'pakika'.
(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷Katepi' bo'pakpo "Beyok" Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa bo'yokikapone. Diostaj bo'ukpo bo'huahuayapone. Menigokhuike' Diosyo ijkudapoy. Yan'tiona'pak. Mo'tiona'pakdepo kuddik mo'eapone. ⁸Konigepo beyok o'na ea'nayo Diosa bo'yokapone. Kenpa'ti e'uknayo bo'huahuayapone. Ijkudapoy menigokhuike' ena'nayo kuddik mo'eapone.

⁹"Ayo beyok." O'nensi'poa ena'nayo huid yokhueada ayпода yokdik mo'ene. ¹⁰"Biig beyok." Ena'nayo bihui yokhueada, biigda yokdik mo'ene. Kenda huasi'po o'paknig kenda bo'yokne. ¹¹Opud dakhue'da ee'pi' katepi' huadakda mo'bayokika'ne huasi'potaj. Kenpa'da Diosnayo huadakda o'kika'. Opud Diostaj e'tiona'pakika'nayo Diosa huadakda mogkika'apone kenpa'ti huadakda huakika' bo'tihuapokika'apone.

¹²Konig nogomeya opudtaj huadakda egkika'ta' e'paknayo huadakda ogkikahue' ee'pi' kenomeytaj huadakda yag'kikati'. Konig nogomey opudtaj di'da ee'ta' e'batipaknayo kenomeytakon di'nanada yan'maikati'. Ken konig Moisesa o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Kenpa'ti huamanbatia'pakera ken konigti on'manbatia'pakonhuahua'uyate.

**Diosyo huahua' suigda akbogpe
huakud o'e.**
(Lc. 13.24)

¹³Diosyo huahua' suig akbogpe huakud o'e. Diosyo huahua'

suigdagda o'ë. Diosyo bo'hua'po suigdag huakka' bo'pakpo hua'dik mo'ika'pone. Suigdagte huahua' Diostaj mo'nigpeika'po Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apo. Boro'dagte ta'akyo on'hua'ika'. Ta'akyo huahua' dag huaboro'dag o'ika'. Boro'dagtaj huakka'da eretpakdik o'nika'. Katepi' huakka'da e'tamaeta' on'pakika'. Dakhuea'da kika'dik o'nika'. Boro'dagte huakka'nada on'bahua'ika'. Ta'akyo on'bahua'ika'. Ta'akyo mahuidik o'ika'apo. ¹⁴Diosyo huahua' suigdagda o'ë. Dagsi'poda o'ë. Suigdagteda huakka'da katepi' toëhue'dik mo'ika'apone. Diosenyoda kika'dik mo'ika'pone. Suigdagte bo'hua'po onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone. Suigdagtaj sue'ada on'huahuaypo on'hua'ika'.

Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymey ee'nayo huadak huada o'toë.
(Lc. 6.43-44)

¹⁵Nama'da huamanmadika'eria opudtaj e'manmadika'ta' on'pakpo yan'tiakapet. Keyoj nama'da monmadikapet. Nama'da e'manopoea'ta' on'pak. Konig oveja ijje. Huadakda ijkikay. Buttida ijjay. Nama'da opudtaj mon'ika'apet. Konig apetpet o'ne. Huiyokda o'ne. Dakhuea'da ogka'dik mo'ëapone. ¹⁶Huamanmadika'eria dakhuea'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ëne. Konig okposidsi' 'uruda huada dapakhue'dik o'ë. Konigti nama'da huamanmadika'eri huadak kikhue'dik o'ne. ¹⁷Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymey kenpa'ti huadak huada o'toika'. Hueymey e'aya huada kenpa'ti o'ay. Dakhue'da o'ë. ¹⁸Hueymey huadakda ee'nayo dakhue' huada toëhue'dik o'ë. Hueymey e'aya

huadak huada toëhue'dik o'ë. ¹⁹Aya'da hueymey e'madaayika'nayo ta'tegdik o'ëapo. O'ta'tegpo huigdik o'ëapo ta'akyo. ²⁰Nama'da huamanmadika'eria dakhue'da ogkika'. Huamanmadika'eria dakhue'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ëne. Kenomeytaj manigpeehue' yaneti'.

Diosensi'po aya'da ehue'dik o'neapo.
(Lc. 13.25-27)

²¹“Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpeikay, Huairi.” Do'taj huakka'ada o'nona'apet. Sue'da huakka'amon aratbuta huadknop'oda kenda o'nona'po Apag Diostaj mo'nigpeika'nok kenomeynayo Diosensi'po o'ne. “Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpeikay, Huairi.” Huakka'ada do'taj nama'da o'nona'apet. Apag Diostaj nigpeehue' o'nepo dapita' Diosensi'po ehue'da o'ne. ²²Kene'huaya' huame'noete aya'ada Diostaj on'toboapo. “Diosa mona'nok Diosba' oro'a o'manbatia'pakika'uy. Diosa mona'nok aratbuttaj o'bayarea'po toto' nokireg o'maoroka'uy. Diosa mona'nok konig Diosyo'da teyda ka'dik o'ë konigti oro' 'urua'da o'kika'uy.” Diostaj on'tobopo huakka'ada ya'nona'apet. ²³“Opudtaj okiehue' ijjeahuadikamey. Dakhuea'da huaka'eri mo'ëne. Kenpa'da yanhuati'.” Ijmana'apoy.

Konig jak ogka' Jesús a o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

²⁴⁻²⁵Aya'ada do'hued hua'ataj mo'nigpeika'po bo'kika' kenpa'da bueyhue'dik mo'ika'apone. Onte'ti doere mo'noeonhuahuika'apone. Konig huadak huanopoe'eri jak huaka'eri o'nepo jak ogka'. Ote'ya' dariteyta' jak ogka'. Adteda 'iddu ogkudea'.

Diga'da o'hui', diga'da kenpa'ti o'bapok. Huekuronok o'tiak. Ote'yo o'енок huekuru jak tohuahue'dik o'e. Bapoka onhuekehue'dik o'e. ²⁶Aya'ada do'hued hua'ataj nigpeehue' o'nepo konig nama'da huaka'eri o'ne. Nama'da huaka'eri konig kuhuadta' jak huaka'eri o'ne. Adteda 'iddu kudeahue' o'ne. ²⁷Huakka' o'hui' kenpa'ti diga'da o'bapok kenpa'ti huekuru o'huepokpo jak o'tohua'. Ke'poda o'ka'. Nama'da huaka'eri ken konig ogkika' kenpa'ti do'ed e'manmadika'te nigpeehue' o'nika'. —Kenda Jesús a o'manmadika'ahuaduy.

²⁸Jesús kenda e'manmadikade'te "Kenpihuay 'urua'da o'manmadika'." Aratbuta on'batia'pakuy.

²⁹"Urua'da o'manmadika'nok nigpeika'dik o'ika'apoy. Moisésenba' huamanmadika'eria konig huairi manmadikahue' o'nika'." Aratbuta on'batia'pakuy.

Huabokerek ke'poda e'so'settaj
Jesús a o'yarea'uyate.
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Jesús ote'ya' o'huarakpo huakka'ada on'ta'bahua'uy.

²Jesústaj huabokereka o'huatiakuy, kena ke'poda e'so'set. Konig a'nenda aratbut gobierno huairitaj ogkika'uyinig ke'na Jesústaj huikudate o'tihuadpo:

—O'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Ona'uy.

³Jesús a o'tibata'tepo ona'po: —E'yarea'ta' ijpak. Ijyareapoy. —Jesús a ona'uy. Ena'te idada o'yarud'uy.

⁴—Jesús a be'yarea'ne mantia'pakhue' yae'. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatarakerite yahuati'. A'yareya'po konig Moisés a o'mana'uyate ken konig yayokti'. Sacerdote a 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi' yayokti'. Ken konig i'ka'po

o'yaredepo aratbuta mo'tinopoēapone. —Jesús a ona'uy.

Roma gobierno capitánen
huanaba'taj Jesús a o'yarea'uyate.
(Lc. 7.1-10)

⁵Huakka' jak Capernaumyo Jesús e'kudonde'te Roma sorotataj Capitána Jesústaj o'huahua'uy. Cien sorotataj o'mata'mona'ika'. ⁶Jesústaj —Do'hued huanaba' jakyo onpahued. Huaso' dakhue'da o'epo konig ayhue'da o'e. Pai'nada o'nopo'e, Huairi. —Capitána diga' o'pakpo ona'uy.

⁷—A'yareya'po ijhua'apoy. —Jesús a ona'uy.

⁸—O'na 'urua'da Huairi i'e. Donayo nog aratbutda ijje. Ehue'da ijje. Do'hued jakyo kudhue'dik i'ene, Huairi. Kayare' yaa'. Eade'te o'yarudapo. ⁹Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpeikay. Kenpa'ti do'hued sorotataj ijmanikay do'taj men'nigpeika'ne. "Yahuati'." Do'hued sorotataj enade'te on'hua'ika'. Nogtaj "Yatiak," ena'te on'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi' "Yaka'," ena'nayo o'kika'. —Capitána Jesús a ona'uyate. ¹⁰Kenda Jesús a o'peedepo, —Kenpihuay, huakka'da meknopoene.

Israel aratbut Diosen aratbut e'eada sue'da Diostaj o'noknopoe.

¹¹Huakka'da nog aratbutda judío ehue' o'noknopoeapo. Bidta'da on'tiakapo nogya' nogya'. Abrahamere Isaacere Jacobere on'bape'po on'noeonhuahuika'apo. Diosensi'po o'neapo. ¹²Huakka'ada judío aratbuta Diosensi'po o'ey nama'da on'nopoepo Diostaj oknopohue'ada on'nopoēnok Dios a o'maenapo. Sikkiregyoda on'bahua'apo. Pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Kenpa'da on'huikonhuahuika'apo. —Jesús a huanigpeika'eritaj o'mana'uy.

¹³Ona'ti capitántaj ona'po:

—O'nen jakyo yahuati'. Konig do'taj iknopoenig o'nen huanaba' o'yarudde. —Jesúsa ona'uy. Kenda ea'te huanaba' o'yarud.

**Pedroen huasu'taj o'yaread'uy
Jesúsa.**

(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

¹⁴Pedroen jakyo Jesús o'hua'uy. Pedroen huasu' o'digpakpo onpahued. Jesús e'kudde'te o'tiahuay'uy. ¹⁵Huaba'ta' o'nejpo o'yaread'uy. Ken Pedroen huasu' o'yaruddepo o'bodpo o'manigmanhuada'uy.

Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.

(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

¹⁶Nogya' nogya' huakka' aratbut o'nepo, dakhue'da o'nepo, noga noga nogda nogda dakhue' on'toepo on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda dakhue'da o'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta Jesúste on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtati o'batibata'te'epo o'bayarea'uyate. Nogomey kenpa'ti dakhue'da e'ne'te Jesúsa toto'taj o'makena'uyate. Aya' dakhue' huae'eritaj o'bayarea'uy. ¹⁷“Oro'taj mo'tinepahui'po bo'yarea'apone.” Isaías a'nennada oa'uyate. Kenpa' Isaías Jesústaj o'tia'pakpo oa'uyate. Kenda Jesúsa o'ka'po o'bayarea'uy. Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.

**Nogomeya Jesústaj e'tahuata'
on'pakuy.**

(Lc. 9.57-62)

¹⁸Nogok Jesústaj huakka'ada en'tikupopakte Jesúsa o'batiahuaypo, “E'pogtone' mo'dayhua,” o'mana'uy. ¹⁹E'pog ayhuahued Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj o'huatiakuy. Ona'po: —Meyopi' i'huika'apo o'nen huanigpeika'eri ee'ta' ijipaki. Ontaj

e'tahuika'ta' ijipaki, Huamanmadika'eri. —Jesústaj ona'uy.

²⁰—Nubakuhued huakog o'tajika'.

Bakoyen kenpa'ti huapak o'tajika'. Do huabokerek ijepo Diosya' ijtiakuy. Donayo nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. Doere e'hua'nayo meyokon yatayapet nopohue' yae'. —Huamanmadika'eritaj Jesúsa ona'uy.

²¹—Ontaj etahuata' ijipaknig'a huakkuru bueyhued ee'ted huaojtone'taj daka' toedik ijje. —Noga huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

²²—Huabo oknopohue' huae'eria nog oknopohue' huae'eritone'taj daka' kan'tojike' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo diga'da yaeretpakpo beta'hua'. —Jesúsa ona'uy.

**Jesúsa e'hueniri'tone'taj
bapoka'tere o'batika'uy.**

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Jesús huanigpeika'eri e'pog aktegya'po kusi'petone'yo on'bahuadpo on'hua'uy. ²⁴E'pognopoyo ee'te huaboro'bapokada o'bahuatiakuy. Teya'da o'bapoknok huaboro'da o'hueniri'tone'po diga'da o'huekudpo huata'kotdikte o'uy. Jesúsnayo o'tay'uy. ²⁵A'maboaya'po Jesústaj on'huahua' huanigpeika'eria: —Bo'tihuapok, Huairi. Montakotnede. —Jesústaj o'nona'uy.

²⁶—Me'pukhue' yane'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosa bo'tiokkika'apo daka' yanoknopoika'. —Jesúsa o'mana'uy.

O'mabodpo, “Yabatik, bapokhue' yae', huenirihue' yae',” ona'nok o'batikanpo, bapokhue' o'epo kenpa'ti huenirihue' o'uy. ²⁷“Kenpihuay. I'na huabokerek 'urua'da o'ka'. Kentaj bapoka o'nigpee kenpa'ti e'poga o'nigpee.” Huanigpeika'eria on'batia'pakuy.

**Botta' huabokerektaj toto'
huakka'ada o'manopo'toe'ika'uyate.**

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Jesús e'pog akodpen o'be'tuy. Ken huadari Gadarabayayo o'e. Jesústaj botta'

huabokerek on'huatiakuy. Huakka'ada toto'a o'manopo'tounhuahua'nok kubarakbayo o'nika'uyate. Sorokayo o'nika'uyate. Huiyokda o'nika'uyate. Huiyokda o'nenok ke'nenbayo aratbut huahue'dik o'nika'uyate.

²⁹—¿Mena'po oro'taj o'huatiak, Jesús? Diosen Huasi'po i'ene. Kene'huaya' castiga huame'noe ehued oro'taj castiga magkahue' moe'. —'Utta'da Jesústaj o'nona'uy toto'a.

³⁰Kenta'da meyhue'da huakka'da huakyari' on'bape'uy.

³¹—Oro'taj e'maoroka'nayo huakyarien huanopo'yo mota'mona'. —Jesústaj diga'da o'nona'uy.

³²—Yanhuati', huakyarien huanopo'yo yan'bakud. —Jesúsa o'mana'nok, toto' botbokerektaj on'maenonpo huakyarien huanopo'yo on'hua'po on'bakud'uy. Ken, aya'da huakyari' huaduk on'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e'pogyo on'bata'ko'tuyate. Toto'ere on'bata'ko'tuy.

³³Ken huakyari' huamatoe'eri kenda on'tiahuaydepo diga'da on'mame'pukonpo kenomeyen huakka' jakyo on'baket'uyate. On'tiakdepo kenda huaboa'da on'tiahuaynig on'batia'pakato'uyate. ³⁴Aya'ada huakka' jak huae'eria on'peedeipo Jesúste on'huahua'uy. Jesústaj on'huahuaydepo, "Oro'embaya' yahuade'." Jesústaj diga'da o'nona'uyate.

Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 ¹Ken, Jesús kusi'peyo o'huadpo akodpen oktegeipo huaen jakyokon o'tiakuy. ²Jesúste aratbuta asukte huabokerektaj o'nonpahueda'po on'nigtotiakuyate. Ke'na e'ketpak o'ika'uy. Jesúsanayo o'yareapo

o'noknopoeipo on'nigtotiakuy. Kenda Jesúsa o'nopoeipo.

—Durrugda yae'. Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a doa yokkahueay. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uy.

³"Inbokerek nama'da o'nopoeipo Diostaj dakhuea'da o'huaa'." Sue'da Moisésenba' huamanmadika'eria huanopoya'da on'nopoeipo. ⁴Kenda huanopoya'da on'nopoenig Jesúsa o'nopoeipo o'mana'po:

—Menpa' dakhuea'da on'tinopoe.

⁵Diostaj dakhuea' e'ka' huabokerekada okkahueahue'dik o'ne. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik o'e. Huabokerekanayo sigpi' yareahue'dik o'ne. Diosayo'da yarea'dik o'e. ⁶Do huabokerek ijjeipo Diosya' ijtiauy. Diostaj dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik ijjeipo opudtaj kenda a'manopoe'aya'po,

—Yabo', asuk yatoeipo, o'nen jakyo yahuati'. —Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa ona'uy.

⁷Ke'na o'boddepo jakyo o'hua'uyate.

⁸Huakka'da aratbut ogkupopakpo kenda on'tiahuaypo on'mame'pukpo Diosa o'tihuapoknok Jesús teyda o'epo konig Diosonigti okkahuea'dik o'e. Yarea'dik o'e. 'Urua'nanada Dios o'e. On'huaa'uy.

**Jesúsa Mateotaj
"menigpeunhuahuika'po
beta'huika'," ona'uyate.
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)**

⁹Ken keya' Jesús o'tiakuy. Do Mateotaj Jesúsa be'huahuay'uyne. Jaksi'poya' gobiernoen huakupe ijtabae'ika'uy.

—Do'taj a'nigpeunhuahuikaya'po beta'huika'. —Mena'uynok ijbodpo kenere ijhua'uy.

¹⁰Ken jakyo Jesúsere Jesúsén huanigpe'ika'eri ijbape'po huakka'ada gobiernoen huakupe

huatabae'eri on'bakudpo oro'ere on'bapepo kenpa'ti nogomey Moisésenba' daka' peehue' huae'eri on'bape'uy. ¹¹ Kenda fariseo huamanmadika'eria on'tiahuaypo: —¿Mena'po Jesús a gobiernoen huakupe huatabae'eriere kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere ya'bape'? Dakhuea' huakika'eriere bapehue'dik o'ika'ne. —Fariseoa Jesús en huanigpeika'eritaj on'huaa'uy. ¹² Jesús a kenda o'mapeedepo, —Aratbut dakda ee'nayo huamadakka'eritaj pakhue' o'nika'. Dakhue'da ee'nayo huamadakka'erita' on'pakika'. Opu d fariseo huamanmadika'eri huadakda o'ey mo'nopoepo do'taj pakhue' mo'ene. Gobiernoen huakupe huatabae'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere dakhue'da o'ne on'nopoepo do'te huamanopo'yarea'eri ijjenok on'pakpo on'batiakika'. ¹³ “Nog aratbuttaj di' yan'maepo yan'matinepahuika'. Kenda huakka'da ijpaki. Do'taj 'uhua e'nigarakika' kennayo sue'da ijpaki.” Apagba'a oa'. Kenda daka' yan'nopoika'. Konigepo “Yan'nopo'korea', onte'ti Diostaj yan'nigpeika'.” Dakhuea' huaka'eritaj e'mana'taj ijpakpo ijtiakuy. Huadak huaka'eritaj “Yan'nopo'korea',” a'manaya'po Diosya' tiakhue' ijjuy. —Jesús a o'mana'uy.

**Mena'po o'nen huanigpeika'eria
Dios kamapee'po aypo bapehue'
ehue' yanika'. Jesús taj o'nona'uyate.**
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Juan Bautista en huanigpeika'eria Jesús taj on'huatiakpo: —Diosa me'pee'po bapehue' o'ikay oro'. Fariseo huamanmadika'eriakon Diosa me'pee'po bapehue' o'nika'. O'nen huanigpeika'erinayo kenpa'da on'bapika'. ¿Mena'po yan'bapika'? —Jesús taj o'nona'uy.

¹⁵ —Huabokerek o'toepakpo ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo on'bapika'. Ken huabokerekere o'nepo pai'da ehue'dik o'ne. Do kenpa'ti do'hued huanigpeika'eriere ijika'nok durugda o'nika'. Pai'da ehue' o'nepo on'bapika'. Nogok do'taj mo'baktohua'apone. Kenoka' pai'da o'neapo. Nogok nogok Dios kamapee'po bapehue' o'nika'apo.

¹⁶ Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue' o'ikay oro'omey judío aratbut. Huabo enpa huatone'oktaj ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da o'epo. Konigti adhuae'pane'a e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpeehue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpeedik yanika'. ¹⁷ Huatone'si'dak vino huatoe' ayda kenpa'ti kurugada o'epo konigepo huabo vino sine' hue'biahued onjoyhue'dik o'ene. Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o'ika'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino enjoynayo o'huapoagpo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o'epo. Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o'ene. Huasi'dak vinoere huadak o'neapo. —Jesús a o'mana'uy.

**Jairo en huayobutaj
o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti
ettone' Jesús en yudtaj o'nejdepo
o'yarud'uyate.**
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Juan Bautista en huanigpeika'eritaj Jesús a e'mana'te judío huairia o'huatiakpo Jesús en hua'ite huikudate o'tisakotpo: —Do'hued huayobu huabo'da e'bueytada on ehua'nayo tanoyhuada'dik i'ene. Bohua'. Yakutibata'te', e'kutibata'te'te o'noyhuadapo. —Jesús taj ona'uy.

¹⁹Kenda Jesúsa o'peeonpo o'bodpo kenere o'hua'uy. Oro' Jesúsen huanigpeika'eriére Jesúsere o'hua'uy. ²⁰⁻²¹Jesús dagte e'hua'te ettone' huata'piyen o'tatiakpo. Mimi batikhue' o'unhuahuika'po doce huabayok o'unhuahuika'po, "Jesúsen huaok huakubogpita' e'nejnayo ijyareapoy." Huanopoa o'nopoepo huaok huakubogpita' o'ne'uy. ²²E'nejde'te Jesúsa o'tikorudpo o'tiahuaypo:

—Yadurugpak. Do'taj oknopoēnok o'yareaddene, sion. —Jesúsa ona'uy. Kenda eade'te o'yareadpo huadakda o'unhuahuika'uyate.

²³A'kubarakka'deya'po música huaka'eri on'tiakdepo huairien jakyo o'nedepo kenpa'ti huakka'ada aratbut on'bahuik. Jesús o'tiakdepo o'batiahuaydepo:

²⁴—Yan'maorok. Ettone'si'po bueyhue'ada o'e. O'taypo o'e. —Jesúsa o'mana'uy. Aratbuta kenda on'peepo Jesústaj on'tierikuy.

²⁵Jesúsa o'maoroka'depo o'kudpo ettone'si'pobuey e'huedyo o'huahua'po huaba'taj o'toēato'nok o'noyhuadonpo o'body. ²⁶Jesúsa judío huairien huayobusi'potaj o'noyhuada' aratbuta Capernaum aya'bayoda on'batia'pakuyate.

**Botta' ekpobigtaj Jesúsa
o'bakpoyarea'uyate.**

²⁷Jesús huairien jakya' o'bakhua'depo e'pokte botta' ekpobiga on'tatiakpo:

—Mo'tinepahui', Davidkudaken adhuae' huayayo. —Jesústaj 'utta'da o'nona'uy.

²⁸Jakyo e'kudonde'te ekpobiga on'huahua'nok

—¿Do'a okpoyarea'dik me'ene menpa' mo'nopoē? —Jesúsa o'mana'uy.

—Ee', oknopoēne, huairi. —O'nona'uy.

²⁹Ekponejde'te:

—Bo'tiahuayapone moknopoēnok, yan'tiahuay'. —O'mana'uy.

³⁰O'nokpoyarudpo on'tiahuayon'uy.

—Bokpoyarea'ne, be'tapi' batia'pakhue' yaneti'. —Huiyoka'da o'mana'uyng'a. ³¹O'norokondepo, Jesúsa bokpoyarea'ne huabada on'batia'pakuyate.

**A'pakhue'da e'ika'tada
Jesúsa o'yarea'uy.**

³²Jesúsomey e'norokonde'te sue'da nogomeya huabokerektaj on'totiakuy. Ken huabokerek a'pakhue'da o'ika'uy, toto'a o'no'toika'nok. Jesúste on'totiakuy. ³³Jesúsa toto'taj okenonnok a'pakhue'da huae'eria idada oa'pakon'uy.

—Kenpihuay, Israel aratbut ken konig tiahuayhued o'neahuadikame'te. —Huakka' aratbut egkupopakte on'batia'pakuy.

³⁴—Toto' huairia o'teypaka'nok toto'taj o'maen Jesúsa. —Fariseo huamanmadika'erianayo nama'da on'huaa'uy.

Jesús aratbuttaj o'matinepahui'uy.

³⁵Kendariyo aya'da huakka' jakyo Jesús o'huae'uy. Nogyo nogyo o'huae'uy. Judíoen huaitake' jakyo o'manmadikika'uy. Dios Huairia me'nopo'toike'po yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopoē' yan'nigpeika'. Diosensi'po mo'eapone. O'manmadika'uy. E'digpaktaj kenpa'ti nogpa' nogpa' dakhue' ee' en'toē'tada o'bayarea'uyate. ³⁶Huakka' aratbut egkupopakte o'batiahuaypo o'matinepahui'uy. Kenomey konig oveja 'uhua o'nepo konig huamatoē'eri tohuye' o'nika'uy. Pa'da o'neonhuahuika'po kate ka'dik nopoēhue' o'nepo, kenpa'ti Diostaj buttida manmadikahue' o'nenok kenomeytaj Jesúsa o'matinepahui'uy.

³⁷—Huakka'ada Diosensi'po ee'ta' e'pakada Dios Huairitaj eknopoe'ta' e'pakada sue'ada huadak hua'a huamanmadika'eri o'ne. ³⁸Konigepo Diosa huadak hua'a huamanmadika'eritaj yamata'mona', Diosa aratbuttaj kamanopo'yare'po yamata'mona', Diostaj yan'tiona'pakika'. —Jesúsa oro' huanigpeika'eriomeytaj mona'uayne.

Docetaj huamata'mona' Jesúsa o'baktie'ea'uy.

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Oro'taj doce huanigpeika'eritaj, “Menhuatiak.” Jesúsa mona'uayne. E'tiakde'te, “Dakhue' toto'a huamanopo'toe'eritaj kan'maoroke'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Aya'da dakhue' ee' kan'bayarike'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Bayarea'dik mo'ea'pone.” Jesúsa mona'uayne.

²Jesúsen doce huamata'mona'eri o'nepo: Simón nogdikda Pedro, Pedroen huama'buy Andrés, nog Jacobo huama'buy Juanere Zebedeoensi'po, ³nog Felipe, Bartoloméere, kenpa'ti Tomás do Mateoere huakupe huabae'eri ijikamey, kenpa'ti Jacobo Alfeoensi'po, Lebeo konogdikda o'dikka'uy Tadeo, ⁴Simón cananista jonyo huapakeri, kenpa'ti Judas Iscariote. Judas Iscariote Jesústaj kan'arake'po judío huairitaj bayokdik o'epo.

Doce huanigpeika'eritaj kan'manmadike'po o'mata'mona'uy.

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵Jesúsa oro' doce huanigpeika'eritaj mo'ta'mona'uayne.

—Judíoenbayoyo'da yanhuati'. Nog aratbutenbayo huahue' yane'. Samaria aratbuten huakka' jakyo kudhue' yaneti'. ⁶Israel aratbut konig oveja

Diostaj e'tiyoyahue'taj yanhuati'. ⁷Dios Huairi o'ede. Yanoknopoe'po yan'nigpeika'. Nogyo nogyo yanhua'epo yan'manati'. ⁸Ke'poda e'si'dakpara'tada yan'bayareati'. Dakhue'da ee'tada yan'bayarea'. E'bueytada yan'manoyhuada'. Toto'a e'manopo'toetada yan'maenti'. Katetehue' Diosa bo'tihuapokapone katetehue' yan'batihuapokika'. “Huakupe beyok,” manahue' yanika'.

⁹Yan'hua'po oro tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'. ¹⁰Kutama batohuahue' yane'. Nogtida huaok yan'tohuati'. Huabo zapatos tohuahue' yane'. Oteypapi' tohuahue' yane'. Huakka'da mo'manmadika'aponok kenpa'ti mo'batihuapokapone tobape'dik mo'ea'pone.

¹¹Huakka' jakyo bo'kudondepo, “¿Be'a Diostaj bo'pak? ¿Be'a Diostaj e'nigpeeta' bo'pak?” Yan'manati'. Be'a Diostaj ya'pakapet ke'nen jakyo yanikati'. Yanhua'apo keyoda yan'tayikati'.

¹²Jakyo yan'kudondepo, “Opudtaj Diosa mo'manopo'noeye.” Yan'mana'.

¹³Jak huatae'eria opudtaj e'paknayo kenpa'ti e'peenayo Diosa kenomeytaj kamanoe'ye'. Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo yanokhuati'. Diosa jak huatae'eritaj manoe'yahue' kamae'. ¹⁴Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo kenpa'ti e'peeta' pakhue' ee'nayo ken jakya' huakka' jakya'pi' yan'bakhuati'. Yan'orokdepo Diostaj dakhuea'da o'ka'dey aya'ada kan'nopoe'po soroka e'itimabette yan'itihuekeati'. ¹⁵Ken jaktaj Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak huae'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak huae'eritaj sue'da huakka' castiga o'magka'uy. —Jesúsa oro'taj mona'uayne.

“Opudtaj dakhuea'da mogka'apone.” Jesúsa mona'uayne.

¹⁶—Opudomeytaj on'ta'mona'ne. Aratbut opudtaj dakhuea'da e'magka'ta'

on'pakapo. Konig ovejasi'ponig dubakuhuaenbanopoyonig mo'ëapo. Huadaka'da yan'nopoëpo yag'kikati'. 'Urunopo'da yanika'. ¹⁷Opu domey do'hued huanigpeika'eritaj huabokereka dakhuea' mogka'aponok "keyoj" ijjay. Castiga kan'magke'po judfo huairite bo'tohua'apone. Judfoen huaitake' jakyo mo'batibitbitapone. ¹⁸Do'taj moknopoenok nog aratbuten gobierno huairite bo'tohua'apone. Diostaj kenpa'ti do'taj kan'manbatia'pake'po huairite bo'tohua'apone. ¹⁹Gobierno huairitaj e'yokde'te "Katia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo." Me'pukehue' yane'. Kenoka' a'dik ka'ne'po Diosa mo'nopoëa'apone. ²⁰Huairitaj mo'batia'pakpo Apag Diosen Nokirega mo'nopoëa'aponok mo'batia'pakapone.

²¹Nogok oknopoëhue' huæ'eria huaknopoe'eri huama'buytaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopoe'eritaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. ²²Do'taj moknopoenok aya'ada bo'huadiayapone. Dakhue'da mogkadhuahuika'apone.

Opu batikhue'da eknopounhuahuika'nayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

²³Huakka' jakya' opudtaj e'huadiaynayo e'batiarakata' e'tipakte idada yan'makmamonti'. Nog huakka' jakyo yan'bakhuati'. Keya' kenpa'ti e'huadiaynayo onte'ti ida yan'bakhuati'. Nog judfoen huakka' jakyo nog judfoen huakka' jakyo e'hua'te konigti dakhue'da mogka'apet. Aya'da judfoen huakka' jakyo huahued ene'ted do Diosen Huairi ijjepo onte'ti ijtiakapoy.

²⁴Opu do'hued huanigpeika'eri mo'ene. Do'taj dakhue'da egka'nayo opudtakon dakhue'da mogka'apone.

²⁵Do'taj toto' huairia e'tidike'nayo opud do'hued huanigpeika'eritakon diga'da dakhue'da bo'huaa'apone.

¿Be'taj okme'pukdik ya'e'?

(Lc. 12.2-9)

²⁶Aratbuttaj me'pukhue' yanika'. Opu dtahuanig Diosen huadak hua'a o'nonmadika'ne. Nogok aya'ada on'nokotapo. ²⁷Kenda soatayo' o'nonmadika'nig nogok aya'tada yan'manikati'. ²⁸Huabokereka huaso'tayo'da barakdik o'ne. Huabokereka nokiregtaj arakhue'dik o'ne. Huabokerektaj mididhue' yanika'. Diosanayo huaso'taj nokiregeretaj ta'akyo en'dik o'e. Onte'ti noyhuadhue'dikda o'ne. Konigepo Diostayo'da yanokme'pukikati'.

²⁹Bakoysi'potaj aratbuta suhuigda on'pak. Botta' bakoysi'pote huasigkupes'i'po bayokdik o'e. Opu den Apag Diosa e'paknayo bakoysi'po bueydik o'e. E'paknayo bueyhue'dik o'e. Opu den Apag Diosa bakoysi'potaj daka' o'matojka'. ³⁰Opu dtaj kenpa'ti daka' mo'matojka'ne. Opu den huakuhujtaj mo'dikika'ne. ³¹Diosa bakoytaj sue'da o'pakpo opudtanayo huakka'da bo'pakne. Daka' mo'matojka'ne. Konigepo aratbuttanayo mididhue' yanikati'.

"Jesucristotaj huaknopoe'eri ijjej"

huaa'eritaj Apag Diostaj Jesús a huadakta o'bahuua'apo.

(Lc. 12.8-9)

³²"Do Jesucristotaj huaknopoe'eri ijjej." Aya'ada aratbuttaj e'manika'nayo Dioste kurudy o'en'tiakte, "Do'hued huaknopoe'eri o'ne." Do'hued Apagtaj yona'apoy. ³³"Do Jesucristotaj oknopoëhue' huæ'eri ijjej." Aya'ada be'api' aratbuttaj e'ika'nayo, "Kenomey do'hued huaknopoe'eri ehue' o'ne." Do'hued Apag Diostaj kurudya' yona'apoy.

**Jesucristotaj oknopoehue' huae'eria
huabeta huaknopoe'eritaj
on'huadiayapo.**

(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Do'a aya'da aratbuttaj
a'manoeyaya'po Diosya' o'tiakuy
nopoehue' yane'. Aratbut nog
aratbuttaj a'poespanhuaya'po
Diosya' ijtiakuy. Nogtaj nogtaj
on'bahuadiayika'apo. ³⁵⁻³⁶Diosya'
ijtiakuy nok huabet nog onaratbuttaj
huabettaj yan'mahuadiayika'apet.
Oknopoehue' huae'eria huaknopoe'eritaj
yan'mahuadiayika'apet. Huasi'po huaojtaj
yan'mahuadiayikapet. Kenpa'ti huayobua
huayetaj yan'mahuadiayika'apet.
Kenpa'ti huakabu huasu'taj
yan'mahuadiayika'apet.

³⁷Be'api' do'taj e'nigpeika'ta'
e'paknayo do'taj huakka'da di'nanada
me'nikati'. Apagtapi', huayetapi'
huasi'potapi' huama'buytapi' huakka'da
di' ee'nayo do'taj sue'da di' ee'nayo,
do'hued huaknopoe'eri ehue'dik o'ne.
³⁸“Jesucristoen huaknopoe'eri ijjejey.”
Nog aratbuttaj e'mana'nayo opudtaj
diga' on'huadiaypo mogka'apet. “Jesúsen
huaknopoe'eri ijjejey.” Aratbuttaj manahue'
ee'nayo do'taj huaknopoe'eri ehue'dik
mo'ene. ³⁹Do'hued huaknopoe'eri
mo'enok diga'da mogkadhuahuika'apone.
“Jesúsen huaknopoe'eri ehue' ijjejey.”
Ena'nayo ontaj arakhue'dik mo'epone.
Onte'ti Diosere noeonhuahuikahue'
mo'epone. Do'hued huaknopoe'eri
i'enok aratbut diga'da mogkapone.
Batikhue'da “Jesúsen huaknopoe'eri
ijjejey.” I'mana'ika'nok e'araknayo onte'ti
Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

**Diosen huadak e'kika'nayo Diosa
'urua'da mogkika'apone.**

(Mr. 9.41)

⁴⁰Aya'ada opudomeytaj on'nigpeepo
bo'ika'ne, do'takon me'depo

on'nigpeika'. Kenpa'ti aya'ada
do'takon on'nigpeika'po Apag
Diosakon on'pakpo on'nigpeika'apo.
Ke'na do'taj be'ta'mona'uyne.

⁴¹Diosen huamanbatia'pakeritaj
Diosa o'mata'mona'ika'. Diosen
huamanbatia'pakeri o'enok
kentaj e'nigpee'nayo konig
huamanbatia'pakeritaj huadakuapa
Diosa o'bayokapo, ontaj konigti
huadakuapa Diosa mo'bayokapone.
Diosenba' uruda huanigpeika'eritaj
e'de'nayo konig kentaj huadakuapa
Diosa o'yokapo konigti ontaj
huadakuapa Diosa bo'yokapone.
⁴²Huakka' huaknopoe'eri o'ne. Diostaj
sue'damon huaknopoe'eritaj hue'eypi'
e'yoknayo huadakda bo'ka'nig Diosa
okkahuehue'dik o'unhuahuika'apo.
Nogok kurudya' huadakuapa
mo'bae'apo. —Kenda oro'omey
huanigpeika'eritaj monmadikahuady
Jesúsa.

**Juan Bautistaa botta'taj Jesúste
o'mata'mona'uyate.**

(Lc. 7.18-35)

11 ¹Jesúsa oro'taj ke'nen
doce huamata'mona'eritaj
monmadika'depo oro'taj bokhua'uy.
Meyohue'da huakka' jakyo Jesús
o'hua'uy. A'manmadikaya'po o'hua'uy.
²Juan Bautista huabakuda' jakyo
o'epo Cristo o'bayarea'po nogda nogda
'uruda o'kika'. Juana kenda o'tipe'depo
botta' ke'nen huanigpeika'eritaj Jesúste
o'ta'mona'uyate.

³—Diosa Cristotaj
mo'nigta'mona'apone. Cristo
ya'tiakapet oknopoej. “¿O'na menpa'
Cristo i'je? ¿Oro'omey menpa' nogtaj
nige'dik o'e?” Jesústaj ya'nonati'.
—Juana mona'ne. Jesúsa Juanen
huanigpeika'eritaj o'pe'depo,

⁴⁻⁶—Huakpobigtaj ijbakpoyareay.
Hua'ehue'dik ee'tada ijbayareay.

Ke'poda e'si'dakpara'taj ijbayareay. E'peokbettaj ijbayareay. Huakudaka'da e'bueytada ijmanoyhuaday. Do'taj eknopoe'nayo Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apone. Pai'da arabuttaj ijmanikay. Do'taj o'noknopoepo okbatikhue' o'nenok kenomeytaj ijmadrugpaka'apoy. Kenda e'ka'te on'tiahuayonhua'nig on'peeonhua'nig Juantaj yan'huahua'po yan'nonati'. —Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

⁷Ken Juan Bautistaen huanigpeika'eri e'nokhuade'te huakka' arabut egkupopakke Jesúsa Juantaj o'tia'pakpo:

—Nogbayo sue'da arabut e'nahue'yo opudomey bo'hua'uyne. Huabokerek nogpa' nogpa' huaa'eritaj a'peeya'po huahue' mo'uyne. ⁸Huabokerek 'urunada yudtaj e'otika'te kenda a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Arabut 'uru yudtaj on'otika'po konig huairien 'uru jakyoda o'nika'. ⁹Diosen huamanbatia'pakeritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo bo'hua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo nogiti hueretnada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj a'tiahuaya'po bo'hua'uyne. ¹⁰Do'taj katia'pake'po huakkuruda Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:

Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy. Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen Huasi'potaj yanoknopo'e'. Arabuttaj o'mana'apo. Apagba'te o'timadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.

¹¹Oyedda aya'da huabokerek sue'da huadak o'nika'. Juannayo huadaknada o'e. Diosa oknopo'e'. Dios Huairitaj huaknopo'e'eri huadaknada o'neapo.

Diosa kenomeytanayo huakka' o'baeretpakika'apo. Juantanayo sue'da o'pakapo. Ijjay.

¹²⁻¹³Diosen Huairi o'e'apo Moisésa Apagba'te o'batia'pakuyate. Kenpa'ti Diosen Huairi o'e'apo Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te on'batia'pakuyate. Juan bautista tiakhued ee'ted on'batia'pakuyate. Juan bautista Diosen Huairitaj huaboa'da e'batia'pakde'te arabutata Diosen Huairitaj diga'da on'pakika'. Diosensi'potaj e'nigpeeta' on'pak. Nogomeyanayo Diosen Huairitaj on'huadiaypo Cristoen huaknopo'e'eritaj eknopo'e'batika'ta' on'pakpo, “Yan'batik. Dakhue' ia'ne.” Huaknopo'e'eritaj on'manika'nig'a. ¹⁴Eknopo'e'ta' e'paknayo Elías Diosen huamanbatia'pakeri o'e Juan. Diosen Huairi o'tiakde Elías huakkuru o'e'apo. Apagba'a oa'uyate. ¹⁵Kenda yonay daka' yan'pee' bo'peokhuadne.

¹⁶⁻¹⁹Arabut oy ken konig o'nika' ijbata'pakapoy. Kenomeytaj be'api' madurugpakahue'dik o'nika'. Katepi' nogomey on'pakpo ogkika'nig kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'ne. Kenda Juan Bautista o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o'ne. Kenpa'ti do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne konig do ijkika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da o'ne. Juan Bautista katepi' 'uruda aypo bapehue' o'ika'po kenpa'ti vino mayhue' o'ika'po. Kenda Juana o'kika'nok toto'a Juantaj o'nopo'toe kenomeya nama'da on'batia'pakika'nig'a. Nogok do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne opudere katepi' 'uruda aypo ijbapikay kenpa'ti do katepi' ijmay'ikay. Do'takon dakhuea'da menhuaika'ne. “Huakka'da o'bapika' kenpa'ti huakka'da huamai'eri o'ika'. Kenpa'ti Jesúsa dakhuea' huaka'eritaj di'da o'maika'. Kenpa'ti gobierno

huakupe huatabae'eritaj di'da o'maika.'" Do'taj kenpa' menhuaa'ika'ne. Aratbut oy ken konig o'nika' nogda ijbattia'pakapoy. Katepi' nogomey on'pakpo ogka' kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'nika'. Konig huasi'po on'batuerikika'nig aratbut oy konigti o'ne. Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo on'batuerikpo nogtaj nogtaj on'mana'po "Tete'pu'te 'uruu'da o'batadi'keay opudnayo oro'ere e'durugpakta' pakhue' mo'ene, baila ee'ta' pakhue' mo'ene. Oro' e'bahuiktada opudnayo huikhue' mo'ene." Ken konig huasi'poa onda'ika'. Ken konig aratbut oyda ogkika'. Diosa 'uruu'da o'nopoika'nok Diostaj huanigpeika'erinayo 'uruu'da on'nopoenkika'po kenomeyo'da durugda o'nika'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Huakka' jakyo huae'eria Diostaj nigpeehue'ada dakhuea'da ogkika'po nopo'koreahue'da o'ne'uy.
(Lc. 10.13-15)

²⁰Huakka' jakyo nogyo Jesúsua o'bayarea'uy. Aratbut nopo'koreahue' o'nenok Diosa ke'poda o'magka'apo. Jesúsua huaboa'da o'manbatia'pakapo:
²¹⁻²³—Huakka' jak Corazín huae'eria pai'da mo'nopo'eapone. Kenpa'ti huakka' jak Betsaida huae'eria pai'da mo'nopo'eapone. Opudomeyen jakya' Diosa teyda o'kame'nig'a 'uruu'da o'kame'nig'a o'bayareame'nig'a, opudomeynayo nopo'koreahue' mo'eme'ne. Konig Betsaida huakka' jakya' kenpa'ti Corazínya' Diosa 'uruu'da o'kame' kenpa'ti teyda o'kame' konigti Tiro nog aratbuten huakka' jakya' Sidón nog aratbuten huakka' jakya'kon Diosa 'uruu'da eka'nayo kenomeya ida yan'manopo'korea'aymetnig'a kenpa'ti kenomey pai'da o'nea' aratbuttaj moknopopepo saconig yan'otay'metnig'a.

Nogok kenoka' Diosa aya'tada aratbuttaj dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po Tiro huae'eritaj Sidón huae'erieretaj sue'da castiga o'magka'apo. Opudomeytanayo ke'poda castiga mogka'apone. Opud Capernaum huakka' jakyo huae'eri "Huadakda o'ey. Kurudyo o'hua'apoy." Mo'nopo'enig'a. Kubarakyoda bohuapone. Sodoma huakka' jak huae'eria dakhuea'da ogkikuynok Diosa huakka' jak ta'aka o'mahuig'uyate. Kenomeytaj mahuighued konig opudtaj ijbayarikay konigti Sodomayo e'bayarika'uyunayo Diosa ta'akyo mahuighue' ya'eay'uyetnig'a. ²⁴Nogok Diosa castiga egka'te opudtaj ke'poda mogkapet. Sodomataj sue'damon castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'bayareaddepo huakka' jakyo huae'eritaj huiyokada o'mana'uy.

Do'taj me'noknopoe'po dakhuea' e'ka' on'batika'apone. Jesúsua o'mana'uyate.
(Lc. 10. 21-22)

²⁵—'Uruu'da i'ene, Apag Dios. Kurudyo huae'eried huairi i'ene. Kenpa'ti huadariyo huae'eried huairi i'ene, Apag Dios. Suhue'damon huanopoe'eritaj 'urunopo'tada o'nen huairitaj i'maknopoea'ne. Huakka' huanopoe'eritaj o'nen huairitaj huaknopojika' men'tiokhueyne. ²⁶I'paknok huaknopojika' men'tiokhueyne, kenpa'ti i'paknok menoknopoeene, Apag. —Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.

²⁷—Do'hued Apaga be'teypaka'uyne, me'manopoea'uyne. Aya'da beyokuyne. Do Diosen Huasi'po o'e, Apag Diosayo'da moknopoea'ne. Konig Apag Dios o'epo, konig o'nopoe, konig Apag Dios o'ka' do'huayo'da ijnopoe y kenpa'ti kenomeytaj do'hua Diosen Huasi'poa ijmaknopoeay. ²⁸Opud

dakhue'da bo'kikame'te. Diostaj dakhuea' huakeri mo'ene. Dakhuea' e'ka' a'nopo'yareaya'po diga'da nama'da bo'kika'nig'a. Opudtaj e'tihuapokta' ijpaki. Do'taj meknopo~~en~~ok on'nopo'yarea'apone. Dakhuea' e'ka' on'batika'apone. ²⁹Diosen ijkikay. Doere bokika'. Do'taj men'nigpeika'po nogiti nogiti yan'noponhuati'. Opudtehuapa' ijhue'da daka'da ijnigikay. Opudtaj ijmatinepahuika'nok onte'ti dakhuea' kikhue'dik mo'eapone. Ona'ti me'pukehue'dik mo'eapone. ³⁰Doere bo'pakpo Diostaj o'nigpeene kenpa'ti on'tihuapoknok do'hued e'manmadika'taj nigpeika'dik mo'eapone. —Jesúsa o'mana'uy.

Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesúsen huanigpeika'eri ogkupoktega'uy.
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹Nogok judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesústaj huanigpeika'eri Jesúsere o'huae'uy. Ta'bayo o'huae'uy. O'kusitokpo ogkupaya'po o'bape'uy. ²Fariseo huamanmadika'eri huairia oro'taj bo'tiahuaypo Jesústaj: —Yatiahuy'. Kenda judíoen okmapie'ahuaddik ee'te kikhue'dik o'enig o'nen huanigpeika'eria ogka'. Dakhuea'da ogka'. —Fariseo Moisésba'taj nama'da huaknopo~~e~~'eria Jesústaj o'nona'uy.

³—Apagba'te Davidtaj e'batia'pak mo'ba'tiahuay'uyate. David kenere huae'eri ogkusitokuyate. ⁴Diosen carpa jakyo on'kudon'uyate. Pan Diostaj o'nighueda'ika' o'hued'uyate. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeriyoda ken pan bape'dik o'nika'. David kenere huae'eri ogkusitokpo ken pan o'depo on'pe'uyate. ⁵Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeritaj Moisésenba' o'batia'pak mo'ba'tiahuayde. Judíoen

okmapie'ahuaddik ee'te sacerdote 'uhua Diostaj on'nigbarakika'. Judíoen okmapie'ahuaddik ee'te baahue'dik o'e. Moisésa o'madoya'uyate.

Opudomeynayo sacerdote dakhuea'da ogka' bahuaahue' mo'ika'ne.

⁶Diosen jak huadakda o'enig'a do huabokerek ijjepe Diosya' ijtiakey. Do'tataj aya'ada nigpeika'dik o'ne.

⁷“Uhua e'nigbatiarakika' sue'da ijpaki. Aratbuttaj e'matinepahuiataj huakka'da ijpaki,” Apagba'oa'. Kenda e'nopo~~e~~nayo do'hued huanigpeika'eritaj mo'matinepahui'po dakhuea'da ogka' ahue' mo'eayet.

⁸—Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbuten okmapie'ahuaddik huame'noete huairi ijjepe katepi' yagka' aratbuttaj mana'dik ijikay. —Fariseotaj Jesúsa o'mana'uyate.

Eba'po'ketpaktaj Jesúsa o'bayarea'uy.

(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹Kenda Jesúsa o'mana'depo o'hua'uy. Judíoen huaitake' jakyo o'kudon'uy.

¹⁰Jakyo huabokerek eba'po'ketpak o'uy.

—¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa' yarea'dik ya'e? —Jesústaj o'nona'po Jesúsa nama'dapi' kae'po Jesústaj dakhue' e'huaa'ta' on'pakpo kenpa' Fariseomeya' o'nona'uy.

¹¹—Opuden nogtida oveja e'taeada judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe ee'pi' huabid sorokkogyo e'takotnayo dapita' ida sorokkogyo bo'totokika'ne.

¹²Diosa oveja 'uhuataj sue'da o'pak. Aratbuttanayo huakka'da o'pak.

Konigepo judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete aratbuttaj tihuapokdik ijjepe. —Jesúsa o'mana'uy.

¹³—Yaopite'. —Jesúsa ona'uy.

Huabokerek o'opitedepo o'bayaruduy. Dakba'da nogbapenonigti o'un'uy.

¹⁴Fariseo huamanmadika'eri

o'no**k**bahua'uy. O**g**kupopakpo ontatayo on'batia'pakpo, monig Jesústaj o'arakapo, huaboa'da on'batia'pakuyate.

**A'nenda Jesústaj Diosen
huamanbatia'pakeria
o'timadoya'uyate.**

¹⁵Fariseo huairi Jesústaj e'arakta' on'paknok kenok Jesús o'nokotpo keya' o'bakhua'uy. Kenere huakka'da on'hua'uy. Aya'da dakhue' huae'eritaj o'bayarea'uy. ¹⁶Jesúsa o'bayarea' nogyo nogyo batia'pakhue' yane'. Huiyoka'da o'mana'uy. ¹⁷Kenda Isaías Diosen huamanbatia'pakeri o'batia'pakuyatenig Jesúsa aya' o'ka'uy. Oa'po:

¹⁸In do'hued huanaba' me'taene. Do'hued kakike'po ijta'mona'apoy. Kentaj di' ijjei. Do'taj me'durugpaka'apone. Kentaj ijdurugpakapoy. Do'hued Nokirega ijnopo'toeapo. Aya'tada nog aratbuttakon dakhuea' e'ka' manopo'yarika'dik o'ika'apo. ¹⁹Nog aratbuttaj maboyhue' o'ika'apo. Aratbuttaj 'utta'da okoyhue' o'ea'po. Jak kuruta' 'utta' mana'pakhue' o'ea'po. ²⁰Konig hue'pi sue'pi' tey e'ok daka' toika'dik o'ne, konigti aratbut sue'da o'noknopo'eknok daka' o'matoika'apo. Konig kerosenbij aya' ekpakada ida bakayhue'dik o'e. Konigti pai'da aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Do'hued huanaba'a aya' dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'depo kenpa'da Diosen huadak hua'a o'mananhuahuika'apo. Ke'nen huaknopo'e'riomeynayo kenere on'neonhuahuika'apo. ²¹Nogbayo nobbayo huae'eria kentaj yanoknopo'ika'apet. Isaías a'nenda oa'uyate.

**“Toto' huairia Jesústaj o'teyya'.”
Fariseo huamanmadika'eria
nama'da on'huaa'uyate.**

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²²Toto' nokirega dakhue'a o'nopo'toenok huabokerek botpenpenda ekpobig o'uy kenpa'ti a'pakhue'dik o'uy. Jesúste on'tohua'uy. Jesúsa o'yarea'nok o'yarud. Huaboa'da 'uruu'da mabo'dik o'uy kenpa'ti huaboa'da a'pakdik o'uy.

²³—iKempihuy! Diosa huabokerek huairitaj o'ta'mona'apo. Kentaj on'maboikay. ¿Menpa' Diosa Jesústaj ya'ta'mona'uy? ¿Menpa' Jesús David Huairien adhuea' huayayo ya'e? —Huakka' aratbuta ogkupopakpo o'da'uy. ²⁴Fariseo huamanmadika'eria on'pe'edepo,

—Ehue'. Diosa ta'monahue' o'uy. Toto' huairia o'teyya'nok Jesúsa toto' nokiregtaj maendik o'e. —Fariseoa on'huaa'uy.

²⁵Kenda fariseo en'huaa'te Jesúsa o'nopepo,

—Ondariyoyo' huae'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo gobierno huairi toehue'dik o'neapo. Onyoyo' huae'eri aratbut e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda o'ne. ²⁶Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik ya'neapet.

²⁷Toto' huairi do'taj o'teyya'nok nog toto' nokiregtaj o'maena'. Opud fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'ne. Opuden huanigpeika'eria toto' nokiregtaj kan'maene'po menpa' toto' huairia ya'bateypaka'po. Ehue'. Nama'da boa'ne. Opuden huanigpeika'eria mona'apone ²⁸Diosen Nokirega be'teyya'nok toto'taj ijmakenikay. Konigepo do Diosen Huairi o'tiakde. Diosa o'ta'mona'uy. Opudere Diosen Huairi o'ede. Kentaj yanoknopo'e'.

²⁹Huabokereka huairien e'tamaika' ekbakayta' e'paknayo ba'tinuku'dik

kenpa'ti itakpi'tinuku'dik o'e. Huairitaj e'tinukude' okbakaydik o'e. Donayo teyda ijjej. Toto' huairitaj tinuku'dik ijjej. Toto' huairien huanaba' maendik ijjej.

³⁰Be'api' do'taj pakhue' ee'nayo konig do'hued taka' mo'ika'ne. Be'api' doere e'baktie'ea'ta' tihuapokhue' ee'nayo do'hued huaknopoe'eritaj on'baknopoe'batika'po dakhuea' ogka'po.

³¹Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Diosen Nokiregtanayo dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e.

³²Be'api' do'taj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Be'api' Diosen Nokiregtaj dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e. Menokapi' bakkahueahue'dik o'ea'po.

**Hueymeyen huada huadakda
ee'nayo o'tiahuaypo hueymey
huadakda o'e o'nopoene.**

**Konigti aratbut huadakda
e'batia'pakika'nayo huadakda o'ne
nopoe'dik o'ene.**
(Lc. 6.43-45)

³³Daknopoda hueymey ee'nayo 'uru huada o'toika'. Hueymeya e'aynayo huadakon o'aypo dakhue' huada o'ika'. Huadakdada enhuadnayo 'uruda ohuey o'e o'nopoene. Do kenpa'ti huadakda ijkika'nok huadakda o'e. Yan'nopoe'. ³⁴Konig bihui a'nenda nama'da ona'uyate, opudkon nama'da huaa'eri mo'ene. Opud dakhuea' huae'eri mo'epo huadak sigpi' ahue'dik mo'ika'ne. Katepi' huanopoya'da o'nopoepo kenda o'batia'pakika'ne. ³⁵Huabokerek huadaknopo'da o'nepo huadakda on'nopoika'po huadakyo' on'batia'pakika'. Huabokerek dakhue'nopo'da o'nepo dakhue'da on'nopoika'po

dakhueayo' on'batia'pakika'.

³⁶Kene'huaya'me'noete Diosen castiga huame'noete aya'da dakhue'dik oda'ika'uynigtaj castiga o'magka'apo.

³⁷Huadakyo' huaa'eritaj "Huadakda mo'ene." Diosa mona'apet. Dakhuea' huaa'eritaj "Dakhue'da mo'ene." Diosa mona'apet, ken. —Jesusa o'mana'uy.

**—On Diosya' o'tiakuyate. Kenda
oro'omeya oknopoe'dik ka'ne'po
konig Dios teyda o'kika' konigti
yaka'. —Dakhuea' huaka'erimeya
Jesustaj o'nona'uyate.
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)**

³⁸—On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeya oknopoe'dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigti yaka', huamanmadika'eri. —Sue'da Moisesenba' huamadoya'eria kenpa'ti fariseo huamanmadika'eria o'nona'uy.

³⁹—Oy aratbut dakhuea'da o'nika'. Diostaj oknopoi'kay odanig'a Diostaj nigpeehue'da o'ne. Konig Dios teyda o'kika' konigti yaka' o'nona'nig'a kahue' ijjeapoy. Kenyo'da konig Jonás Diosen huamanbatia'pakeria o'kuyate sue'da konigtimon ijka'apoy. ⁴⁰Jonás bapa'me'noe bapa' sikyo sikidbi'dapoyo o'unhua'uyate konigti do bapa'me'noe bapa' sikyoere sorokkogyo ijjeapoy. ⁴¹⁻⁴²A'nennada huakka' jak Nínive huae'eritaj Jonás Diosen hua'a e'manade'te Nínive aratbut Diostaj on'nopo'korea'po huabo'a'da Diostaj on'nigpe'uyate. Oy aratbut do'taj mo'peedenig'a nopo'koreahue' mo'epo do'taj oknopoe'hue' mo'ene. Jonás sue'da huairi o'uyate. Donayo hueretda huairi ijjej. Konigepo kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj e'nigbakupobote opudomey oy huae'eri dakhuea'da ogkika'uyate. Nínive huae'eria kenda Diostaj on'bahuua'apo. A'nennada huadaribayo ettone'a huairi o'uyate. Ke'nenba bidtenada o'uyate. Salomón

Israel aratbuten huairi huakka'nada o'nopo'epo 'urua'da o'batia'pakika'nok a'peeya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidta'nada o'tiakonhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'tiakonhuahua'uyate. Salomónnayo sue'da 'urua'damon o'nopo'uyate. Donayo 'urua'nanada ijnopo'epo huadaka'da ijmanmadikika'nig'a oy huae'eria sue'ada do'taj mo'peepo o'noknopo'ene. Konigepo nogok kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey do'taj oknopoehue' huae'eri Diostaj dakhue'nada o'ne ettone' huairia Diostaj o'bahuua'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

**Dakhue' toto' nokirega
huabokerektaj ekhua'deada onte'ti
o'huakume'uy.**

(Lc. 11.24-26)

⁴³—Dakhue' toto' nokirega huabokerektaj e'nopo'toehonhuahua'de' okhua'depo aratbut ehue' ee'yo o'hua'po meyopi' huai'ka' e'uktada huahuayhue'da o'epo. ⁴⁴“Keyo' ijikamey a'kumeyi'.” Kenpa' nokirega' o'nopo'epo, ken huabokerektaj o'nopo'toikame', kentaj ekyede'te Diosapi' nopo'toehue'da daknopo'da konig jak e'beroke'yonig 'urua'da o'enok ⁴⁵ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nanadakon nokiregtaj o'bahuahuaydepo o'batotiakpo ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'toenok. Huakkuruda nogtotoatida o'nopo'toepo sue'da dakhue'mon o'epo ta'pota'taj ochoa dakhue'nanada toto' on'nopo'toedenok huabokerek dakhue'nanada o'e'uy. —Jesúsa o'mana'uyate.

**Jesúsen huayē Jesúsen
huama'buyere on'huatiakuy.**

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶Jesús e'batia'pakonhua'te Jesúsen huayē Jesúsen huama'buyere

o'nokyedepo on'boato'po, “Jesústaj e'batia'pakta' o'paki.” Huabokerektaj o'nona'uy.

⁴⁷—Iyo jak kurute o'nen huayē o'nen huama'buyere bo'ukne. Ontaj e'batia'pakta' on'pak. —Huabokereka Jesústaj ona'uy.

⁴⁸—Be do'hued huayē ya'et. Be do'hued huama'buy ya'net. —Jesúsa o'mana'po, ⁴⁹huanigpeika'eritaj o'ba'tohua'ea'po:

—Inomey do'hued huayē do'hued huama'buy o'ne. ⁵⁰Aya'ada kenda do'hued Apag kurudyo huae'eri o'paknok ogkika' kenomeyyo'da do'hued huama'buy o'ne. Kenomey Diosen ogkika' do'hued huidpo o'ne, kenomey Diosen ogkika' do'hued huayē o'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

**Huabakidena'eri konig
ogkika'nig o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uyate.**

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 ¹Kenme'noe Jesús o'orokpo e'pogyo o'hua'po akta'bogpete o'huad'uy. ²Huakka'ada aratbut Jesústaj on'tikupopaknok kusi'pe e'betyo o'huadato'po. Aratbut kuhuadte ogkupopakuy. ³Konig Diosen Huairitaj yanoknopo'epet a'manmadikaya'po o'manbatia'pakonhua'po:

—Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uy. ⁴Nogyon nogyon o'hua'e'uyate. O'hua'epo o'bakidenea'po dagte sue'da o'kidbakotapo bakoy o'batiakpo o'kidye'kea'uyate. ⁵Huidbate sorok burujte sue'da o'kidbako'tuyate. Kenta' idada o'kereku. Sorok buruj o'epo idada o'kereku. ⁶Ken diga' niokpo o'ta'tedepo eyya' o'pakpo suhue'da hua'ihuit o'epo o'ay'uy. ⁷Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga' o'bakereko

huakpitaj o'batibuk'uyate. ⁸Nog huakid huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate. O'batipakbodepo huakka'kidada ogkupahuad'uyate. Noga huakpia cien huakid ogkupaepo. Noga huakpia sesenta huakid ogkupaepo. Noga treinta huakid ogkupaepo'uyate, ken. ⁹Kenda o'nona'dene daka' yan'pee'. Bo'peokhuadne. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesúsa konig o'e o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyatenok huakka'a nopoenkahue'dik ya'neapet.

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰Oro' Jesúsen huanigpeika'eri o'huatiakpo:
—¿Mena'po aratbuttaj nopoenkahue'dik e'huae' jonbatia'pak? —Jesústaj ona'uyne.

¹¹—Diosen Huakhuairitaj konig aratbuta on'nigpeika'apo opudtanayokon konig e'manopoeta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopoeta' pakhue' ijje. ¹²Kenomey sue'da huakka' on'nopoepo e'nigpeika'ta' on'pakpo nogda on'nopoepo. Nogomey suhuigda on'nopoenig'a nogda e'nopoeta' pakhue' o'nenok Diosa o'bakkahuea'apo. ¹³Nogomey e'tiahuayada e'peeada nopoenkahue'dik e'huae' Diosen huakhuairi konig o'e ijmanbatia'pakpo ijmanmadikikay. ¹⁴Isaías Diosen huamanbatia'pakeria nopoenkahue' huae'eri konig o'nika' o'batia'pakuyate:

Opudada mo'peeapetnig'a nopoengkahue' mo'eapet. Kenpa'ti bo'tiahuayapetnig'a nopoengkahue' mo'eapet. ¹⁵Nopo'teyda mo'epo. Diosendiktaj dakhuea'da mo'peeapet. Konig ekposikonig ya'nepo hueretda hua'a tiahuayhue'dik ya'neapet. Peehue' ya'neapet. Nopogkahue' ya'neapet. Kenpa'ti a'nopo'yareaya'po

nopo'koreahue' mo'eapet. Kenda Isaías o'a'uyate.

¹⁶Opudnayo do'hued huanigpeika'erianayo on'tiahuayne on'peene. Konigepo durugda mo'ika'ne. ¹⁷A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria kenpa'ti huadaknopoada aratbut do'taj e'tiahuayta' e'pakada tiahuayhue'dik me'nuyate kenpa'ti do'hued e'manmadika'taj e'peeta' e'pakada peehue' o'nuyate. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Huakidena'eri konig o'e kan'noepenke'po Jesúsa huanigpeika'eritaj daka' o'manopoeta'uyate.

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸—Yan'pee'. Huabakidena'eri konig o'e daka' ijbata'pakapoy. ¹⁹Huabakidena'eria o'bakidena'po dagte o'kidbakot. Diosen Huakhuairitaj huadak hua'a konig huakid o'e. Sue'ada aratbut konig dag o'ne. Teynopo'da o'ne. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' o'ne. Do'hued e'manmadika' e'peeada nopoenkahue' o'ne. Toto' o'bahuatiakpo huadak hua'ataj o'bakkayika'. ²⁰⁻²¹Sue'da huidbate o'kidbakot. Sorok burujda o'e. Ken konig aratbut do'hued e'manmadika'taj on'peepo idada o'noknopoenig'a durugda on'peeatunig'a kenpa'da nigpeonhuahuahue' o'nepo sue'da o'nopoenka'po. Sue'da huame'noe o'noknopoehua'. Nogok Jesúsen e'manmadika'taj yoknopoey o'da'nok aratbuta on'batierikpo diga' on'magka'nok o'noknopoebatikapo. ²²⁻²³Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut Diosen e'manmadika'taj on'peepo on'peenig'a nogok nogta' nogta' on'mame'pukepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti huakka' e'matoeta' on'pakpo sig

sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti hua'enda e'durugpakta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o'neapo, nigpeehue' o'neapo. Diosen kahue'dik o'neapo. Ken huakid huadak sorokyo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da Diosba'taj on'peeonhuahuika'po on'nigpeeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpeepo batikhue'da huadakda ogkika'apo. Kenomey Diosensi'po o'ne, huakka'ada on'nopeapo. Noga suhuignada on'nigpeika'. Noga huakka'mon on'nigpeika'. Noga huakka'nanada on'nigpeika'. —Jesúsa oro' huanigpeika'eritaj mona'uayne.

**A'manmadikaya'po nogdakon
Jesúsa o'manbatia'pakuy. Trigo
mireere e'tipakbo' konig o'e
Jesúsa o'manbatia'pakuy.**

²⁴ Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeaponigtaj on'nigpeeeaponigtaj ken konig o'eapo Jesúsa onte'ti o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi in konig o'e. Huairien huanaba' ta'bayo huadakkidda o'batuke'uyate.

²⁵ Aya'ada en'batayte huairien taka' ta'bayo o'tiakbedpo trigotaj mireokda o'noktibatukbed'uyate. O'noktibatukbedpo on'hua'uyate. ²⁶ Ken trigo huakpi o'kerekepo trigokid o'magkupapa'kuyate. Mire trigoere o'bakerekuyate. ²⁷ Huanaba' mire on'tiahuaydepo huairite on'hua'po, "Huadakkidyo' o'batu'kemey. ¿Meyo ee' mire ya'bo, huairi?" O'nona'uyate. ²⁸ "Takaá ogkame'te." Huairia ona'nok, "¿Menpa' e'taburuta' i'pak?" Huanaba'a huairitaj o'nona'uy. ²⁹ "Keje', mire mo'burupo trigo huakpitaj tionurudikpi' mo'et. Trigoere mireere kenpa'da kae'. ³⁰ O'gkupayea'hued ee'ted

onteteyo' kenpa'da kae'. Huakkuru a'bakpakaya'po mire yan'burupo yan'kupahuia', trigokidnayo aypo jakyo yag'kudati'. Ijmana'apoy." Huairia oa'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

**Mostazakidtaj ken konig o'e
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.**
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeaponigtaj on'nigpeeeaponigtaj ken konig o'eapo o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi konig suhuigkidda mostaza huakid o'e. Huabokerek ke'nen ta'bayo mostaza huakidsi'po o'tukpo.

³² Suhuigkidada e'kerekepo hueymeytonea' o'kerekepo huaboro'nanada o'eapo. Hua'opite huakka' bakoya on'pakka'apo. Konigti huakkuruda Dios Huairien huaknopoe'eri sue'da o'ne. Nogok huakka'ada Dios Huairitaj o'noknopoeapo on'nigpeeonhuahuika'po huakka'da o'neapo. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

**Pan huabia'og ken konig o'ka' Jesúsa
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.**
(Lc. 13.20-21)

³³ Ona'ti a'manmadikaya'po Jesúsa o'manbatia'pakpo:

—Ettone'a harinaogyo huabia'og o'buk. 'Urua'da o'tiogkuayaga'nok huabada o'kudapo. Aya'da o'bia'apo. Ken konig Diosen Huakhuairitaj huabada yanoknopoe'epet. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

**Huakka' aratbut egkupopakte
Jesúsa Dios Huairitaj huaknopoe'eri
o'noknopoeapo ken konig
o'eapo o'manbatia'pakika'po
o'manmadika'uyate.**
(Mr. 4.33-34)

³⁴ Huakka' aratbut egkupopakte konig Dios Huairitaj

yan'nigpeunhuahuika'apet nogda
nogda o'manbatia'pakika'po
o'manmadika'uy. ³⁵ Diosen
huamanbatia'pakeria oa'uyatenok
aratbut egkupopakte Jesúsa ken konig
o'unhuahuika'apo o'manbatia'pakika'uy.

Huadari e'ka'detada kenda aratbut
nopohued o'nunhuahuika'uy,
kenda kan'nopoe'po, ken
konig o'eapo ijmanbatia'pakpo
ijmanmadika'apoy. Diosen
huamanbatia'pakeria a'nenda
oa'uyate.

**Mire trigoere e'bakerek Jesúsa
ken konig o'e o'manbatia'pakde
daka' o'manmadika'uy.**

³⁶ Huakka' aratbut egkupopakte
Jesúsa o'bakhua'po jakyo o'kudon'uy.
Oro' ke'nen huanigpeika'eria
o'huatiakondepo,

—Trigo mireere ta'bayo onteteyo'
o'bakerek ken konig i'manbatia'paknig
daka' mona'. —Oro' Jesúsen
huanigpeika'eria ona'uyne.

³⁷ —Do huabokerek ijjenok
Diosa me'ta'mona'uyne. Ken konig
ijmanbatia'paknig. Huairien ta'ba
o'taepo huadakkidda e'batuke'. Ken
huairi do ijje. ³⁸ Huadarite huag'eri
aratbut konig huairien ta'ba o'ne.
Aratbut do'taj mo'nigpeika'nig konig
huadakkidda o'ne. Aratbut toto'taj
on'nigpeika'nig konig mire o'ne.

³⁹ Taka' mire huabakbatuke'eri
konig toto' huairida o'ne. Toto'ada
nama'da o'manopoea'nok Cristoen
huaknopoe'eri o'ey nama'da
ya'manopoea'apet. Nogok kene'huaya'
huame'noete Diosen huata'moneri
aya'tada o'bakbaea'apet ⁴⁰ Konig
aratbut tajpo mire on'bakpakika'nig
konigti kene'huaya' huame'noe
ee'te Diosa dakhuea' huakka'eritaj
huehuea'nanada ta'akyo
o'mahuigapo. ⁴¹ Do Diosen

huata'moneritaj ijmata'mona'apoy.
Aya'da dakhuea' huakka'eritaj
on'bakbe'ea'apo. ⁴² Dakhuea'
huakka'eritaj ta'akyo on'maenaponok
on'bahuikonhuahuika'apo pai'nanada
o'neonhuahuika'apo. ⁴³ Kenoka' Diostaj
huanigpeika'eri 'urua'nanada o'neapo.
Konig niokpo e'ta'teonig 'urua'nanada
o'neapo. Kenda o'nona'nig daka'
yan'peikati'. Bo'piokhuadne.

**Huakka'te huapa'da o'ika'nig
katepi' o'huahuaypo konig o'e.
Jesúsa o'manbatia'pakuy.**

⁴⁴ Huadak hua'a konig Dios
Huairitaj o'noknopoeaponigtaj
on'nigpeaponigtaj konig e'dik
o'eapo ijmanbatia'pakapoy. Konig
huabokereka nogen ta'bayo huakka'te
huapa'da o'ika'nig o'huahuaypo kenda
huakka'da o'pakpo soroka o'tibukanpo.
Ken ta'ba huakupete e'bake'nayo kenda
o'huahuayme'nig o'taonhuahuika'apo.
Konigepo ken ta'ba e'baketa' huakka'
o'pakpo aya'da o'matog huakupete
o'bahuaya'po, ken huakupe o'togedepo
ta'ba huakupete durugteda o'bakepo.
Kenda 'urunanada o'huahuayme'nig
huaboa'da o'taonhuahuika'apo.
Konigti Diosen huakhuairitaj
huakka'da pakdik o'nepo kentayo'da
nigpeika'dik o'neonhuahuika'apo.

**'Uruda sakbij huakka'tenanada
o'ika', konigti Diosen Huakhuairien
e'manmadika' o'ika'.**

⁴⁵⁻⁴⁶ Diosen Huakhuairien e'manmadika'
on'nigpeonhuahuika'aponigtaj
konig o'e ijbata'paki. Konig yudtaj
huabahuaya'eria 'uruda sakbij o'ukika'po
'urunanada o'huahuaydepo kenda
sakbijtaj o'pakpo aya'da o'matopoe
huakupete o'bahuaya'po sakbij o'bake.
Ken konigti Diosen Huakhuairien
e'manmadika' huakka'nada pakdik
o'neonhuahuika'apo.

**Dios Huairien huaknopōe'eri
konig biigentotok o'ē. Hueretda
huaknopōe'eritaj on'baktie'ea'apo.
Nogtaj ta'akyo mahuigdik o'neapo.**

⁴⁷Dios Huairien huaknopōe'eri ken konig o'ne. Konig biig huakjenea e'pogya' o'nokene. Nogda nogda biig o'nontotokpo ⁴⁸hueda'da o'ēnok kuhuadta' o'nontotok, o'nontotokdepo huadak biigyo' o'noktie'ea'. Nogda biig pehue'dik e'huae' o'nen. ⁴⁹Diosen kene'huaya' huame'noete ken konig Diosa aratbuttaj o'magka'apo. Diostaj hueretda huaknopōe'eritaj Diosen huata'moneria on'baktie'ea'apo. ⁵⁰Dakhuea' huakka'eritaj ta'akyo on'maenapo. Ta'akyo pai'da o'nepo on'bahuikapo. —Jesúsa mona'uyne.

**Moisésen e'mana'ba'
huamanmadika'eria Jesústaj
eknopōe'nayo huatone'bapi'
kenpa'ti Jesúsen huaboda
e'manmadika' manmadika'dik o'ne.**

⁵¹—¿Menpa' o'nonbatia'paknig mo'nopoenka'? —Jesúsa oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj mona'uyne.

—Eē, o'nopoenkay. —Jesústaj ona'uy.

⁵²—Opud Moisésenba'taj huamanmadika'eri Moisésenba'taj daka' mo'nopōe. Kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakerienba' mo'nopōe. Oy Diosen Huairitaj ijmanmadika'nig opud moknopōedene. Huatone'ba' kenpa'ti do'hued huaboda e'manmadika' manmadika'dik mo'ene. Konig jak huatae'eri ken konig yag'kikati'. Jak huatae'eria pai'da huae'eritaj on'batiahuayika'. Jakyo katepi' o'tae huatone'pi' huabopi o'batotiakpo pai'da huae'eritaj o'bayokika'. Opud konigti yag'kika'. Apagba' huatone'ba' do'hued huaboda e'manmadika'ere yan'manmadikikati'. —Jesúsa o'mana'uy.

**Nazaretyo Jesús o'ika'uy.
(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)**

⁵³Kenoka' Jesúsa ken konig o'manmadikandepo o'batikuy. **Keya'** on'bakhua'uy. ⁵⁴Hua'enbayokon okye'uy. Judíoen huaitake' jakyo huaboda o'manmadika'uy. Aratbut on'peedepe o'me'pukeada oknopōehue' o'nepo:

—iKenpihuay! 'Urua'da o'nopōe. Menpapi' huakka'da yanopōe'. Menpapi' yabayarea'. ⁵⁵Huamenhuea'eriensi'po o'enig'a. Ke'nen huaye María o'ē. Jacobo ke'nen huama'buy o'ē, José Simón Judas. ⁵⁶Jesúsen huidpopi' oro'ere o'nika', meya' huakka' ya'nopuyet. —Aratbut Jesúsen huakka' jakyo huae'eri huayahuaya on'batia'pakuy.

⁵⁷Konigepo Jesústaj digda on'huanopōe'uy.

—Aya'da nogbayo nogbayo huae'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' on'pakika'. Kenpa'ti huadakda o'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'. Ke'nenbayo huae'erinayo e'peeta' pakhue' o'nika' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri huadak o'ne. E'bahuaa'ta' pakhue' o'ne. —Jesúsa ke'nenbayo huae'eritaj o'mana'uy.

⁵⁸Keya' aratbut Jesústaj oknopōehue' o'nenok sue'tada o'bayarea'uy.

**Juan Bautistataj
on'huarenokteg'uyate.
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)**

14 ¹⁻¹²Galilea huadari gobierno huairi Herodes o'uyate. Herodesen huama'buy Felipeen huatoe Herodíastaj o'tōe'uyate.

—Felipeen huatoe Herodíastaj toehue'dik i'ene. —Juana Herodestaj ona'ika'nok Herodes Juantaj o'tita'mona'uyate. “Huabakuda' jakyo yag'kuda'.” O'mana'uyate. Herodes

Juantaj e'arakta' o'paknig'a arakhue' o'uyate. Aratbuttaj o'me'pukpo Juantaj arakhue' o'uyate. Juan Bautista Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta o'noknopo'enok. Herodesen cumpleañote huakka'tada o'batobape'uyate.

Aya'tada Herodíasen huayobua baile'a o'manige'uy. Herodes huakka'da o'durugpakpo "Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda o'yokapone." Aya'da en'peete huayobutaj ona'uy. Mune'yoa Herodías huayetaj o'huahuatupo. "¿Ka'tia' yona'apo?" Onatupo. "Juan Bautistaen huaku beyok." Yanati'. Mune'yoen huayea ona'uyate. Herodeste o'kumej. "Baegte Juan Bautistaen huaku beyok." Herodestaj ona'uy. Herodes kenda o'peede'pai'da e'nopo'eada "Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda ijyokapoy." Aya'ada huabokerek on'pe'enok sorotataj "Huabakuda' jakyo yanhuati', Juantaj yanhuerenokteg. Yag'kutotiak. Herodíasen huayobutaj yan'yok." Huairia o'mana'uyate. Sorotataj on'nigpeepo huaku on'totiatkpo Herodesen huayobutaj on'yokuyate. Ke'na huayetaj o'kutohua'po o'kuyokuyate. A'timon Juan Bautistaen huanigpeika'eri on'tiakpo huabuey on'tohua'uy. Oqkubarakka'uyate. Oqkubarakka'depo Jesústaj on'hua'po Juantaj on'huerenokteg o'nonbatia'pakato'uy.

Nogok Jesús 'urua'da o'kika'nok Herodes huairia o'tipe'edepo:
—Ken Juan Bautista o'etaj.
Huakudaka'da ee'tada Diosa o'noyhuadame'te. Konigepo 'urua'da o'kika'te. —Kenda nama'da o'nopo'epo oa'uyate.

Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypo o'bia'po o'batobape'uyate.

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Juan Bautista e'bueyde'te Jesúsa o'peede'keya' o'bakhua'uy. Kusi'pete

o'hua'uy. Kente aratbut ehue' e'nika'yo o'hua'uy. Jesús o'hua'de on'tipe'epo huakka'da jakya' o'noro'konpo akta'bogpea' on'tahua'e'uy. ¹⁴Kusi'pe o'betatodepo Jesúsa o'kutuy. O'kutdepo huakka'da aratbuttaj o'batiahua'uy. O'matinepahui'po dakhue' e'ne'taj o'bayarea'uy. ¹⁵Huaboa' e'sikonyakte oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'huahua'po,

—O'sikde. Iyo aratbut ehue' o'ne. Huakka' jakyo aypo kan'bae'po yamata'mona'. —Oro'a Jesústaj ona'uy'nig'a.

¹⁶—Huahue'dik o'ne. Opuda aypo yan'bayok. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

¹⁷—Ehue' to'ehue'da o'ey. Huabaniga' pan botta' biigyo'da o'toey. —Jesústaj ona'uy.

¹⁸—Iyo do'taj menigtotiak. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁹“Mirebate yan'bahuad.” Huakka'da aratbuttaj Jesúsa o'mana'depo, huabaniga' pan botta' biigere o'bapadpo kurudyo o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Dakiti oa'depo pannopote o'posakea'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro' huakka' aratbuttaj o'bayoke'uy. ²⁰Aya'ada on'bape'po noteyya' ogka'uy. On'tiokayonpo doce kusogyo hueda'da huata'suj on'dohuea'uy. Huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy. ²¹Cinco mil huabokerek on'bape'uy. Ettone' huasi'pobeta' kenpa'ti on'bape'uy.

Jesús huahuetiudte o'huae'uy.

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²²“Huakkuru kusi'pete yan'kudpo yanoktegti'.” Jesúsa oro'taj mona'uyne. Enade'te huakka' aratbuttaj jakyoda o'mata'mona'uy. ²³O'mata'mona'depo ote'yo o'behuikuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po o'behuikuyate. Osikdenok Jesúsyoda o'uyate. ²⁴Kenok

oro' e'pognopoyo o'uy. Diga'da
o'bapokpo kusi'pete monbosaka'uyne.

²⁵Sikyoedda Jesúsa huahuetiudte
bo'huatiakuyne. ²⁶Jesús huahuetiudte
oro' o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

—Nokireg o'e. —O'me'pukonpo o'okoy'uy.

²⁷—Me'pukhue' yane'. Do ijjej.

—Jesúsa mona'uyne.

²⁸—O'na ee'nayo do'taj yatiak. Mena'
Huairi. —Pedroa ona'uy.

²⁹—Yatiak. —Jesúsa ona'nok Pedro
o'kotpo Jesústaj huahuetiudte o'huahua'uy.

³⁰Huahuetiudte o'huahua'po e'huahuada
diga'da o'bapok o'nokotpo o'me'pukon'uy.
O'me'pukonpo huaboada o'ta'kotaypo.

—Be'totok, Huairi, ijta'kotdey.

—Pedroa Jesústaj o'nokoy'uy. ³¹Jesúsa
Pedrotaj o'ba'totokpo,

—¿Mena'po suhuigda meknopoe'
do'taj? Huahuetiudte i'huatiakpo
be'tihuapokapone mena'po oknopoe'ue'
o'e. —Ona'uy. ³²Jesús Pedroere kusi'peyo
en'huadde'te bapoka o'batikon'uy. ³³Oro'
huikudate o'huadpo,

—Kenpihuay, on buttida i'e Diosen
Huasi'po. Kurudya' i'tiakuyate. —Oro'a
ona'uy.

**Genesaret huadaribayo Jesúsa
huakka'tada o'bayarea'uyate.**

(Mr. 6.53-56)

³⁴E'pogtone' oktegedepo Genesaret
huadaribayo o'betdepo okye'uy.

³⁵En'kotde'te Jesús o'e aratbuta
o'nokie'depo aya'tada huabada
on'mana'uy. Aya'da dakhue' e'huae'
Jesúste on'manpatotiakuy. ³⁶“O'nen
huaok huakubogpi a'neya'po,” Jesústaj
diga' o'nona'nok aya'ada on'nejdepo
Diosa o'bayaread'uy.

**Huabokerekapi' dakhuea' eka'nayo
Diostaj dakhue'nopo'da o'ne.**

(Mr. 7.1-23)

15 ¹Nogok sue'da judío huae'eri
huairi Jesústaj on'huatiakuy.

Jerusalén huakka' jakya' on'huatiakuy.
Jesústaj o'nona'po:

²—A'nenda oro'en adhuea'pane'
huairi huadaknopo' oro'en
Diosa moknopoe'po bapehued
on'ba'koyo'ika'uyate. Mena'po kenda
o'nen huanigpeika'eria nigpeehue'ada
ba'koyohue'ada yan'bape'ika'. —Judío
huairia Jesústaj o'nona'uy.

³—Konig opuden adhuea'pane'
ogkika'uyate opudakon a'kikaya'po
Apag Diostaj nigpeehue' mo'ika'ne.

⁴“Opuden huaojtaj huayetere
nigpeika'dik mo'ene kenpa'ti
tihuapokika'dik mo'ene.” Diosa
oa'uyate. Kenpa'ti “Huaojtaj huayetapi'
be'api' dakhuea' e'huaa'ika'nayo
bueydik mo'ene.” Diosa oa'uyate.

⁵“Huaojtaj huayetere oyda
tihuapokhue'dik o'nene kenpa'ti
bayokonhuahue'dik o'nene. Diostaj
aya'da mo'tamaika'nigtaj o'bayokde'uy.”
Be'api' huaojta huayetapi' a'dik
o'ne. ⁶Ken konig huaojta huayetapi'
ea'nayo tihuapokhue'dik o'neapo.
Opuda mo'manmadikika'ne.

Konig adhuea'pane' nama'da
on'manmadikika'uyatenig opuda
nama'da mo'manmadikika'nok
aratbuta Diostaj nigpeehue'dik
o'nika'apo. Bo'ika'ne. ⁷Opud nama'da
huanopoe'eri mo'ika'ne. Isaías Diosen
huamanbatia'pakeria a'nenda 'urua'da
bo'timadoya'uyate opudtaj:

⁸In aratbuta Diostaj o'paki nama'da
o'dika'nig'a do'taj huanopoya'da
eretpakhue' o'ne. ⁹Nama'da
do'taj dakiti mo'tiona'pakika'ne.
Huabokerekada e'huaa'yo'da
on'manmadikika'nig'a. Isaías
o'manigmadoya'uyate.

—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

^{10,11}—Iyon yan'batiak. —Jesúsa
huakka' aratbuttaj o'mana'depo,
—Katepi' e'pe'pi' konig Diostaj
dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenda

dakhue'dik ea'nayo konig da ea' Diostaj dakhuea' e'ka' e'dik o'e. In o'nona'nig yan'pee' kenpa'ti yan'nopoenka'.

—Jesúsa huakka'tada o'mana'uy.

¹²Kenoka' oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'bahuahua'po,

—Fariseo huamanmadika'eri ontaj mo'peepo bo'huadiayne. ¿Menpa' i'nope? —Jesústaj ona'uy.

¹³—Konig huakpi do'hued Apaga konig batukehue'da sue'da huamanmadika'eria konigti o'ne. Huakpi do'hued Apag batukehue'taj o'baurua'po o'maenapo. Konigti nogenda huamanmadika'eritaj o'maenapo. ¹⁴Fariseo huamanmadika'eritaj mepu'kehue' yane'. Kenomey nama'da o'noknopoepeo nama'da on'manmadikika'nig'a. Konig ekpobigtaj e'tohuanig o'ne. Kenomey kenpa'ti konig ekpobig o'ne. Fariseo ekpobigy'o e'hua'enayo huabidkogyo kotdik ya'neapet. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

¹⁵—Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Ia'nig. Nopoenkahue' o'énok daka' mona'. —Pedroa Jesústaj ona'uy.

¹⁶—Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'e. ¹⁷Mo'bape'po hua'aypoyo o'kudika'. Huaminyá'kon o'orokika'. Kenda Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenpa' mo'nope. ¹⁸Dakhue'da ea'nayo huanopo'ada i'nopepo ia'. Diostaj dakhuea'da i'ene Diosa o'nope. ¹⁹Aratbut huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da ogkika'. Huanopoya' on'huadiaypo on'barakika'. Huanopoya' on'eretpakpo nogen huatoe on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo huatoe toehue' huae'eri on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo on'bere'ika'. Huanopoya' on'eretpakpo nama'da on'mahuia'ika'. Huanopoya' on'pakpoda on'mahuia'ika'. ²⁰Kenpa'

ogkika'po dakhue'da o'ne Diosa o'nope. Ba'koyohue'ada e'bape'nayo “dakhuea' i'ka',” Diosa manahue' o'e.

—Jesúsa mona'uyne.

Esoeri ettone'a Jesústaj oknopoe'uy.

(Mr. 7.24-30)

²¹Keya' Jesús o'hua'po Tiro huakka' jakyo kenpa'ti Sidón huakka' jak huadaribayo o'hua'uy. ²²Ettone' judío aratbut ehue' keyo o'ika'. Cananea huae'eri o'uy. Jesústaj o'hua'po, —Do'taj me'tinepahui'po be'tihuapok. Do'hued huayobu'taj toto'a o'nopo'toepo dakhue'nanada o'e, Huairi. On Daviden huayayo i'ene. —Ettone'a Jesústaj 'utta'da ona'uy.

²³Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o'uy.

—Ettone'taj yata'mona'. Konigepo oro'taj bota'tiakpo 'utta'da o'okoy'onyak. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj diga'da ona'uy.

²⁴—Judío aratbuttaj kabatihuapoke'po Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbut konig oveja e'titikononig Diostaj nigpeikahue' o'ne. Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosa ta'monahue' me'uyne. —Jesúsa oa'uy.

²⁵Ken ettone'nayo Jesústaj o'hua'po hua'ikudate o'tihuadato'po, —Be'tihuapok, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

²⁶—Konig huasi'poen aygo kuhuataj e'yok dakhue'da o'e. Konigti judío aratbuttayo'da tihuapokdik ijjej. Nog aratbuttaj tihuapokhue'dik ijjej. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

²⁷—Buttida ia'ne. Kuhuanaayo huasi'poen e'ta'sujkahua' on'bapika', Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

²⁸—Huakka'da do'taj iknopoenok. Kenda ona'nok o'tayarea'ne, ettone'. —Jesúsa ona'uy. Kenpa' ea'te ettone'en huayobu o'yarud'uy.

Jesúsa aya'pa'da e'ne'taj o'bayarea'uy.

²⁹Keya' Jesús o'hua'po Galilea e'pog akta'bogpete o'hua'e'uy, Nogok ote'yo

o'behuikdepo o'huaduy. ³⁰Kentaj huamojta'po sododa, ekpobig, a'pakhue'dik aratbut, kenpa'ti huakka' dakhue' nogpa' nogpa' ee' on'batotiakpo Jesústaj huakka'da on'huatiakuy. On'batotiaknok Jesúsa o'bayarea'uy.

³¹—Kenpihuay. A'pakhue'a aratbuta huaboa'da on'a'pak. Huamojta'po sododa huaboa'da 'uruda on'hua'e. Huakpobiga huaboa'da on'tiahuay. —On'batia'pakpo, “Urua'da o'e Israelen Dios. Dakiti Dios.” Huaboa'da on'batadi'kea'uy.

**Cuatro mil huabokerektaj
ettone'eretaj Jesúsa o'batobape'uy.**
(Mr. 8.1-10)

³²Oro' huanigpeika'eritaj bo'kupopaka'depo mona'po: —Iyoda huakka'nada bo'kupopakme'ne. Bapa'me'noea' o'nedepo aypobayo' kate bapehue'dikda o'nenok ijmatinepahui'po bapehued en'bahua'nayo jakyo okyehued dagta' arogdik o'nenok e'mata'mona'ta' pakhue' ijjej. —Jesúsa mona'uyne.

³³—Iyo aratbut ehue' o'nika'. ¿Meyo aypo o'eyapet? —Oro'a Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'nona'uyne.

³⁴—¿Meniga' pan mo'tae? —Jesúsa mona'uyne oro'taj. —Siete pan sue'da biigere mo'taene. —Oro'a ona'uy.

³⁵—Barakte yan'bahuad. —Jesúsa o'mana'uy. ³⁶Siete pan sue'da biigere o'bapadpo, “Dakiti Dios. Daka' joka'ne.” O'tiona'pakpo o'posakea'po oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro'a huakka'da aratbuttaj o'bayoke'uy. Aya'tada o'bayoke'uy. ³⁷Aya'ada on'bape'uy. Noteymeya'da ogka'uy. Siete kusogyo huaboro'pegda boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy. Huedmeyá'da on'dohuea'uy. ³⁸Cuatro mil huabokerek on'bape'uy. Ettone'

huasi'poere kenpa'ti o'nuyate.

³⁹Kenoka' “Opuden jakyo yan'huati'.” Jesúsa huakka'da aratbuttaj o'mana'uy. O'mana'depo kusi'pete Magdalabay o'hua'uy.

**Konig Diosayo'da ka'dik kurudya'
katepi' oro' tiahuayhue' o'ika'uy
mo'nigka'. Judío huairia Jesústaj
o'nona'uy.**

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 ¹Judío aratbut huairia Jesústaj on'huatiakuy. Jesúsa nama'da katepi' yaka'apetpi' on'nopepo, “Katepi' konig Diosayo'da kurudya' ka'dik oro' tiahuayhue' o'ika'uy kake'po.” Judío huairia Jesústaj on'dikdikpo o'nona'uy.

²—Baysik kurudbed bo'tiahuaypo “Eme'te 'uru'bada o'eapo.” Opuda boa'ika'ne. ³Sikyoedda kurudbed ee'nayo kenpa'ti diga'da e'sihui' ee'nayo “Dakhue'bada o'eapo.” Opuda boa'ika'ne. Opud huadakda o'ey huata'da nama'da mo'tinopoika'ne. Dakhue'da mo'ene. Kurud huadakda mo'nopoika'nig'a Dios a'ota'mona'uy, oknopoehue' o'nene. ⁴In judío aratbut dakhue'nada o'nika'. Diostaj oknopoehue'da o'nika'. “Katepi' kurudyo konig Diosayo'da ka'dik oro' tiahuayhue' o'ika'uy yaka'.” Nama'da o'nona'ne. Kenpa'da konig Jonás o'noyhuaduyate do konigti ijnoyhuadapoy, ijjay. —Jesúsa o'mana'po o'bakhua'uy.

**“Fariseo huairi Saduceo
huairiere dakhue'dik e'huag'
on'manmadikika'. Kenomeytaj keyoj
ijjay.” Jesúsa oa'uyate.**
(Mr. 8.14-21)

⁵Kenoka' oro' Jesúsen huanigpeika'eri e'pog akodpen oktegpoy pan okkahuudi.

⁶—Eya', judío huairien e'bia'ogtaj keyoj ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

7—Pan okkahuudnok kenda mona'ne.
—Oro'a huayahuaya o'batia'pakuy.

8Kenda oro'a o'batia'paknig Jesúsa
o'nopoepo,

—¿Menpa' aypota' mo'mepuke?

Do'hua daka' toedik o'nene.

Suhugda do'taj o'noknopoene.

9Opuda do'taj nopoehue' o'nene.

Cinco mil huabokerektaj cinco
pan ijmanigposakea'uy. Aya'da
noteya' on'bapeme'. Menpa' kenda
bokkahue'. Doce kusogyo huedmeya'da

o'dohuea'uy. 10Kenpa'ti cuatro mil
aratbuttaj siete pan sue'da biigere
ijmanposakea'mey. Noteymeya'da

on'bapeme'. Siete kusogyo huata'suj
huedmeya'da o'dohueame'.

11“Eya',
judío huairien e'bia'ogtaj keyoj.”

Huaboa'da o'nona'dene. Pantaj
o'batia'pak nama'da mo'nopoene. Judío
huairien e'bia'ogtaj keyoj o'nona'ne
kenti. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

12Jesúsa nog konig monbatia'paknig
huaboa'da o'nokoti. Pan e'bia'ogtaj
batia'pakhue' o'e. Judío huairia
dakhue'diken on'manmadika'ika'.
Kenomeytaj keyoj. Kenda Jesúsa
o'batia'paknig o'nopoenska'uy oro'a.

**Diosen Cristo i'ene. Diosa kurudya'
meta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj
ona'uyate.**

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

13Nogok Jesús Cesarea Filipino
huadaribayo okyedeipo oro' ke'nen
huanigpeika'eritaj mona'po:

—¿Be o'ea' do'taj aratbuta
menhuaa'ika'? —Oro'taj mona'uy Jesúsa.

14—Juan Bautista on o'e. Noga
bo'huaa'ika'ne. On Elías o'e. Noga
bo'huaa'ika'ne. On Jeremías
o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. Diosen

huamanbatia'pakeripi' o'e. Nogomeya
bo'huaa'ika'ne. —Oro'a Jesústaj ona'uy.

15—¿Be o'ea' do'taj opuda
on'huaa'ika'? —Oro'taj mona'uyne.

16—On Diosen Cristo i'ene. Diosen
Huasi'po i'enok Diosa me'ta'mona'uyne.
—Pedroa ona'uy.

17—Kenda ona'ne aratbuta
onahue'tada ona'ne. Apag Dios
kurudyo huae'eria men'nopea'ne,
Simón Jonásensi'po. Konigepo
durugda i'ika'apone. 18O'nendik

Pedro o'e. Pedro huidtone'dik o'e. On
konig huakkuruda huaknopoe'eria
judiotaj nog aratbuttaere

mo'manbatia'pakapone. Ken aya'da
ijkika'nig mo'manbatia'pakika'apone.

Huakka'ada do'taj o'noknopoepo.

Huakka'tada Diosa o'baktie'ea'apo.
Kenomeytaj toto'a kenpa'da engaña

magkahue'dik o'ea'po. Do'hua ona'ne.

19On Pedro mo'manbatia'paknok
aratbut Diosen Huairitaj huaboa'da

on'nigpeepo Diosensi'po o'neapo.
Katepi' aratbut dakhue' kahue'dik

e'huae' manmadikika'dik i'ea'pone.
Katepi' huadakyo' ka'dik e'huae'

manmadikika'dik i'ea'pone. —Jesúsa
Pedrotaj ona'uy.

20—“Cristo o'e. Diosa o'ta'mona'uy.”
Be'tapi' manahue' yane'. —Oro'taj
mona'uyne Jesúsa.

**“Ijbueydeapoy.” Jesúsa o'batia'pakpo
oa'uy.**

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

21“Jerusalén gobierno huairien huakka'
jakyo hua'dik ijje. Keyo judío huairitone'

sacerdote huairiere Moisésen e'mana'ba'
humanmadika'eriere do'taj pai'da

me'nogka'apone. Do'taj men'arakapone.
Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa

me'noyhuada'apone.” Kenoka' Jesúsa
huaboa'da kenpa' monbatia'pakuyne.

Oro'taj monbatia'pakuyne.

22—Kenpa' ahue' yae', Huairi. Dios
kenpa' pakhue' o'e. Konig ogkahue'dik

mo'ea'pone. —Pedroa adyon
o'tohua'depo Jesústaj ona'uy'nig'a.

23Jesúsa Pedrotaj o'tikoretupo,

—Yahuati'. Konig totoniga ona'ne. Nama'da mena'ne. Konig huabokerekada nama'da on'nopoika'nig o'na konigti i'nopoika'. Diosen e'nopoe' nopoehue'da i'ene. —Pedrotaj ona'uyate.

²⁴—Bepi' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo katepi' hua'enda on'pakika' ona'ti eretpakhue' ka'nike'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'. Kenpa'ti do'taj moknopoika'po pai'da nopo'edik mo'eapet. ²⁵Kenpa'da hua'enda e'paknayo Cristoere kurudyo onte'ti noeonhuahuahue' o'nika'apo. Kenomey kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo, Diostayo'da e'nigpeika'ta' huakka' on'pakpo onte'ti Diosere kenpa'da on'noeonhuahuika'apo. ²⁶Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo. ²⁷Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uynne. Diosen huata'moneriere nogok kurudya' ijtiakapoy. Konig Apag Dios 'uruada o'e konigti ijjeapoy. Konig Apag Dios huairitone' o'ika' konigti ijika'apoy. Konig daka' on'nigpeika'nigtaj huakka' dakuapa ijbayokapoy. Sue'da on'nigpeika'nigtaj sue'da ijbayokapoy. ²⁸Sue'da opud iyo doere mo'enig bueyhued ee'te huakka'ada Dios Huairitaj moknopoika'nigtaj mo'nigpeika'nigtaj mo'batiahuayapet. —Jesúsa mona'uynne.

Jesús o'eypakatu'uyate.

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaere Jacoboen huama'buy Juantaere o'batohua'po huakupa kutayo Jesúsa o'batobehuiquyate. ²Kenomey on'tiahuaypo Jesús en huakok konig niokpo o'kokeypakuyate. Yudtakon

diga'da o'takeregpakatupo konig senogda o'etuyate. ³Moisés kudak Elías eretaj Jesús en'batia'pakte Pedromeya on'batiahuay'uyate.

⁴—Oro' iyoda o'epo huadakda o'ene. O'na e'paknayo bapa' bak o'kay'. Ontehuapa' nogtida Moisés taj nogtida kenpa'ti Elías taj nogtida o'kay', Huairi. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.

⁵Pedroa kenpa' enade'te senogada e'sihuia o'batibuk'uyate. E'sihuia' on'peepo,

—In do'hued Huasi'po me'taene. Huadi'da me'taene. Kentaj huakka'da ijdurugpakikay. Kentaj yan'nigpeika'. —Diosa e'sihuia' oa'nok on'pee'uyate.

⁶Kenda on'peepo konig gobierno huairitaj ogkika'nig Diostaj okkubuka' huakka'da on'mepukpo on'bahuedon'uyate. ⁷Ken Jesúsa Pedromeytaj o'bahuahua'po o'tibata'tepo,

—Yanbo'. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

⁸Ona'ti en'tiahuayte Jesústayo'da on'tiahuay'uyate.

⁹Huakupaya' on'huarakdepo, —Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued kenda huakupayo huaboada bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

¹⁰—“Diosen Cristo tiakhued ee'ted Elías huakkuruda tiakdik o'eapet”. ¿Mena'po Moisés enba' huamanmadika'eria kenda yadika'? —Jesústaj oro'omeya ona'uy.

¹¹—Elías onigti huakkuruda tiakdik o'eapo. Aya'tada ya'manopo'yareaya'po ya'tiakapet. Buttida oa'uynig'a.

¹²Elías e'tiaktada kentaj okiehue' o'nyu Apagba' huamanmadika'eria. Dakhuea' huaka'eria kentaj dakhuea'da o'nogka'uy. On'pakpo dakhuea'da o'nogka'uyate. Do'taj kenpa'ti dakhuea'da me'nogka'apone. Pai'da men'nopo'ea'apone. Do huabokerek

ijjenok Diosa me'ta'mona'uy. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'omeytaj mona'uyne.

¹³ Jesúsa Juan Bautistataj o'huaa' oro'omeya huaboa'da o'noponde'uy.

Huasi'po e'ketpakonka'taj Jesúsa o'yarea'uyate.

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Huakupaya' e'huarakde'te huakka'da aratbut egkupopakyo oro'omey ekye'te nogbokerekatida Jesústaj o'huahua'po huikudate o'tihuadato'po,

¹⁵ —Do'huedsi'potaj yatinepahui', huairi. O'ketpakonkika' kenpa'ti pai'nanada o'nopo'ika'. Nogok nogok ta'akyo o'huekika' kenpa'ti huahuayo o'huekika'. ¹⁶ O'nen huanigpeika'eritaj ijtohua'nig'a yareahue'dik o'ne. —Jesústaj ona'uy.

¹⁷ —Opudomey judfo aratbut eknope'e'ta' pakhue' mo'ene. Oknope'ehue' huag'eri mo'epo dakhue'da mo'ika'ne. Dios teyda o'epo bayarea'dik o'e oknope'ehue'da mo'ene. Ijhue'ta'da do'taj moknope'ene. Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁸ Toto' huasi'potaj e'nopo'toetada Jesúsa huiyokda ona'po o'ta'mona'denok toto' okmonnok huasi'po o'yarud'uy.

¹⁹ Nogok oro' Jesúsen huanigpeika'eriyo'da o'epo, —¿Oro'nayo toto'taj mena'po ta'monahue'dik o'e? —Jesústaj ona'uy.

²⁰ —Dios teyda o'epo yarea'dik o'e. Opudnayo suigda moknope'ene. Mostazakid sigkidonig sigda sigda eknope'e'nayo ote'taj "yahua'" ona'dik mo'enek, ena'te o'hua'apo. Diosnayo aya'da ka'dik o'e yanoknope'e'.

²¹ Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti e'tiona'pakonhuanayo in toto'taj ta'mona'dik mo'ene. —Jesúsa mona'uyne.

“Do'taj me'darakapone.” Onte'ti Jesúsa o'mana'uy.

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Jesús oro' huanigpeika'eriere Galilea huadaribayo o'hua'udhuapo, “Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka do'taj huairitaj men'yokapone. ²³ Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe huakudaka'da e'gada ijnoyhuadapoy.” Jesúsa mona'uyne. Jesús kenda eade'te pai'da o'mauy.

Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe on'bayok'uy.

²⁴ Capernaum huakka' jakyo Jesús oro'ere o'tiakdenok Diosen jak e'to'ka' huakupe huabae'eria Pedrotaj on'huahua'po, —¿Huamanmadika'eria Diosen jak e'to'ka' huakupe menpa' yayokika'? —Pedrotaj o'nona'uy.

²⁵ —E'e'. O'yokikay. —Pedroa o'mana'uy. Jakyo Pedro e'kudonde'te Jesúsa huakkuruda ona'po:

—¿Huadari gobierno huairitaj be'a huakupe yokdik yanika'? ¿Gobiernoen huadakyereapi' esoeriapi' yokdik yanika'? —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

²⁶ —Esoeriayo'da huakupe yokdik o'nika'. —Pedroa ona'uy.

—Ken gobierno huairitaj huadakyerenayo yokhue'dik o'nika'. Konigti do Diosen Huasi'po ijjepe Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe yokhue'dik ijjepe. ²⁷ Aratbut be'api' huadiayhue'dik mo'epo ijyokapoy. E'pogyo yahua'. Yanigka'eti'. Huakkuru biig e'taka' i'totokdepo huakitta'yo huakupe i'huahuayapone. Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe huabae'eritaj yayokti'. Onere doerea dakhuapa o'epo. —Jesúsa ona'uy.

“¿Be'a hueret huairida e'dik ya'epet?” Huanigpeika'eriomeya Jesústaj o'nona'uyate.

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹ Kenoka' oro'omey Jesúsen huanigpeika'eri Jesústaj o'huahua'po,

—¿Diosen Huairitaj nogok e'nigpeede'te be'a hueret huairida e'dik ya'eapet? —Oro'a Jesústaj ona'uy.

²Jesús kenda o'peedepo, “yatiak huasi'po,” ona'po nopoyo o'boa'po.

³—Huasi'potaj 'urua'da manmadika'dik mo'e kenpa'ti huasi'po 'urua'da on'nigpeika'. Diostaj nopo'korea'dik mo'e. Konig huasi'po 'urua'da on'nigpeika'nig yan'nigpeika'. Konig huasi'po on'nigpeika' opud nigpeehue' ee'nayo kenpa'ti nopo'koreahue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'eapone. ⁴In isi'po huairi ijjej nopoehue' o'ika'nig aya'ada konigti yan'nopoika'po Cristoere hueret huairida ya'neapet. ⁵Do'hua ijpaknok aya'ada konig huasi'potaj do'hued huaknopoe'eritaj e'tihuapoknayo daka' e'matoe'nayo do'takon o'dene, do'takon mentoene.

Keyoj nama'da eka'nayo dakhue'da o'unhuahuika'apo.

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶Be'api' do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'ponanada castiga Diosa ogkadhuahuika'apo konigepo do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea' batokahued be'api' huidtone' ke'nen huahuerenta' yan'tiontidukupo ta'kotdik a'eya'po jod yakoyo e'kotnayo kendanayo konig sue'da castiga e'magka' o'e. ⁷Dakhuea'nanada o'epo nogtaj nogtaj dakhuea' huabatoka' o'nika'po dakhue'da o'e. On'batoka'ika'aponok dakhuea' e'ka' huabatoka'eritaj Diosa diganana castiga o'magkadhuahuika'apo.

^{8,9}Konigepo huaba'pi' hua'ipi' huakpopi' dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhuea'nanada o'enok Diosa castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Konigepo huabaapi' hua'iapi' huakpoapi' dakhuea'

e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o'epo kahue'dik a'eya'po e'boktegnayopi' huadak ya'eapet, tokahue'dik a'eya'po ekpokotoknayopi' huadak ya'eapet. Ken konig yan'nopoepo dakhuea' kahue' yanika'. Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea'nanada bo'ka'nok castiga mogkadhuahuika'apone.

Oveja e'titikon ken konig o'e Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

(Lc. 15.3-7)

¹⁰Huaboa' huaknopoe'eritaj konig huasi'potaj dakhue'da o'ne matinopoe'hue' yanikati'. Dione huata'moneria Diosere o'nika'po daka' on'matoika'. Huaboa' huaknopoe'eritaj daka' on'matoika'. ¹¹Do Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbut Diostaj nigpeehue' huae'eritaj a'manopo'yareaya'po ijtia'kuy.

¹²Cien oveja on e'toe'nayo nogtida e'tatitikonte nogomey noventa y nuevetaj i'bhakua'apo nogtia'da e'tatitikontaj i'ukapo. ¹³I'huahuaypo durugnada i'eapone. Nog ovejataj sue'pi' durugda i'eapone ¹⁴Aya'da huaknopoe'eritaj Diosa huadi'da o'maika'. Nogtiapi' huadi'da huaknopoe'eri Diostaj e'yoyahue'ta' Apag Dios kurudya' pakhue' o'e.

Huaknopoe'eri huama'buytaj okkahuea'ika'dik mo'ene. Ken konig Jesúsa o'manmadika'uy.

(Lc. 17.3)

¹⁵O'nen huaknopoe'eri huama'buy ontaj dakhuea' eka'nayo kentaj nogtia' yan'toepo nama'da ogka'ne. Yanati'. Ke'na o'peepo e'nopo'korea'nayo onte'ti on'taj huadi'da o'epo kenpa'ti Diostaj di'da o'epo. ¹⁶Ontaj peehue'da ee'nayo nogtida bottatapi' yabatohua'. O'nen huaknopoe'eri huama'buyte yabatohua'. Kenpa' huama'buy ontaj dakhuea' megka'ne kan'huae'po yabatohua'.

Huama'buyte yabatohua'. ¹⁷ Kenda enade'te kenomeytakon e'peeta' pakhue' ee'nayo Diostaj huaknopoe'eri egkupopakikaya' daka' yamana'. Ke'na kenpa'ti Diostaj huaknopoe'eritaj manpeehue'da ee'nayo konig oknopoe'hue' huae'eri kae'. Konig huakupe huabae'eri dakhue'da kae'. Kentaj eg' huahue' yanikati'.

¹⁸ Opudere nogtiapi' huaknopoe'eri o'kupopakika' dakhuea' eka'nayopi' daka'da yan'nopepo kentaj okkahuea'dik mo'ene. Ekkahuea'nayo Diosakon okkahuea'apo. Okkahueahue'da e'nika'nayo Diosakon okkahueahue'dikda o'epo.

¹⁹ Opud botta'da konigti bo'pakpo bo'tiona'paknok Apag Diosa kurudyo mo'nigkika'apone. ²⁰ Do'hued e'kika'ta' on'pakpo botta'api' bapa'api' on'kupopak. A'tiona'pakya'po on'kupopakpo kenomeynopoyo ijjeapoy. Kenpa'ti ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

²¹ Ken, Pedroa Jesústaj o'huahua'po, —¿Do'hued huama'buy do'taj onte'ti onte'ti dakhuea' egka'nayo meniga'a' okkahuea'dik ijje? ¿Menpa' sietea'a' okkahuea'dik ijje, Huairi? —Pedroa Jesústaj ona'uy.

²² —Sietea' okkahuea'dik ahue' ijje. Cuatro cientos noventa' okkahuea'dik mo'ene, ijjay. —Jesúsa ona'uy.

Huanaba' nogtaj ekkahuea'ta' pakhue' ee'nayo Dios Huairiakon ekkahuea'ta' pakhue' o'epo. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

²³ —Dios huairitaj e'nigpeika' konig huadari gobierno huairi o'e. "Ayaada do'taj dehue' ee'nayo yokdik mo'ene." Kenpa' huairia o'mana'uyate. ²⁴ Kenpa' e'manade'te nogtida huadehue'eritaj on'totiakuy. Huairite on'totiakuy. Huakka'nanada dehue' o'uyate. ²⁵ Ken huabokerek

huadehue'eri huakupebayo' o'epo yokhue'dik o'enok. "Ken huanaba' huakupete yabahuayati'. Ke'nen huatoeere huasi'poere kenpa'ti aya'da o'tamaenig yabahuayati'. Kenda huakupe dehue' bae'dik ijjej." Gobierno huairia o'mana'uyate.

²⁶ Ken huadehue'eria o'peepo huikudate o'tihuadpo "Do'taj menige'.

Do'taj me'tinepahui'po dakhuapa ijyokapoy, huairi." Ona'uy. ²⁷ Ke'nen huairia o'tinepahui'po o'empo kenpa'ti aya' dehue' o'titiokahue'uy. ²⁸ O'titiokahue'nig'a ken huadehue'eri e'hua'te nog huanaba'taj o'deato'po. Ken huanaba' huadehue'eritaj

suhuigda dehue' ee'tada huahuerenta' o'huerendapikpo "Kenda huakupe e'dehue'te beyok." Huiyokda ona'uy.

²⁹ Ken huanaba' huikudate o'tihuadpo. "Menige'. Me'tinepahui'po. A'ti aya' ijyokapoy," ena'tada ³⁰ noga e'nige'ta' pakhue' o'epo huabakuda' jakyo o'kuda'uy. Huakupe yokhued huabakuda' jakyo e'dik o'epo.

³¹ Kenda nog huanaba' o'ka'nig on'tiahuaypo konig e'tirionig o'nepo. Gobierno huairitaj on'huahua'uy.

Aya'da dakhuea' huadehue'eria o'ka'nig o'nonbatia'pakuy. ³² "Ke'na dehueme'enigtaj yan'totiak." Huairia o'mana'uy. En'totiakde'te "Dakhue'da huanaba' i'ene. Pai'da ona'nok o'na dehue' aya' ijtitikahue'mey. ³³ Konig ontaj o'matinepahuime'ne on konigti nogtaj tinepahui'dik yaika'." Ken huairia ona'uy. ³⁴ Ken huairia huakka'da o'huadiaypo, "Huakupe paga kahued ee'te huabakuda' jakyo huamatoe'eritaj yan'yokti'." Huairia o'mana'uy. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo:

³⁵ —Nog aratbuttaj okkahueahue' ee'nayo konigti do'hued Apag Dios opudtaj okkahueahue' o'epo castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

“¿Huabokerek huatoe'taj menpa' en'dik ya'ne?” Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Kenpa' Jesúsa o'mana'depo Galilea huadaribaya' o'bakhua'po Jordánhue akodpen Judeabayo o'hua'uy. ²Judeabayo o'hua'epo kentaj huakka' ogkupopakpo Jesústaj on'ta'hua'uy. **Keya'** huakka'tada o'bayarea'uy. Dakhue'taj o'bayarea'uy.

³Kenoka' sue'ada fariseo huamanmadika'eria Jesústaj on'huahua'po Jesúsa nama'da kae'po on'pakpo:

—¿Huabokerek huatoe katepi' dakhuea' e'ka'te menpa' kenpa'da endik ya'e? —Jesústaj o'nona'uy.

⁴—“Huakkuruda Diosa huabokerektaj ettone'takon o'ka'uyate.” Apagba'te kenpa' oa'. ⁵Kenpa'ti oa'po: “Konigepo huabokerek ke'nen huaoj huaygeretaj okhua'po ettone'taj a'toepakya'po. Botta' e'eadá on'toepakdepo konig nogtida o'nede.” Apagba'te kenpa' oa'. ⁶Konigepo huabokerek huatoeere ona'ti botta' ehue'dik nogtida o'ne. Konigepo kenda Diosa o'toepaka'de huabokereka enhue'dikda o'ne. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

⁷—Huabokerek huatoe'taj e'enta' e'paknayo e'en beroba' madoya'dik o'e. Huatoe'taj iyokdepo 'endik o'e. ¿Mena'po Moisésa kenpa' o'mana'uyate? —Jesústaj o'nona'uy.

⁸—Aratbut Diosen e'ka'ta' pakhue' o'nepo konigepo huatoe en'dik mo'ene. Moiséskudaka e'mana'tada a'nenda huakkuruda enhue'dik o'nika'uy.

⁹Huatoe nog huabokerekere bakdejhue' ee'nayo ken huabokerek ke'nen huadakda huatoe e'enada kenpa'ti nog ettone'taj e'toepaknayo Diostaj

dakhuea'da o'ka'po konig nogen huatoe o'bakdej. Kenpa'ti nogen huatoe e'en beroba' e'yokde'taj on e'toepaknayo konig nogen huatoe e'bakdeonig o'e. Diostaj dakhuea'da i'ka'. Do'hua ijjay. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

¹⁰—Ken konig huabokerek huatoe'taj enhue'dik ee'nayo toepakhue'dik o'ey. —Oro' Jesúsen huanigpeika'eria ona'uy.

¹¹—Sue'damona huabokereka toepakhue'dik o'nika'apo. Kenomeytaj Diosa o'tihuapoknok toepakhue' o'nika'apo. ¹²Sue'da huabokerek dakhue' e'si'poe'a toepakhue'dik o'nika'. Nogomeytaj huabokereken ekte'gok toepakhue'dik o'nika'. Nogomey Diostayo'da di' e'eta' on'pakpo kenpa'ti Diosenyo'da e'ka'ta' on'pakpo toepakhue' o'nepo Diosenyo'da ogkika'. Kenda pee'dik ee'nayo yan'pee'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuy.

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uy. Jesúsa be'tatibata'te'e'po kenpa'ti me'tationa'pake'po on'pakpo on'batotiakuy. Oro' huanigpeika'erianayo “Keje', nigbatohuahue' yane'.” O'mana'uy'nig'a.

¹⁴—Huasi'po do'te kan'batiake'. “Kaeya',” manahue' yane'. Konigepo konig inomey 'urunopo'da huasi'po o'ne konigti aratbut huaknopoe'eri Diosensi'po o'nepo Dios Huairitaj on'nigpeika'. —Jesúsa mona'uyne.

¹⁵Huasi'potaj o'batibata'te'edepo o'mationa'pakdepo keya' o'bakhua'uy.

Huairi Jesúsero on'batia'pakuy.

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶Jesústaj huairia o'huatiakdepo: —¿Kurudyo Diosere a'noe'nhuahui'kaya'po kate huadakda kika'dik ijje, huadakda huamanmadika'eri? —Jesústaj ona'uy.

17—Ka'tia'po huadakda i'e ona'. Diosyo'da huadakda o'ika'. Kurudyo Diosere e'noeonhuahuika'ta' e'paknayo Diosen e'mana' yanigpeika'. —Jesúsa huairitaj ona'nok:

18—¿Katea' e'mana' nigpeika'dik ijjeapo? —Jesústaj ona'uy huairia.

—Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yaika'. Nogen huatoe'taj bakdejhue' yaika'. Nogen bakberehue' yaika'. Nama'da bahuaahue' yaika'. 19Huaojtaj huayetaere daka'da yanigpeika', kenpa'ti daka'da yamatojika'po, yabayokika'. Konig huata' di'da i'ika' nog aratbuttakon di'nanada yamaika'. —Jesúsa ona'uy.

20—Do huasi'poedada aya'da ijnigpeika'uy. ¿Kate nog ka'diken ijjeapo? —Huairia ona'nok:

21—Aya'da ka'diken i'epo i'pakpo huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo Diosere huakka'da i'matoeunhuahuika'apone. Do'taj be'tahua'ika'po do'tayo'da menigpeonhuahuika'. —Jesúsa ona'uy.

22Ken huairi huakka'nada o'tamaenok suhue'nanada o'unpo okhua'uy.

23—Huairi huakka' e'matoe'ta' huaeretpakeri Diostaj oknopohue'dik o'neapo Diosensi'po ehue'dikda o'ne.

24Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'peyo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da on'matoepo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne. 25Kenpa' oro' o'peedepo,

—iKenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po e'dik ya'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik ya'neapo? —Oro'a huayahuaya o'batia'pakuynok.

26Jesúsa oro'taj bo'tiahuaypo: —Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. O'nada

on'pakpo noeonhuahuikahue'dik o'neapo. Diosayo'da nopo'yareadik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —Jesúsa mona'uyne.

27—Oro'nayo aya'da o'matojika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenondemey. ¿Oro' kate matoe'dik o'epet? —Pedroa Jesústaj ona'uy.

28—Nogok Diosa konig huaboda aya'da onte'ti o'ka'apo. Kenoka' do huamata'mona'anhua' gobierno huairitone' ijjeapo opud doce huanigpeika'eri Israel tribu aratbuttaj maboroaydik mo'ika'apone. 29Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi' o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huatoe'taj huasi'potaj ta'bapi' o'nen. Do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen. Kenomeytaj huakka'nada Diosa o'bayokapo kenpa'ti onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. 30Oy huakka'da huairi e'eada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo. Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy o'nika'nig nogoknayo 'uruada o'neapo. Konig gobiernu huairitone' o'neapo. —Jesúsa mona'uyne.

Huakupete huabaa'eri konig o'ne Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

20 1Dios huairitaj e'nigpeika' konig o'epo onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo:

—Ta'ba huairi huaboro'da ta'ba o'toepo uva kan'dake'po sikyoedda ta'ba huabaa'eritaj o'ukuy. 2Nogtida denario huakupe ijyokapoy o'mana'depo ke'nen ta'bayo o'mata'mona'uy. 3Tokhuada huadhued ee'ted ona'ti huakka' jak eretnopoyo huabokerektaj o'bahuahuaypo, 4“Do'hued ta'bayo

yanhuati'. Dakhuapa on'yokapone." O'mana'nok kenomeykon ta'bayon on'hua'uy. ⁵Tokhuad e'huadte ta'ba huairi onte'ti konigti o'ka'uy kenpa'ti terea' e'huadte konigti o'ka'uy. Onte'ti onte'ti nogbokerek nogbokerek ta'bayo o'mata'mona'uy. ⁶Kenpa'ti baysikdakon jak eretnopoyo o'hua'depo nogda o'bahuahuaypo "¿Opud aya inme'noete mena'po baahue' mo'e?" Huabokerektaj o'mana'uy. ⁷"Be'api' oro'taj ta'monahue' mo'ene." Huairitaj o'nona'uy. "Do'hued ta'bayo yanhua'. Keyo yan'baa'. Dakhuapa on'yokapone." Huairia o'mana'uy. ⁸O'sikdenok ta'ba huairi ke'nen huakupe huato'e'eritaj ta'bayo o'ta'mona'po, "Huabaa'eritaj yabatotiak. Huakupe yabayoke'. Ta'pota' huahua'eritaj huakkuruda yabayoke'. Kenomey sikyoedda huakkuru on'baa' ta'pota' yabayok." Huairia ke'nen huakupe huato'e'eritaj ona'uy. ⁹Kenomey bisikda huaboa'da on'baa'nig en'tiakde'te nogtida denario huakupe o'bayoke'. ¹⁰Nog huakkuruda huabaa'eria a'timon ta'pota' on'tiakdepo nogitimon oro'taj bo'yokapone en'nopoe'tada konigti o'bayoke'uy. Kenomeytakon nogtida denario huakupe o'bayoke'uy. ¹¹Huakupe on'toedepo huaboa'da huairitaj dakhuea'da on'huaa'po, ¹²"Ta'pota' huaka'eria sue'da on'baa'nig'a oro'nayo ukka'da e'ta'te'te huame'noea' o'baa'ahudnig'a konig kenomeytaj o'bayok konigti oro'taj bo'yokne." Huairitaj en'huaa'te, ¹³nogtitada "Ontaj dakhuea' kahue' ijje'y. Nogtida denario huakupete ijbaa'apoy o'na ia'ne i'baa'ne, huadi'. ¹⁴O'nen huakupe in i'taene yahuati'. Ta'pota'da huabaa'eritaj konigti doada e'yokta' ijpak. ¹⁵Do'huedda huakupe ijtoepo be'tapi' ijpakpo yokdik ijje'y. Nogtaj ijpakpo huakka'da ijbayoki nama'da o'huadiayne, huadiayhue'

mee'." Huairia ona'uy. ¹⁶Ken aratbut ta'pota' do'taj o'noknopoe'apo konig huakkuruda huaknopoe'eritaj konigti Diosa o'bayokapo. Diosa o'manoeanhuaHuika'apo. —Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

**Nog aratbuta do'taj me'darakapone.
Jesúsa onte'ti oa'uyate.**

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷Jesús Jerusalényo o'hua'depo oro' ke'nen doce huata'moneritaj Jesúsa bo'tohua'uy. Meyohue'da bo'tohua'uy. Oro'taj mona'po:

¹⁸—Jerusalényo o'hua'ne. Do huabokerek ijje'po Diosya' ijtikuy. Jerusalényo huabokereka sacerdote huairiomeytaj men'yokapone. Moisésenba' huamanmadika'eritere men'yokapone. Ken bueydik o'e. Men'huaa'apone. ¹⁹Nog aratbuttaj judío aratbut ehue'taj do'taj on'bayokapo. Nog aratbuta do'taj men'tierikapone. Huiyokda pidetbi'a men'bitbitapone. Hueypa Cruzte do'taj me'darakapone. Botta'a' e'tisikde'te kubarakyo huakudaka'da e'eme'tada Diosa me'noyhuada'apone. —Jesúsa mona'uyne.

**Jacobo en Juanereen huayea
Jesústaj huasi'potehuapa' o'niga'uy.**

(Mr. 10.35-45)

²⁰Zebedeoensi'po Jacobo kenpa'ti Juan o'nepo huayee'e Jesústaj on'hua'ua'uy. Konig huairitaj huikudate on'tihuadika' ettone'a Jesústaj huikudate o'tihuaduy.

²¹—¿Kate i'pak? —Jesúsa ona'nok. —O'na huakhuairi e'e'de'te in do'hued botta'si'po onere ka'nike' kenpa'ti onere huairitone' yan'manpaika'. —Jacobo en Juanereen huayea Jesústaj ona'uy.

²²—Kenpa' onahue' mene'. Do pai'nada ijnopo'eapoy. ¿Menpa' doere konigti pai'da nopoe'dik mo'e? —Jesúsa o'mana'uy.

—Ee', onere pai'nada nopo'e'dik o'ey.
—Jesústaj o'nona'uy Juana Jacoboerea.

²³—Buttida ijjay, konig do pai'da
ijnopo'eapoy opud konigti pai'da
mo'nopo'eapone. Nogok do huakhuairi
ijjedepo ijmanika'apoy. Doere
huakhuairi ka'ne'po do'huanayo
yahueahue'dik o'nene. Kenomey
do'hued Apag Dios a'nenda
o'baktie'ea'uyngitaj do'ere huairi
o'bayahuea'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

²⁴Oro'a Jesúsen nog diez
huata'mona'eria kenda o'mapeepo
Juantaj Jacobotaere o'mahu'adiay'uy.
Kenomey huakhuairi Jesúsero ee'ta'
on'paknok oro'a o'mahu'adiay'uy.

²⁵Inte yan'batiak Jesúsa oro'
huanigpeika'eritaj mona'depo:
—Nog aratbuten gobierno huairitone'
kenpa'da teyda on'mana'ika'nok
kenomeyen aratbut huairitaj
nigpeika'dik o'nika'. ²⁶Opuadnayo
ken konig kikhue'dik mo'ene. Be'api'
huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuttaj
kan'batihuapokike'. ²⁷Kenpa'ti be'api'
do'ere huairi ee'ta' e'paknayo nog
aratbuten huanaba' ka'nike'. ²⁸Konig
do ijkika'nig konigti yag'kika'.
“Konig huanaba'a mentihuapok.”
A'ikaya'po tiakhue' ijjuy. Aratbuttaj
a'tihuapokya'po ijtiakuy. Aratbuten
dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po
a'manigbueyya'po ijtiakuy. —Jesúsa
oro'taj mona'uyne.

Botta' ekpobigtaj o'bayarea'uy Jesúsa.
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹Jerusalényo o'hua'po huakka'
jak Jericóyo e'unhua'de' o'orokdenok
huakka'ada aratbut Jesústaj
on'tahua'uy. ³⁰Dagope botta' ekpobig
on'huadpo, “Jesús o'pokde,” aratbuta
enhuaa'te huakpobiga on'peepo,

—Oro'taj mo'tinepahui'po
bokpoyarea' Huairi, Daviden adhuea'
huayayo. —Jesústaj o'nonokuy'uy.

³¹—Yan'batikde'. —Aratbuta
huiyoka'da en'mana'tada nogiti
huakka'a'da o'nonokuye'uy.

—Oro'taj mo'tinepahui'po
bokpoyarea' Huairi, Davidkudaken
adhuea' huayayo. —'Utta'da
o'nonokuy'uy.

³²Ken, Jesúsa e'hua'ada o'boato'po.
Ekpobigtaj o'mana'po:

—¿Kate bo'pak? —Jesúsa o'mana'uy.

³³—Ekpoyarea'ta' o'paki. Oro'taj
boyarea', Huairi. —Jesústaj o'nona'uy.

³⁴Ken, Jesúsa o'matinepahui'po
e'makpotoeade'te huaboa'da
on'tiahuaydepo Jesúsero on'hua'uy.

Jerusalényo Jesús o'kuduy.

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 ¹Jerusalén meyhue'da e'ede'te
Betfagé huakka' jakyo o'tiakuy.
Olivos ote' kenteda o'e. Jesús botta'
huanigpeika'eritaj o'mata'mona'po:

²—Ayon Jerusalén dagyon
huakkuruyon huakka' jakyo yanhuati'.
Keyo burra 'uhua burrasip'oere
enuku' bo'huahuayapone. Yanogkujpo
do'taj menigtotiak. ³“¿Mena'po
bo'tohua?” Be'api' ena'nayo “Huairia
o'paknok o'kay. Huabo'a'da onte'ti
o'totiakapoy.” Ya'nonati'. —Jesúsa
botta' huanigpeika'eritaj o'mana'uy.

⁴Konig Diosen huamanbatia'pakeria
oa'uyatenok Jesúsa burrate
kan'totiake'po o'mata'mona'uy.
O'madoya'po:

⁵Jerusalén aratbuttaj yana':

“Yan'mabo'. O'nen Huairi opudtaj
bo'huatiakne. Konig huanaba'
huiyoka' ahue' o'epo burrosip'ote
o'huadpo o'tiakapo. Burra katepi'
huamaba'hui'eri o'e.” Diosen
huamanbatia'pakeria kenpa'
o'madoya'uyate.

⁶Ken Jesúsen huanigpeika'eria
konig Jesúsa o'mana'denig on'hua'depo
ogka'uyate. ⁷Burra huasi'poere

on'totiakuy. Huanigpeika'eriomeyen huaoka' burrata'pite on'hueda'denok Jesúsa burrata'pite o'huadde'uy.

⁸Jesúsere huakka'da aratbut on'kupopakdepo dagte huakkuruyon huaok dagte on'bahueda'po kente Jesús o'pokapo on'nopepo huaok on'bahueda'uy. Huakka' nogomey qhuyey 'opi ba'kutaj on'baktega'depo dagte on'bahueda'uy. ⁹Huakkurute huae'eria kenpa'ti huata'poeria aya'ada huaboa'da 'utta'da on'da'po:

—Huairitone' Daviden adhuea' huayayo 'urua'nanada o'ika'. Dios Huairia 'urua'da me'ta'mona'uyate. Dakiti Dios. —Aratbuta 'utta'nada o'nokoy'uy.

¹⁰Jerusalényo Jesúsa e'kudde'te aya' huakka' jakyo huae'eria diga'da on'batia'pakpo:

—¿Be'a in ya'e? —Huakka'ada huayahuaya on'batia'pakuy.

¹¹—Galilea huadaribayo huakka' jak Nazaret huae'eri o'e. Jesús o'e. Diosen huamanbatia'pakeri o'e. —Huakka' aratbut egkupopakya' on'batia'pakuy.

Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uy Jesúsa.

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹²Jesúsa Diosen jakyo o'kudondepo aya' 'uhua huabahuaya'eritaj o'maoroka'. Kenpa'ti aya' huabakbae'eritaj o'maoroka'uy. Kenpa'ti huakupe huakabia'erien kutopa o'makmaena'uy. Kenpa'ti tukku' 'uhua huabahuaya'erien huahuadtaj o'makmaena'uy. ¹³O'mana'po:

—Apagba'te o'madoya'uyate. “In do'hued jak o'e. A'tiona'pakya'po aratbut iyoda on'tiakika'. Konig huabere'erien jakonig opudomeya mo'toene.” Apagba'te kenpa' oa'. —Jesúsa huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

¹⁴Diosen jakyo sue'da huakpobig sue'da huakketkon Jesústaj

on'huatiaknok o'bayarea'uy.

¹⁵Sacerdote huairi kenpa'ti Apagba' huamadoya'eri o'nepo, Jesús e'bayarea'te on'tiahuaydepo, Diosen jakyo huasi'po Jesústaj “On 'urua'nanada huairitone' i'e. Daviden adhuea' huayayo i'e.” Huasi'poa 'utta'da e'nona'te huairi on'peedepo on'diaypo:

¹⁶—¿Inomey huasi'poa bo'huaa'nig menpa' i'pee? —Jesústaj o'nona'uy.

—Ee' ijpeey. Anenda Apagba'te David o'madoya'uyate opudada bo'tiahuayika'ne. Huasi'po yobederea “'urua'da o'e,” on'huaa'apo Apagba'te kenpa' oa'uyate.

—Jesúsa o'mana'uy.

¹⁷Judío huairitaj o'bakhua'depo huakka' jak Betaniayo o'hua'uy. Keyo o'tay'uy.

Huemey higerataj “onte'ti dapakhue'dikda i'ea'pone,” Jesúsa ona'uy.

(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸Sikyoedmon onte'ti Jerusalényo Jesús o'kumejdepo aypota' oe'uy.

¹⁹Huemey higuera dagte o'tiahuaypo o'huahua'uy. Huakutayo'da o'enok, —Onte'ti dapakhue'dikda i'ea'pet. —Jesúsa higerataj ona'nok idada higuera o'ayon'uy.

²⁰Oro' o'tiahuaydepo, —Kenpihuay. ¿Menpa' idada o'ayon?

—Oro'a Jesústaj ona'nok.

²¹—Daka' eknopoe'nayo konig higerataj ijka'dey konigti 'urua'da ka'dik mo'ea'pone opudakon. Nog kenpa'ti daka' moknopoe'po “In ote' yatohua', Dios. E'pogyo yaen.” Tiona'pakdik mo'ea'pet. Kenpa' e'tiona'pakde'te Diosa o'enapo. ²²Eknopoe'nayo katepi' i'pakpo i'tiona'paknok Diosa o'kika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

“Yabayareadhuati'. ¿Be'a mena'uy?”

Jesústaj judío huairia o'nona'uy.

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³Nogok Diosen jakyo Jesúsa o'kudondepo e'manmadika'te sacerdot

huairi huatone' huairiere Jesústaj on'huatiakpo:

—¿Yabayareadhua'ti. Be'a mena'uy?
—Jesústaj o'nona'uy.

²⁴—Huakkuru do'taj me'nakonon.
Opud ena'nayo ke'na “yabayarea’,”
mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone.
²⁵“Bautiza yamagkika.” ¿Be'a Juantaj
yana'uy, huabokereka Diosapi'?

—Jesúsa o'mana'nok. Ken huairiayo'
huayahuaya onpayo' on'batia'pakpo:

—Diosa Juantaj o'ta'mona'uy.
Oro'a ea'nayo “¿Kenda Juana do'taj
be'tia'ikuyinig mena'po oknopohue'
mo'uy?” Oro'taj mona'apone.
²⁶“Huabokereka Juantaj ona'uy.”
Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj
dakhue'da mogka'apet konigepo
Diosen huamanbatia'pakero Juan o'e'uy
aratbut o'noknopoe. —Judío huairia
huayahuaya on'batia'pakdepo:

²⁷—Be'a Juantaj yanuyet oro'
nopohue' o'ey. —Huairia Jesústaj
o'nona'uy.

—“Yabayarea'.” Ke'na mena'uyne do
kenpa'ti onahue' o'neapone. —Jesúsa
o'mana'uy.

**Jesúsa botta' isi'potaj
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.**

²⁸—Huabokerek botta' huasi'po
o'toe'uy. Nogtatida huasi'potaj “Oy
do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'.”
Huaoa ona'uy. ²⁹“Ke' baahuey.”
E'ada a'timon huadakda o'nopoe'po
a'baaya'po o'hua'uyate. ³⁰A'ti huaoj
nogsipotaj o'huahua'. Konigti ona'uy.
“Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po
yabaa'.” Huaoa ona'uyiniga. “Ee'
ijka'apoy.” Ke'na huaojtaj ona'uy. Kenpa'
ena'ada huahue' o'uy. ^{31,32}¿Menata
huasi'poa huaoj o'paknig ya'ka'uy?
—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

—Huakkuru e'huana huasi'po konig
huaoj o'paknig o'ka'uy. —Huairia
Jesústaj o'nona'uy.

—“Yan'nopo'korea' onte'ti Diosen
yag'kikati'.” Juan Bautista opudtaj
mona'uyiniga opuda nopo'koreahue'
mo'uy. Oknopohue'da mo'uy.
Gobierno huakupe huabae'eria kenpa'ti
huakupete huabakdejeriomeynayo
Juana e'manmadika'te
on'nopo'korea'po o'noknopoe'uyate.
Opud kenomeytaj e'batiahuayada
eknopoe'taj nopo'koreahue' mo'uyinok.
Konigepo gobierno huakupe
huabae'eria kenpa'ti huakupete
huabakdejeriere huakkuruda
Diosensi'po o'neapo. Opudnayo ta'pote
Diosensi'po e'dikpi' moet. Buttida ijjay.
—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

**Huairien ta'ba huatatoe'eria
dakhue'da on'taka'uy. Ken
konig Jesúsa o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uy.**

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³—In ijanbatia'pakapoy daka'
yan'peeti'. Huairien ta'bayo uva
huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada
huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy.
Uva huada huasapa'a' sipana' uruda
o'kogka'. Hua'ia a'sapaya'po o'kogka'uy.
Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa
o'ka'uy.

Kenoka' uva ta'ba huatatoe'eritaj
ta'ba o'baktoyokuy. O'yokdepo bideda
nogbayo huairi o'bakhua'uyate.
Nogbayo ijhue'da o'uyate. ³⁴Kenoka'
uva huada o'boyogdenok ta'bayo
o'mata'mona'uyate. Huanaba'taj
o'mata'mona'uyate. Sue'da huada
kan'totiake'po o'mata'mona'uyate.
³⁵Ta'bayo en'tiakte huatatoe'eria
huairien huanaba'taj on'matoepo
nogta'tida on'bitbituyate. Nogtaj
o'darakuy. Nogtaj on'pa'ea'uy.
³⁶Onte'ti nogiti huakka' huanaba'taj
o'mata'mona'uy. Huada kan'totiake'po
o'mata'mona'uy. Ta'bayo en'tiakde'te
huatatoe'eria konig huakkurueri

huanaba'taj on'magka'uy konigti kenomeytaj on'barakuyate.

³⁷ Kene'huaya' huairia huasi'po o'ta'mona'uy. Kentanayo 'uruada on'deapet o'nopoepo. ³⁸ Huasi'pokon e'ta'mona'tada ta'ba huataotoe'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo "Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaojen bae'dik o'epo. Huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'tae'po huasi'potaj mo'darak." Onpayo' on'batia'pakuy. ³⁹ Ken huasi'potaj on'toepo ta'baya' on'toorokpo, o'darakuy, ken. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakuy.

⁴⁰ —¿Ta'bayo huairi o'tiakdepo, huataotoe'eritaj menpa' magka'dik ya'e? ¿Menpa' mo'nopo'e? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'nok,

⁴¹ —Matinepahuihue'da dakhuea' huaka'eritaj o'barakapo. Ta'ba nogomey huataotoe'eritaj o'bayokapo. Kenomeyanayo ida ke'nen uva huada on'tatotiakapo. —Jesústaj o'nona'uy.

⁴² —In Apagba' bo'tiahuayde'uy:
Huid jak ogka'po jak huaka'eria Diosen 'uru huidda e'huae'taj pakhue' o'nepo o'nen'uy. Ken huidte Diosnayo o'pak ken huidte huaboro' jakda o'ka'apo. Kenda Dios Huairia o'ka'apo 'urudapita' o'ka', o'nopoey. Apagba'te kenda oa'.

⁴³ Konigepo Diosen Huairitaj nogomeya o'noknopoepo 'uruada on'nigpeika'apo. Diosen 'uruda huasi'po o'neapo. Opuomeytanayo mo'eneapone.

⁴⁴ Konig huidtone'taj o'tikude'po o'nokketogka'apo ken konig e'dik o'neapo. Diosen Huairitaj oknopoehue' o'nepo dakhue'da o'neapo. Huidtone' kutahueya' e'tikotnayo konig huagoda ya'magka'apet. Ehue'da o'neapo. Konigti nopo'koreahue' huae'eritaj Diosa castiga o'magka'apo. Kenpa'da ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

⁴⁵ Sacerdote huairi fariseo huamanmadika'eriene Jesúsen e'manbatia'paktaj on'peedeipo, Jesúsa oro'taj bo'tia'pakne on'nokotuy. Oro'a huairien ta'ba huataotoe'eri o'nea' Jesúsa bo'tia'pakne judío huairiomeya o'nokotdepo, ⁴⁶ Jesústaj huabakuda' jakyo e'tohuata' on'paknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue'dik o'nuy. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta o'noknopoek aratbuttaj on'makme'pukuy huairia.

Huairia huasi'potaj e'tatoepakte fiesta o'nigka'uyate. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

22 ¹ Ken onte'ti Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo, o'manmadika'uy.

² —Dios Huairitaj e'nigpeika' ken konig huairiensipo e'tatoepak fiesta o'e. Gobierno huairiensipo o'toepakaponok huairia fiesta o'nigka'uyate.

³ Huakka'tada kenoka' yan'tiakti' fiesta aypo mon'bape' ikken o'mana'deme'te. Ken aypo e'mahueyde'te huanaba' o'mata'mona'uyate. "Kenomeytaj ijmana'mey kentaj yan'batotiak." O'mana'uyatenok. Huanaba'a "Yan'tiak." Ena'tada tiakhue' o'ne'uyate. E'tiakta' pakhue' o'nepo tiakhue' o'ne'uy. ⁴ Nogomeytakon huanaba'taj o'mata'mona'po, "Kenomeytaj yan'tiak ijmana'demey. Vaca huasihuada ijbatiarakamey. Vacasi'po ijbatiarakamey. Vacaere aypoere o'hueyde. Oyedda e'toepak aypotaj yan'tiak. Huairia mona'ne." Yan'manati'.

⁵ On'hua'depo on'mana'nig'a. Nigpeehue' o'nepo on'tierikpo ehua'ta' pakhue' o'ne'uy. Sue'ada e'peada ta'bayo on'hua'uy. Noga huabahuaya' jakyo on'hua'uy. ⁶ Nogomey on'peedeipo huairien huanaba'taj on'mabitbituy. Dakhue'da on'magka'uy. Nogte on'barakuy. ⁷ Huairia

kenda o'matipe_edepo huakka'da o'bahuadiaypo "Yanhuati'. Kenomey huabarakertaj yan'barak. Kenomeyen huakka' jaktaj yan'makhuig." Hua'en sorotataj o'mana'uyate. ⁸Kenoka' "E'toepak fiesta aya'da o'ka'dey aya' aypo e'mahueyde'tada kenomey e'tiakta' pakhue' o'nenok ⁹jak nopoyo kente aratbut on'kupopakika' kente yanhuati'. Aya'tada mo'bahuahuayapetnigtaj, 'Yan'tiak, e'toepak aypo mon'bape'.' Yan'manati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate. ¹⁰Huanaba' on'pe_edepo kurute on'hua'uy. Aya'da on'bahuahuaydepo huairien jakyo on'batotiakpo aypo a'bapeya'po on'batotiakpo huadakda dakhue'daere on'batotiaknok jakyo hueda'da o'uy.

¹¹Aya'da on'kuddepo 'uru e'toepak huaok on'baenig'a nogbokerekatida othue' o'uyate. Gobierno huairi o'kudondepo othue' o'tiahuay'uyate. ¹²"Uru e'toepak huaok othue' ee'ada menpa' iyoda i'kud, huadi'." Huairia ena'tada ke'na a'tokhue'da o'uyate. ¹³"Huamata'koypi' hua'itakpipenkon yan'tinuku'. Sikkiregyo yanen'. Keyo kenpa'da o'huikonhuahua'apo kenpa'ti pai'da o'nopo'unhuahua'apo." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate, ken. ¹⁴"Do'hued huasi'potaj yanoknoponhuati'." Diosa huakka'tada o'mana'ika'. Sue'ada o'noknopoenok sue'tada Diosa o'baktie'ea'apo. Dios Huairitaj e'nigpeika' in konig fiesta o'e. —Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

**"¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e?"
On'batia'pakuy.**

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Kenoka' fariseo huamanmadika'eria o'nokhua'depo "Jesúsa nama'da kae' kentaj kate ona'dik

o'e," huayahuaya on'batia'pakuyate. Jesúsa nama'da ea'nayo dakhue'da oa' huaa'dik o'eapone. On'batia'pakuyate. ¹⁶Konigepo Jesúste on'mata'mona'uyate. Sue'da fariseomey sue'da Herodes huamanmadika'eria Jesúste on'huahua'uy. O'nona'po: —Buttida ia'ika'. Konig aratbut ka'dik o'nika', kenda Diosa o'pak buttida i'manmadikika'ne. Be'api' aratbut huairiapi' ontaj e'peetada me'pukhue'da i'epo buttida i'manmadikika'. ¹⁷¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e? ¿Yokhue'dikpi' o'e, huamanmadika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Herodes huamanmadika'eria Jesústaj o'nona'uy.

¹⁸Jesúsa nama'da yaa'apetpi' nama'da kae'po me'nona'ne. Jesúsnayo o'nokotpo,

—Huadakda ijje_y opudada huata'da nama'da mo'tinopoika'ne. ¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'?

¹⁹Men huakupe gobierno huairitaj yokdik ya'ika'. Men'tiahuay'ea'.

—Jesúsa o'mana'uyokno.

Ken denario huakupe e'yokte ²⁰Jesús o'tiahuaydepo,

—¿Huakupete be'ed huakok ya'e? ¿Huakupete be'ed huadik e'madoya' ya'e? —Jesúsa o'mana'uy.

²¹—Romano gobierno huairien huakok huadikere o'e. —Jesústaj o'nona'uy.

—Gobiernoen e'huae' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e'huae' yag'kika'po yan'yokikati'. —Jesúsa o'mana'uy.

²²Kenpa' on'pe_edepo, kenpihuay, 'urua'da oa' on'nopo_epo Jesústaj o'nokhua'uy.

¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya'neapet?

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³Saduceo huamanmadika'eria aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue'

o'neapo on'batia'pakika'uy.
Kenme'noete Saduceoa Jesústaj
on'huahua'po o'nona'po:

²⁴—“Huabokerek e'toepakada
huasi'po toehuedada e'bueynayo ke'nen
huama'buy ayhuataj toepakdik o'epo
huama'buykudaktaj huasi'po kanigtoe'.”
Moisésa a'nenda o'mana'uyate.

²⁵Ken oro'ere siete huama'buy
o'nuy. Huakkurueria o'toepakdepo
nogok okbuey'uyate. Sigpi' huasi'po
toehue'ada okbuey'uy. Nog huama'buya
ekbuey ayhuataj o'toepakuy. ²⁶Konigti
huakkuruerien ayhua o'toepo huasi'po
toehue'ada okbuey'uy. Konigti
aya'ada huama'buy o'gka'uy. Aya'da
huama'buya huakkuruerien ayhuataj
on'toepakdepo on'timabuey'uy. Sietea'
huama'bueya ayhuataj on'toepakdepo
on'mabuey'uy. ²⁷Ta'pota' ayhuakon
o'buey'uy. ²⁸¿Nogok aratbut kubarakya'
onte'ti en'noyhuadde'te ke'na
ayhua be'ed huatoea'taj ya'epet?
Aya'ada huama'buya on'toe'uy,
humanmadika'eri. —Saduceoa
Jesústaj o'nona'uy.

²⁹—Opud Apagba' nopoehue'da
mo'ene. Kenpa'ti Dios teyda o'e
oknopoehue'da mo'epo nama'da
mo'nopoika'ne. ³⁰Aratbut on'bueydepo
onte'ti kubarakya' on'noyhuaddepo
toepakhue'dik o'neapo kenpa'ti
huayobu katoepake'po bayokhue'dik
o'neapo. Aratbut kubarakya' onte'ti
on'noyhuaddepo konig Diosen
huata'moneri kurudyo o'ne konigti
o'neapo. Diosen huata'moneri
toepakhue' o'nika'. ³¹Aratbut
kubarakya' onte'ti on'manoyhuadapo
nopo'e'dik mo'ene. Apagba'te Diosa
kenpa' oa'uyate. Moisésenba'te konig
bo'tiahuayika'. ³²“Abrahamen Dios ijjejy.
Isaacen Dios ijjejy. Jacoben Dios ijjejy.”
Diosa oa'uyate. Kenpa' ea'te inomey
huabokerek a'nenda on'bueyon'uyate.
Diosere on'noeonhuahuika'. E'bueyen

Dios ehue'da o'e. Dios aratbut
huanoka'erien Dios o'e. —Jesúsa
o'mana'uy.

³³Jesústaj on'pheedepo 'urua'nada o'a'
huakka'ada aratbuta on'tinopo'e'uy.

**Diosen e'mana' menata hueretda
inigpeepo kika'dik ya'e.**

(Mr. 12.28-34)

³⁴⁻³⁶Jesúsa 'urua'da oa'nok Saduceo
aratbut onte'ti onahue' o'nuy Jesústaj.
Kenpa' fariseo huamanmadika'eria
on'nopoendepo ogkupopakpo Jesúsa
nama'da yaa'apetpi' ¿katea' ona'dik
o'epo? On'nopoepo,

—¿Diosen e'mana' menata
hueretda inigpeepo kika'dik ya'e,
Huamanmadika'eri? —Fariseo
huamanmadika'eria Jesústaj ona'uy.

³⁷—“Dios Huairitaj di'nanada
yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da
yan'pakpo Diostaj di' yanika'.
Huaso'abeta' huakka'da yan'pakpo
Diostaj di' yanika'. Huanokiregabeta'
huakka'da yan'pakpo Diostaj di'
yanika'. E'nopoika'a yan'eretpakpo
Diostaj di' yanika'.” ³⁸Kenda Diosen
hueretda e'mana' inigpeika'po kika'dik
o'e. Huakkuruda kenda e'mana' o'e.
³⁹Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon
o'e. “Konig huata' di'da mo'ika'ne
konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'.”
⁴⁰Kenda ijja'nig Moisésen e'mana'pi'
konigti aya'da o'e. Kenpa'ti Diosen
huamanbatia'pakeri e'manmadika'pi'
konigti aya'da o'e. —Jesúsa o'mana'uy.

¿Be'ed adhuea' huayayo o'e Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹Fariseo huamanmadika'eri Jesústaj
egkupopakte,

⁴²—¿Cristotaj katia' mo'tinopo'e'?
¿Be'ed adhuea' huayayo o'e? —Jesúsa
o'mana'uy.

—Daviden adhuea' huayayo o'e.
—Jesústaj o'nona'uy.

⁴³—Davidtaj Diosen Nokirega o'nopo'toedenok, "Cristo do'hued Huairi me'taene." ¿Mena'po Davida kenpa' yaa'uyate?

⁴⁴ "Doere teyda yamana'ika'. Aya'da o'nen taka' oknopoehue' huae'erikon nogoka'da huaboa'da ontaj nigpeika'dik o'neapo." Do'hued Huairi Cristotaj Diosa ona'uy, a'ennada Davida oa'uyate.

⁴⁵ "¿Do'hued Huairi Cristo o'e," David ea'nayo Cristo Daviden adhuea' huayayo menpa' e'dik ya'e? —Jesúsa o'mana'uy.

⁴⁶ Fariseo on'peedeipo konig a'tokhue'dikda o'nepo kate ona'dik o'e nopoehue'da o'nuy. Ona'ti onahue' o'nuy.

**Fariseo huamanmadika'eritaj
kenpa'ti Moisésenba'
huamanmadika'eritaj Jesúsa
o'batia'pakuy.**

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹ Huakka' aratbut Jesústaj en'tikupopakte kenpa'ti Jesúsen huanigpeika'eribeta' o'nenok aya'tada Jesúsa o'mana'po:

²—Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere Moisésenba' manmadika'dik o'nika'apo. ³ Konigepo kenomeytaj yan'manigpeika' kenpa'ti kenda ka'dik ena'te kennayo yag'kikati'. Konig huamanmadika'eria ogkika'nignayo kikahue' yanikati'. Kenda on'manika'nignayo kikahue' o'nepo dakhue'da ogkika'. ⁴ Nogda nogda huakka'da yag'kika' opudtaj mona'ika'nig'a. Aya'da menpa' kikahue'dik mo'ene. Huamanmadika'erianayo kenda on'mana'ika'nig'a katepi' sigpi' kahue'dikda o'nika'. ⁵ Aratbuta men'tiahuaye'po huamanmadika'eria aya'da ogkika'. Aratbuta

men'tiahuaye'po Apagba'si'po huanoyte on'beta'ika' kenpa'ti hua'opite on'beta'ika'. Kenpa'ti aratbuta men'tiahuaye'po huabidada ogkubogpiokdea'ika' huaoktaj.

⁶ Fiesta aypo e'bape'nayo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika' kenpa'ti judfoen huaítake' jakyo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika'. ⁷ Huakka' jak eretnopoyo e'huae'te, "I'tiak huairi," kenpa'ti "I'tiak huamanmadika'eri," ena'ta' on'eretpakika'. Apagba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eri kenpa' e'peika'ta' on'eretpakika'.

⁸ "Huamanmadika'eri, menona'," manahue' yanika'. Aya'da huama'buy mo'maene kenpa'ti nogtida Huamanmadika'eri mo'taene. Cristoyo'da mo'taene. ⁹ Kenpa'ti in huadariyo nogbokerektaj "pag," manahue' yanika'. Nogtida Pag mo'taene. Kurudyo o'e. ¹⁰ "Huairi menona'," manahue' yanika' Cristoyo'da Huairi o'enok. ¹¹ Nogtaj huabatihuapoke'eri ke'na opuden huairi o'ne. Huabatihuapoke'eritaj Diosa o'pak. ¹² Kenomey "huairitone' ijjej," huata'da huatinopoe'eri ehue'dikda o'neapo. Kenomey "huairi ehue'da ijjej," huanopoe'eria konig huairi o'neapo.

¹³ Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopoe'po kenpa'da bo'eretpakika'ne. Nama'da huanopoe'eri mo'ika'ne. Dakhue'da bo'kika'nok aratbut Diosensi'po ee'ta' e'pakada Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Opudkon Diosensi'po ehue'dik mo'eapo.

¹⁴ Moisésenba' huamanmadika'eri Fariseo huamanmadika'eriere opud pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda

o'ne. Nama'da mo'manopo_ea'ika'ne. Ayhuataj huakka' huakupe dehuea' nama'da mona'po ayhuataj huid jak katepi' en'taq' mo'bakkay'ika'ne, nogok aratbut e'tiahuayte Diostaj ijhue'nada bo'tiona'pakika'ne. Nama'da bo'kika'ne. Ke'poda Diosa castiga mogka'apone.

¹⁵Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eri_e pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Nama'da mo'manopo_ea'ika'ne. Nama'da huaka'eri mo'ene. Opuden e'manmadika'taj nogtia' kanopo'kore' opudtaj mo'nigpeike'po nogta'tipi' bo'ukonhuahua'po diga'da bo'hua'udhuahua'po. Huadarite kenpa'ti e'pogte bidteda bo'hua'udhuahua'po. Nogtiada o'pe_edepo e'nopo'korea'de' konig opud dakhue'da mo'ene ke'nanayo dakhue'nanada o'yahueapo.

¹⁶"Diosen jaka meknopo_enok katepi' Diosenpi' ijkika'apoy buttida ijjay." Be'api' kenpa' ea'ada kahue'dik e'eada oa'. "Diosen jak oro huakupe meknopo_enok katepi' ijkika'apoy buttida ijjay." Be'api' ea'nayo kenda ka'dik mo'ene. Opuda nama'da boa'ika'ne. Opud huamanmadika'eri ekpobiga huabatohua'erionig pai'da mo'nopo'eapone. ¹⁷Nama'da mo'nopoika'ne. Ekpobigonig mo'ene. Diostaj oknopo_ehue' mo'ene. Diosen jak o'enek oroa e'tihuit Diostaj 'uruda o'e. Diosen jaktanayo Diosa huaka' o'pak. ¹⁸"Ijka'apoy, buttida ijjay. Diosen 'uhuataj e'nigbakpaka kutopa meknopo_ene," kenda ea'ada kahue' mo'ika'ne. "Ijka'apoy, buttida ijjay. 'Uhuataj e'nigbakpaka kutopate 'uhua o'huedpo meknopo_ene ea'nayo ka'dik mo'ene." Opuda nama'da boa'ika'ne ¹⁹Konig huakpobigonig Diostaj oknopo_ehue' mo'ika'ne. Diosen kutopa o'enek 'uhua Diostaj huadak o'e. Kutopatanayo Diosa huakka' o'pak.

²⁰Ijka'apoy, kutopa meknopo_ene buttida ijjay ea'nayo kutopayo'da oknopo_ehue' mo'ene. Kutopa 'uhuaerea meknopo_ene. Ka'dik mo'ene. ²¹Kenpa'ti Diosen jaka meknopo_enok ijka'apoy ea'nayo ka'dik mo'ene. Dios jakyo o'ika'. ²²Kenpa'ti kenda ijka'aponig, kurudapi' meknopo_ene buttida ijjay. Kenpa' ea'nayo Diosen huahuada Diosakon meknopo_enok kenda ka'dik mo'ene.

²³Opud Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eri_e Apagba' huakka' mo'nopo_eenig'a nama'da mo'nopoika'po bo'kika'ne. Opud pai'da mo'nopo'eapone. Menta anís cominoere aypo huatokbuk Diostaj sig sig bo'yokika'nig'a Diosen e'manmadika' kenda Dios huakka' o'pak kennayo kahue' mo'ika'ne. Opudnayo butukda huadik kakahue' mo'ene. Nog aratbuttaj matinepahu_ihue' mo'ika'ne. Kenpa'ti Diostaj oknopo_ehue'da mo'ika'ne. Aya' Diosen 'uru e'manmadika' kika'dik mo'epo, nogomeytaj butuk huadikyo' kika'dik mo'epo, aya'tada yan'matinepahuika'po, kenpa'ti aypo huatokbukkon Diostaj yokdik mo'ika'apone. ²⁴Kenda Diosa pakhue' o'ika'nig bo'kika'ne. Kenda Diosa huakka' o'pak opudnayo kahue' mo'ika'ne. Opud konig ekpobiga e'batohua'nig mo'ika'ne.

²⁵Opud huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopo_e'po kenda bo'eretpakika'. Huaso'tayo'da bo'koyoa'ika'ne. Huanopo'nayo dakhue'nopo'nada mo'ika'po huakka'tada katetapi' bo'eretpakika'po kenpa'ti mo'bakkay'ika'ne. ²⁶Fariseo Diostaj konig ekpobigonig mo'ika'ne. Konig vaso huakiregpenkon koyodik mo'ika'ne, ken konig e'nopo'koyoa' yanika'. Huakkuruda nopo'koyoa'dik

mo'ene. Mo'nopo'koyoa'depo huaso'kon
'uruda o'epo.

²⁷Opud huamanmadika'eri
pai'da mo'nopo'epone. Huadakda
o'ne. 'Uruda huamanmadika'eri
o'ne. Aratbut opudtaj men'tinopoe'po
kenpa'da bo'eretpakika'ne. Konig
kubaraktone'onig mo'ene. Huid
huanokbettaj yereda e'tihuidte
'uruda e'uada sorokya'nayo pagda
o'epo e'bueyen hua'ay huakka'da
o'nika'. ²⁸Ken konig mo'ika'ne. Opuden
huaso' 'uruda mo'enig'a dakhue'nopo'
mo'ika'po kenpa'da nama'da
mo'nopoika'po dakhue'da bo'kika'ne.

²⁹Moisesenba' huamanmadika'eri
fariseoere pai'nada mo'nopo'epone.
Huadakda o'ne. Aratbuta
men'tinopoe'po nama'da
mo'nopoika'po bo'kika'ne. Apagba'
huamanbatia'pakerikudaken
kubarakta' konig okkahuehue'dik
huid jaksi'po bo'kika'nig'a. Kenpa'ti
huadak huaka'erien kubarak
huanokbet 'urua'da boto'kika'nig'a.
³⁰“Oro'en adhueya'pane'kudaka
Diosen huamanbatia'pakeritaj
on'batiarakika'uy. Oro' kenoka' ee'nayo
batiarakahue' o'ey'uyet.” Opuda
nama'da mo'mana'ika'ne. ³¹Diosen
huamanbatia'pakeritaj oro'en huoaj
on'batiaraka'uyate. Opuda huata'da
bo'huaa'ika'ne. ³²Kenda opuden huoaj
huaboa'da ogkika'uyatenig kenpa'da
yagka'po yan'batikti'.

³³Opud konig bihui mo'ene.
Konig bihuien aratbut mo'ene.
Nama'da huaa'eri mo'ika'ne.
Kenpa'da mo'bueyapone. Diosa
castiga mogka'po kenpa'da ta'akyo
mo'eonhuahuikapone. ³⁴Opudtaj
Diosen huamanbatia'pakeritaj
ijmata'mona'apoy. Diosen
huanopoe'eritaj ijmata'mona'apoy.
Kenpa'ti huadak hua'a
huamanmadika'eritaj ijnigta'mona'apoy.

Dakhue'da mo'epo opuda sue'da
huakka'mon mo'baarakapone. Hueypa
cruzte nogtaj mo'baarakapone.
Nogtaj opuden huaitake' jakya'
huiyokbiada mo'mabitbitapone.
Nogtaj huakka' jakyo nog huakka'
jakyo mo'bahuahua'po dakhue'ada
mo'magka'apone. ³⁵Konig opud
judío aratbuten adhuea'pane' huairi
dakhue'da mo'nigkika'uyatenok
opudomeyakon konigti bo'kika'.
Huakkuru mo'diaypo Abeltaj
o'darakuyate. Abel 'urua'da Diostaj
o'nigpeika'uyate. Nogok nogda
nogda Diosen huamanbatia'pakeritaj
on'huadiaypo o'darakuyate. Ta'pote
Zacarías Berequíasensi'potaj
Diosen jak kuruta' o'darakuyate.
³⁶Opuden adhuea'pane' dakhue'da
mo'nigkika'uyenok opudkon dakhue'da
bo'kika'nok Diosa dig'a da castiga
mogka'apone, buttida ijjay. —Jesúsa
judío huairitaj ighua'nanada o'mana'uy.

**Jerusalén huakka' jakyo huaje'eritaj
Jesúsa o'matinepahui'uyate.
(Lc. 13.34-35)**

³⁷—Opud Jerusalén huakka'
jakyo huaje'eritaj di' o'nika'nig'a.
Diosen huamanbatia'pakeritaj
kenpa'ti Diosen huata'mona'eritaj
opuda mo'batiarakika'uyate kenpa'ti
a'arakya'po huida mo'bapa'ea'uyate.
Konig huatahuaj huaye'a huasi'potaj
okajpea o'batioka'ika' konigti
menigaa' opudomeytaj a'batiokaya'po
e'kupopakata' ijpakika'uyenig'a
opudnayo konig Diosensi'po ee'ta'
pakhue' mo'ika'uyne. ³⁸Opudomeytaj
Diosa bokhua'nede. Opuden huakka'
jaktaj Diosa onte'ti tiokahue' mo'epo.
Jak ehue'da o'taeapone. ³⁹Onte'ti
do'taj tiahuyhue' o'neonhuahua'apone.
Kenoka' “Kentaj Diosa o'ta'mona'uyate
'urunanada o'e. Kentaj o'paki.”
Opudomeya eade'te onte'ti do'taj

on'tiahuayapone, ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

**Diosen huid jak aya'nada
on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'ëapo.**
(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Diosen jakya' Jesúsa o'orokdepo jak kurute e'huae'te, "Diosen huakka' jak yatiahuay', 'uruda o'ë." Oro'a Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

²—In huid jak bo'tiahuaydenigtaj nogok aya'da huid on'sakapo. Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue' o'ëapo. Diosen jak ehue'da o'ëapo. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

**Cristo onte'ti tiakhued ee'ted
kenpa'ti kene'huaya' huame'noe
tiakhued ee'ted in konig aratbuta
on'magkika'aponig Jesúsa
o'manopoea'uyate.**
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Ken Olivos ote'yo o'hua'de'uy Jesús e'huadte orayo'da kentaj o'huahua'po ona'po:

—¿Menoka' Diosen huid jak yansakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti kene'huaya' huame'noe menoka' ya'ëapet? ¿Oro'omey a'nopoeya'po kate huakkuru o'tiahuayapet? —Jesústaj ona'uy.

⁴—Keyoj, huakka'ada opudtaj nama'da ena'te peëhue' yanikati'.

⁵Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. "Cristo ijje." Nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da on'manigpeëapo. ⁶Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'. Kene'huaya' huame'noe tiakhued ee'ted. ⁷Nogbaya' nogbaya' gobierno sorotataj yan'barakeonhuahua'apet. Diga'da

yan'barakeonhua'apet. Nogya' nogya' aratbut ayobayo' o'nepo yan'mabueyonhua'apet, huakka'da dakhue'da yan'mamaeapet, kenpa'ti nogbaya' nogbaya' huadari ya'iyegapet. ⁸Kenpa' huabo'a' dakhue'da o'ëdepo pai'nanada yan'nopo'ëapet.

⁹Nogok do'taj moknopoika'nok opudtaj diga'da mogka'apet. Opudtaj bo'arakapet. Nogba nogbaya' huabada opud huaknopoe'eritaj bo'huadiayika'apet. ¹⁰Kenoka' huakka'ada yanoknopoe'batikapet. Nog huaknopoe'eritaj dakhue'da yan'magka'apet yan'bakudea'apet kenpa'ti huayahuaya yan'bahuatitotia'keapet. ¹¹Kenpa'ti huakka'da huamanbatia'pakera ya'neapet. Diosen huamanmadika'eri ijje nama'da yada'apet. Kenpa' on'mona'nok huakka'ada nama'da yanoknopoe'apet. Ona'ti Diostaj pakhue' ya'neapet.

¹²Diga'da dakhuea' on'magka'aponok huaknopoe'eria di' on'maepo sigda sigda yan'batikapet. Onte'ti nog huaknopoe'eritaj huayahuaya suepi' di' yan'maeapet. ¹³Kenomey Diostaj daka'da on'nigpeëpo o'noknopoeonhuahuika'po batikhue'da huayahuaya di' on'mae'ika'nignayo on'bueydepo batikhue'da onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. ¹⁴Konig ijmanmadika'nig, Dios Huairitaj huaknopoe'eri Diosensi'po ya'neapet. Kenda nogbaya' nogbaya' huabada yan'manbatia'pakika'apet. Aya'ada yan'mapeapet. Aya'ada en'mapeedeika'te kene'huaya' huame'noe ya'ëapet.

¹⁵Kenda Diostaj konig tahuiregnanada o'ëpo Diosen jakyo ya'ëapet. Daniela a'nenda o'madoya'uyate. Yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'. Kenda Diosen jakyo e'ëde'te yan'tiahuaydepo

¹⁶aya'da aratbut Judea huadaribayo o'nepo ote'yon ida ken'mamone'.

¹⁷Huabarakeri idada on'batiaknok jak kurute opud ee'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po kudhue' yaneti'. Idada yan'mamonti'. ¹⁸Kenomey ta'bayo o'nepo jakyo huaoktaj a'etuya'po kumejhue' yane'. Idada yan'mamonti'. ¹⁹Ettone' bogdakhue' ya'nepo kenpa'ti ettone' yobed yan'toepo on'minognok ida monhue'dik o'nenok kenomeytaj dakhue'nanada ya'eapet. Pai'da yan'nopo'eapet.

²⁰Yan'tiona'pakikati'. Huahui'okpi' uu'ok ee'tepi' monhue'dikpi' a'eya'po, okmapie'ahuaddikte monhue'dikpi' a'eya'po, yan'tiona'pakikati'. ²¹Huakka'nada pai'da yan'nopo'eonhuahua'apetnok. Ke'ponanada ya'neonhuahua'apet. A'nenda sue'da pai'damon on'nopo'e'uyate. Kenpa'ti nogok onte'ti sue'da dakhue'mon yan'nopo'eapet. ²²Aya'ada mabueyhue'dik ka'ne'po kenpa'ti Diostaj huaknopoe'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj Diosa o'matinepahui'po "sue'da huame'noe aratbut pai'nananada kan'nopo'unhuahuike'." Diosa ya'aapet. Konigepo yan'tiona'pakikati'.

²³Kenoka' pai'da e'nopo'unhuahuade'te "Yan'tiahuay' in Cristo o'e." "Yan'tiahuay' ayō Cristo o'e." Be'api' ena'nayo peehue' yaneti'. ²⁴Nogok "Cristo ijjej," huabokerekapi' nama'da yan'mana'apet. Noga "Diosen huamanbatia'pakeri ijjej," nama'da nogok nogok yan'mana'apet. Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kagke'po nama'da yan'mana'apet. Kenpa'ti 'urua'da konig Diosayo'da ka'dik o'enig yagka'apet kenpa'ti yan'bayarea'apet.

²⁵Nama'da huaa'eria nama'da yan'batia'pakapet. Nama'da huaa'eri tiakhued daka'da opudtaj on'nopo'e'ne. ²⁶"Aratbut ehue' e'nahue'yo Cristo

o'e." Aratbuta e'na'nayo huahue' yaneti'. "Iyo Cristo o'e jakyo." Be'api' ena'nayo peehue' yaneti'. ²⁷Konig ojbestone' adteda kurudya' e'eypak o'huaika' aya'ada aratbuta nogbaya' nogbaya' onokteyo' on'tiahuayika'. Ken konig do onte'ti e'tiakte aratbut nogbaya' nogbaya' onokteyo' on'tiahuayapet. Do'taj Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. ²⁸Huaso' o'bueypo ida pagda o'e. Matuk ida on'batiakika'. Konigti nogok aratbut dakhuea'da ogkika'deaponok doere Diosen huata'moneriere ijhuarakapoy. Dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy.

**In konig ijtiakapoy Jesúsa
o'batia'pakuyate.**

(Mr. 13.24-37;

Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹Kenoka' pai'da en'nopo'unhuahuade'te diga' e'magkadhuahua' en'batikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda ya'eapet konigti puug jeyhue'da ya'eapet. Kurudya' siokpo yakahuapet. Kurudyo huae'eri huairinig yan'kiriga'apet. ³⁰Kenoka' kurudyo do Diosen Huasi'pota' bo'tiahuayapet, 'urua'nanada ee'te aya'ada bo'tiahuayapet. Diostaj dakhue'da ogkika'po on'manakotdepo on'mame'pukpo diga'da on'bahuikapo. Do e'tiakte bo'tiahuayapet. Teynanada ijjejo 'urunanada ijjejo ijhuarakapoy. ³¹Utta'da huato'ka'pu' e'to'ka'te do'hued huata'moneri ijmata'mona'apoy. Nogyon nogyon do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo. Aya'baya'da on'bakupopaka'apo.

³²Higuera hueymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka' yan'nopo'e'. Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakonyak

mo'nopoika'. ³³Kenda kenpa' huaboda ijmanay e'ede'te opud bo'tiahuyaydepo kurudya' o'tiakdeapo nopo'e'dik mo'ene. ³⁴Aya' opud aratbut bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataj ke'poda mogka'apet. ³⁵Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'e'apo. Huadari batikdik kurud batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o'e'apo.

³⁶Ken huame'noe o'tiakapo kente niokpo e'huadte aya'ada be'api' nopoehue'da o'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya' nopoehue' o'ne. Do, Diosen Huasi'po itipi' nopoehue' ijje. Apag Diosayo'da o'nopo'e.

³⁷Konig a'nenda Noékudak ee'te aratbut huahue' e'pogtaj onmabohue' o'nuy. Do e'tiakte konigti o'e'apo. Aratbut do'taj onmabokahue' o'neapo. ³⁸A'nenda Noé e'noete huekurutone' tiakhued ee'ted aratbut on'bapeika', on'mamay'ika', on'toepakika', kenpa'da ogkika'uy. Diostaj nopo'koreahue'da Noéomey kusi'petone'yo egkudde'te ³⁹kenpa'ti huekurutone' o'tiakapo oknopoehue' o'nuy. E'tiakte enta'kotde'te huaboa'da on'nokotuyate. Kenoka' huekurua aya'da o'batohua'uyate. Do e'tiakte konigti ya'neapet. ⁴⁰Do e'tiakte ta'bayo botta' huabokerek ya'neapet. Diosen huata'moneria nogtatida yanoktohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet. ⁴¹Botta' ettone'a yan'batarua'apet. Diosen huata'moneria nogtatida yan'tohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

⁴²Kenoka' do opuden Huairi o'tiakdeapo nopoehue' mo'epo, daka' ekpoe' menigikati' opudanayo. ⁴³Jak huata'e'eri e'tayte huabere'eri a'bereya'po on'tiakika'. Ken horate huabere'eri o'tiakapo jak huata'e'eri e'nopo'e'nayo tayhue' o'epo

huabere'eritaj o'mabonok berehue'dik o'e'apo. ⁴⁴Konigti opud kenpa'ti do'taj daka' maboika'dik mo'ika'ne. Kenoka' Huairi o'tiakapo nopoehue' e'ne'te ijtiakapoy.

Huairien huanaba' huamatog'eri daka' huakika'eri konig o'ne.
Huairien huanaba' huamatog'eri daka' kikahue' huag'eri konig o'ne.

(Lc. 12.41-48)

⁴⁵Huaknopo'e'ritaj 'urua'nanada huamatog'erita' Diosa o'pakika'. 'Urua'nanada huamatog'eria huaknopo'e'ritaj daka' on'manmadikika' kenpa'ti daka' on'matoika'. ⁴⁶Do e'tiakte huamatog'eri daka'da on'nigpeika'po huadakda e'manmadikika'nayo kenpa'ti 'uruda nog huaknopo'e'ritaj e'tihuapokika'nayo durugda o'neapo. ⁴⁷Daka'da Diosen ogkika'po aya'da Diosen e'tamae' on'toika'apo. ⁴⁸Do'hued huairi ijhue'da ya'epo yatiakapet nama'da e'nopo'e'nayo kenpa'ti ⁴⁹Diosen huaknopo'e'ritaj e'mabitbitnayo kenpa'ti sine' huakkudg'eriere e'bape'ika'nayo kenpa'ti kenomeyere e'mamay'ika'nayo ⁵⁰kenoka' Huairitaj mabohue' ene'te ijtiakapoy. Kenme'noete nopoehue' ee'te ijtiakapoy. ⁵¹Kenomeytaj digg'da o'nogka'apone. Nama'da huaa'eri dakhuea'da o'nenok kenomeyere o'nogka'apone. Keyoda aratbut pai'da on'nopo'ika' kenpa'ti digg'da on'bahuikika' keyo kenomeytaj ijmaenapoy.

Diez mune'yo konig ogka'uyate.

25 ¹Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiens'po o'nepo daka' ekpoe' on'nigonhuahuika'depo durugda Diosyo on'bakudapo. Ken konig o'e' ijmanbatia'pakapoy.

Konig opud judío aratbut ogkika' huabokerek a'toepakya'po sikyo huatoe ae'ya'po o'tiakapo. Kentaj a'deatuya'po diez mune'yoa sikyo on'huahua'uy. Huasihuaj huakjeysi'po o'nontoe'epo on'huahua'uy. Mune'yo konig Jesúsen huaknopo'e'eri o'ne. ²Huabaniga' daka' nopoehue'ada o'nuy. Nog huabaniga' daka'da on'nopo'epo huadakda ogkika'uy. ³Daka' manopo'e' ehue'ada mune'yo sue'da huasihuaj o'nontohua'uy. Nog huasihuaj ontohuaehue' o'nuyate. ⁴Nog mune'yoanayo nog huasihuaj o'nontohuae'uyate. Diosen Nokirega' o'manopo'toika'nok Diosen 'urua'da ogkika'po huabokerektaj keyoda on'niguyate. Huasihuaj konig Diosen Nokireg' o'e. ⁵Huabokerek a'toepakya'po ijhuet'a'da o'tiaknok aya'da o'nokbatai'uyate. ⁶Ken sikyo nopoka' "Ken huabokerek a'toepakya'po o'tiakde. Kentaj yan'dej." ⁷Utta'da aya'ada on'peede'uyate. ⁸Aya'ada mune'yo on'mamabo'uyate. Huakjeysi'potaj a'bakpakaya'po ogka'uyate. ⁸Daka' manopo'e' ehue'ada huae'eria mune'yo nog mune'yotaj on'mana'po: "Sue'da huasihuaj beyok. Oro'en huakjey o'bakayde." On'mana'uyate. ⁹"Keje' sue'da mo'taene. Yokhue'dik o'nene. Huabahuaya'erite yanhua'. Keyo ya'detu'." Daka'da huanopo'e'eri mune'yoa on'mana'uyate. ¹⁰Nog huabaniga' daka' nopoehue'ada huae'eri mune'yo huasihuate enhuade'te huabokerekakon o'tiakuy. Ke'na a'toepakya'po o'tiakuy. Kenere huabaniga' mune'yo Diosen Nokirega' o'manopo'toika'nok daka'da Diostaj on'nigpeika'po jakyo e'toepak fiestate on'kuduyate. On'kuddepo akbogpe o'nokhuikuy. ¹¹A'timon huabaniga' daka' nopoehue'ada huae'eri mune'yo on'tiakuy. "Monigokhuike', Huairi." O'nona'uynig'a. ¹²"Opudtaj okiehue'

o'nene. Buttida ijjay." Huairia o'mana'uy. Ken konig ya'epet. —Jesúsa o'manbatia'pakuy.

¹³—Konigepo Diosen daka'da yag'kikati'. Batikhue'da do e'tiakapote ekpoe' yanikati'. —Jesúsa mona'uyne.

**Huairien huadak huanigpee'eria
huairien huakupe daka'
o'taepo nog huakupe gana
o'taka'apo. Ken konig Jesúsa
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.**

¹⁴—Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiensí'po o'nepo kirigayo' Diosen ogkika'. Konig huairi huanaba' o'matoepo nogbayo a'ti o'hua'depo huanaba'taj ke'nen huakupe o'baktoyoke'uyate. Gana men'takadhuhue'po o'baktoyoke'uyate.

¹⁵Nogtatida huabaniga' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj botta' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj nogtida mil huakupe oktoyokuyate. Konig gana men'take'po huakka' huanopo'e'eritaj huakka'mon o'baktoyokuyate. Sue'da huanopo'e'eritaj huakkahue' o'baktoyokuyate. O'bayokdepo nogbayo o'bakhua'uyate. ¹⁶Ke'na huanaba' huabaniga' mil huakupe o'edepo nogok nogok o'bae' kenpa'ti o'bahuaya'. Daka'da o'kika'depo nog huabaniga' mil huakupe o'itaka'uyate. ¹⁷Konigti o'ka'po noga botta' mil o'toepo nog botta' mil huakupe o'itaka'uyate. ¹⁸Kennayo nogtida mil o'edepo sorokyo o'ma'irega'uyate.

¹⁹Huairi ijhue'da o'edepo onte'ti o'tiakuyate. "Yan'tiak." Huakupe huatoe'eritaj o'mana'po en'tiakte, "Men do'hued huakupe mo'toe," o'mana'uyate. ²⁰Ke'na huabaniga' mil huakupe oe'uy huakkuru o'huatiakuy. Huairitaj botbaniga' mil huakupekon o'tabahua'uyate. "Huabaniga' mil huakupe bekuyne. Nog huabaniga' mil ijitaka'mey. In botbaniga' mil

huakupe i'tamaene, Huairi." Ona'uyate.
²¹ "Huadakda huanaba' o'taene o'na.
 Daka'da i'kika'nok. Batikhue'da
 i'kika'. Sue'da do'hued me'taeme'nig'a
 daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued
 me'taeapone. Doere i'durugpakapone."
 Huairia ona'uy. ²² "Nogakon huanaba'
 botta' mil huakupe oe'uyate huairite
 o'huatiakpo "Botta' mil huakupe
 bektoyokuyne. Nog botta' mil
 huakupe ijitaka'mey. In botta' botta'
 mil huakupe i'taene, Huairi." Ke'na
 huanaba'a ona'uyate. ²³ "Huadakda
 huanaba' me'taene. Daka'da i'kikate.
 Sue'da do'hued me'taeme'nig'a daka'da
 i'kika'tenok huakka'da do'hued
 me'taeapone. Doere i'durugpakapone."
 Huairia ona'uy. ²⁴ Ke'na nogtida mil
 huakupe oe'uy huairitaj o'huatiakdepo
 "O'na ba'tey o'epi', ijnopoepo o'nen
 huanaba' diga'da en'baa'tada aya'da
 i'bakbae'ika'. Huanaba'en ehue'da o'e.
 Huakid batukehue'ada i'bakbakayika'.
²⁵ Konigepo ijme'pukpo o'nen huakupe
 sorokyo ijmairega'uy. In o'nen i'taene."
 Ken huanaba'a ona'uy. ²⁶ "On huanaba'
 dakhue'da i'ene. Baahue' huae'eri i'ene.
 Do baahue'da o'bakbaika' kenpa'ti
 batukhue' e'eadu huakid o'bakbaika'
 i'nopoepo ²⁷ konigepo do'hued huakupe
 bancoyo e'kudame'nayo do e'tiakde'te
 do'hued huakupe nogiti huakupe
 men'tahuayetnig'a." Huanaba'taj
 huairia ona'uyate. ²⁸ Nogomey kenteda
 e'ne'te "Ken mil huakupe huanaba' o'toe
 ya'nokkay'. Ke'na diez mil o'toenigtaj
 yan'yok. ²⁹ Aya'ada sue'da huakka'
 on'toepo daka'da e'toika'nayo daka'da
 e'kika'nayo kenomeyen huairia o'pakpo
 nogiti o'bayokapo. Nogomey sue'da
 on'toepo daka'da toehue' ee'nayo kenpa'
 daka'da kikhue' ee'nayo kenpa'ti
 nogda itakahue' ee'nayo kenomeyen
 huairi kenda sue'da on'toenigtaj
 o'baktiparatapo. ³⁰ Ken dakhue'
 huanaba'taj keyoda sikkiregda o'ika',

keyoda kenpa'da pai'da on'nopo'ika',
 keyoda ya'nen'." Huairia o'mana'uyate.
 —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo
 o'manmadika'uy.

**Jesús Huairi onte'ti e'tiakde'te
 ke'nen hueretda huanigpe'ika'eritaj
 daka' o'baeapo. Oknopoghue'
 huae'eritanayo Diosen castiga
 e'kadhuahuika'yo o'maenapo.**

³¹ —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne.
 Nogok do onte'ti ijtiakapoy. Onte'ti
 konig huairitone' urua'da ijjepe
 doere aya'da Diosen huata'moneriere
 o'tiakapoy. Kenoka' Dios Huairien' urua'da
 huahuadte konig huamata'mona' huairi
 ijhuadapoy. ³² Aya'ada nogbayo nogbayo
 huae'eria do'taj menhuatiakapone. Do'taj
 egkupopakte ijbaktie'ea'apoy. Konig
 oveja huatoe'eria ovejataj cabra 'uhua
 o'bakupopaka'ika' ken konig ijka'apoy.
³³ Oveja konig Diosen huabaktie'ea'eri
 'uruda Diosen hua'a huanigpee'eri do'hued
 huada'kopen ijkupopaka'apoy. Cabra
 konig Diosen huabaktie'ea'eri ehue'da
 nama'da huaka'eritaj do'hued ope'topen
 ijkupopaka'apoy. ³⁴ Ijbakupopaka'depo
 do'hued huada'kopen huae'eritaj
 "Yan'tiak. Opu'dtaj do'hued Apaga
 o'madurugpaka'uyate. Huadari kurud
 Diosa a'nenda o'ka'po do'huedsi'po
 o'neapo Diosa o'nopo'e'uyate. Oyda
 Diosensi'po mo'ene. ³⁵ Aypota' e'kusitokte
 aypo on'yokuyne. Maymaya' ea'te
 hue'ey on'yokuyne. Nogbayo e'huae'te
 huatay' on'yokuyne. ³⁶ Yudtaj toehue'
 ee'te on'yokuyne. Dakhue', ee'te
 on'ta'huade'uyne. Huabakuda' jakyo ee'te
 do'taj on'ta'huade'uyne." Do Diosen Huairi
 huada'kopen huae'eritaj ijmana'apoy.
³⁷ "Menok kenpa' kahue' o'uy ontaj. O'na
 aypota' e'kusitokte aypo yokhue' o'uyne.
 Maymaya' ea'te hue'ey yokhue' o'uy. ³⁸ O'na
 nogbayo e'huae'te oro'en jakyo kataye'po
 kudahue' o'uy. Yudtaj toehue' ee'te menok
 yokhue' o'uyne. ³⁹ Dakhue' ee'te kenpa'ti

huabakuda' jakyo ee'te on'taj ta'huadehue' o'uyne, Huairi." Huadak huaka'eria do'taj kenpa' boa'apone. ⁴⁰"Kenoka' inomey do'hued huama'buytaj bo'ka'uyate kenda do'taj hueretda bo'ka'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

⁴¹Aratbut ope'topen Diosen huabaktie'ea'eri ehue' e'huae'taj "Menokbahua'. Opuđtaj Diosa diga' castiga magka'dik mo'eapone. Bakpak batikhue'da e'ika'yo yanhuati'. Ken ta'akyo castiga a'magkaya'po toto'taj kenpa'ti toto'en huata'moneritaj Diosa o'nigka'de. ⁴²Aypota' ee'tada yokhue' o'ne'uyne. Maymaya' ea'tada yokhue' o'ne'uyne. ⁴³Nogbayo e'huae'te huatay' yokhue' o'ne'uyne. Yudtaj toehue' ee'te yokhue' o'ne'uyne. Dakhue' ee'te kenpa'ti huabakuda' jakyo ee'te do'taj ta'huadehue' o'ne'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy. ⁴⁴"Ehue' ontaj e'kusitokte tiahuahue'da maymaya' ea'te tiahuahue'da o'na nogbayo e'huae'te kenpa'ti yudtaj toehue' ee'te kenpa'ti dakhue'da ee'te huabakuda' jakyo ee'te tiahuahue' o'e'uyne. Konigepo ontaj tihuapokhue' o'e'uy, Huairi." Ope'topen huakupokheria do'taj mona'apone. ⁴⁵"Inomey do'hued huama'buy do'hued huaknopoe'eri huairihue'da kenpa'ti konig pai'da e'ne'tada batihuapokhue'da mo'ika'uynok konigepo do'tada konig tihuapokhue' o'nuyne. Buttida ijjay." Ijmana'apoy. ⁴⁶Kenomey ope'topen huakupobo'eri Diosen castigayo kenpa'da o'nokbahua'apo. Kenpa'da pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Diosen 'uruda huakika'eri kenpa'da Diosere on'noehuahuika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

**Jesústaj a'arakya'po monig
o'totiakapo judío huairiomey
on'batia'pakuyate.**

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Kenpa' aya'da Jesúsa oro'taj mona'depo nogdakon mona'po:

²—Eme'tekenta' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'e'apo, mo'nopoene. Do'taj cruzte kan'arake'po judío huairitaj nogbokereka'tida me'bahuaya'apone —Jesúsa mona'uyne.

³Jesúsa kenpa' ea'te sacerdote, Moisésenba' huamanmadika'eri, judío huairitone', Caifás sacerdote huairien jak kurute on'kupopakuyate. ⁴Keya' monig Jesústaj iregireg o'totiakapet kenpa'ti monig o'arakapet on'batia'pakuyate.

⁵—Fiesta ee'te arakhue'dik o'ene. Kenoka' e'araknayo aratbut mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'eapone. —Judío huairia on'batia'pakuyate.

**Ettone' 'uru'huieęada huasihua'a
Jesústaj o'kutioy'uy.
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)**

⁶E'si'dakseta' Simóntaj on'dikka'uyate. O'si'dakyare'uyate. Betania huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús ee'te ⁷ettone'a Jesústaj o'huahua'po huid yerepu'te 'uru'huieęada huasihua' huakka'teda ee'tada o'tohua'uy. Jesús huabape' kutopate e'huadte 'uru'huieęada huasihua' o'kutioy'uy. ⁸Sue'ada Jesúsen huanigpeika'eria e'kutioy on'tiahuaydepo on'huadiayonpo, —Mena'po huakka'teda ee'tada nama'da injoy. ⁹Onjoyhued ee'nayo huakka'teda bahuaya'dik huakupe pai'da aratbuttaj bayokdik o'eay'nig'a. —Huanigpeika'eria nopoehue' o'nepo on'da'uy.

¹⁰—In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. 'Uru'da megka'ne. ¹¹Opudere pai'da aratbut o'nika'apo. Donayo opudere ehue' ijika'apoy. ¹²In huasihua' be'tioyne do'hued huaso' e'kubarakka' ikkenda be'sihuaka'ne. ¹³Do aratbuttaj

a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy.
Meyapi' aya'da huadaribaya'
kenpa' on'manbatia'pakika'apo
kenda in ettone' megka'nigkon
on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj
okkahuehue' o'nika'apo. —Jesúsa
mona'uyne.

**Huakupete Judasa Jesústaj
o'huatitotiakapo judío huairitaj.**

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Doce Jesúsen huata'moneri
o'nepo nogtida Judas Iscariote e'eada
o'bakhua'uy. Judío sacerdote huairitaj
a'batia'pakya'po o'bahuahua'uyate.

¹⁵—¿Jesús opudtaj e'yoknayo
meniga' huakupe do'taj yokdik o'ne?
—Judasa sacerdote huairitaj o'mana'uy.
Ken Judastaj treinta plata huakupe
on'yokuyate. ¹⁶Huaboada Jesústaj
sacerdote huairitaj monig ijbayokapet
Judasa o'nopo'e'uyate.

Kene'huaya' Jesúsero on'bape'uyate.

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23;

Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷Ken huame'noe judío huakkurueri
isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue'
fiesta huakkuru huame'noe o'uy. Oro'
Jesústaj o'huahua'po,

—¿Meya' fiesta aypo manhuada'dik
o'eapo? —Jesústaj ona'uy.

¹⁸—Jerusaléno yanhua'.

Huabokerektaj bo'huahuayapet, “A'ti
ijbueyapoy. O'nen jakyo do'hued
huanigpeika'eriére fiesta aypo
o'bape'apoy. Huamanmadika'eria oa'.”
Ken huabokerektaj ya'nonati'. —Jesúsa
mona'uyne.

¹⁹Kenda Jesúsa mona'nig oro'a
o'ka'po fiesta aypo o'manhuada'uy.

²⁰Esikde'te Jesús doce
huanigpeika'eriére kutopate o'eapo

²¹o'bape'po,

—Judío huairia do'taj kdarake'po
opud nogtiada do'taj mo'bayokapone.

Buttida ijjay. —Oro'taj Jesúsa
mona'uyne.

²²Ken huaboada suhue'nada o'uy
oro'. Noga noga Jesústaj ona'po:

—Doapi' o'yokapetpi', Huairi. —Oro'a
noga noga ona'uy.

²³—Ke'na doere aypo huabape'te
o'bape'denig'a ke'nada judío
huairitaj me'bahuaya'apone.
²⁴Konig Apagba'te oa'ika' do'taj
ogka'aponiga ke'na me'bahuaya'apone.
Kentaj ke'ponada o'eapo. Pai'nada
o'no'po'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen
si'poehue' e'uyunayo huadakda
o'eaynig'a. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

²⁵—Do'huapi' o'bahuaya'apetpi'.
—Jesústaj Judasa nama'da ona'nig'a
ke'na judío huairitaj o'yokapo.

—Ee' o'na o'bahuaya'apone. —Jesúsa
Judastaj ona'uy.

²⁶O'bape'po Jesúsa pan o'bapadpo,
“dakiti Dios” oa'depo o'posakea'po
oro'taj bo'yoke'po,

—Yan'bape'. In pan do'hued huaso'
o'e. —Oro'taj mona'uyne. ²⁷A'timon
vino huama'pu' o'toepo “dakiti Dios”
ona'depo oro'taj bo'yokpo,

—Opud aya'ada yan'mai' ²⁸Do'hued
mimi o'e. Aratbuten dakhuea' e'ka'
ijbakkahuea'apoy. Huaboada ijjay.
Opudtaj a'nopo'eaya'po ijbueydepo
do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten
dakhuea' e'ka' akkahueaya'po do'hued
mimi o'manighua'apo. ²⁹A'ti in vino
mayhue' ijika'apoy. Nogok do'hued Apag
Dios Huairitaj aya'da huaknopo'e'eria
huaboada en'nigpeikade'te onte'ti vino
ijmayapoy. —Jesúsa mona'uyne.

“Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Ia'apone

Pedro. Jesúsa ona'uy.

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34;

Jn. 13.36-38)

³⁰Diostaj e'batadi'keade' huakka' jak
Jerusaléniya' o'norokdepo ote' Olivosyo
sikyo o'hua'uy.

³¹—In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabiradapone. Do'taj o'nokmamonapone. “Oveja huamatog'eritaj ekarakte oveja o'nokmamonapo.” Apagba'te kenpa' oa'. ³²Nogok huakudaka'da e'eada ijnoyhuaddeapoy Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. Opud ta'pota' bo'tiakapone. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

³³—Nogomey bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' ijjeapoy. —Pedroa Jesústaj ona'uy.

³⁴—Oyda in sikyo huatahuaj sipoghued “Jesústaj jokiahue'ya ijjejey.” Bapa'a' ia'apone. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

³⁵—Ehue' onere bueydik ee'pi' “Jesústaj jokiahue'ya ijjejey,” ahue' ijjeapoy. —Pedroa ona'uy. Oro' Jesúsen huanigpeika'eria konigti aya'ada ona'uy.

Getsemaní ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶Ken sikyoda Getsemaní ta'bayo Jesús oro' ke'nen huanigpeika'eriere okye'uy.

—Inteda yan'bahuadti'. Ayō a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

³⁷Pedrotaj kenpa'ti Zebedeoen botta' huasi'po Juan Jacobotaj o'batohua'depo Jesús huabo'a'da suhue'nanada o'epo kenpa'ti pai'nanada o'nopo'epo,

³⁸—Konig ijbuayapopo pai'nanada ijnopo'ey. Iyoda men'nige'. Doere yanokpohue'. —Jesúsa o'mana'uyate.

³⁹Ken Jesús nogiti adyonda o'hua'depo okkubuka' o'huedpo o'tiona'pakpo:

—Do pai'da nopo'ehue' kae'po tihuapokdik ee'nayo konig do ijpaknig kahue' yae'. Konig kenda on i'pakpo megka', do'hued pag. —Jesúsa o'tiona'pakuyate.

⁴⁰Ken Pedromeytaj o'bahuahua'po en'batayte o'bahuahuay'uy.

—Nogoratipi' mena'po doere okpohuehue'dik mo'ene. ⁴¹Nama'da kahue' a'eya'po yanokpohue' yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta' bo'eretpaknig'a kahue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uyate.

⁴²Onte'ti a'tiona'pakya'po adyonda o'bakhua'uy.

—Do'huada pai'da e'nopo'eta' pakhue' ijjejey. Kenpa'ti e'bueyta' pakhue' ijjenok konig kenda on ipaknok bueydik a'ey', do'hued pag. —Jesúsa o'tiona'pakondepo

⁴³onte'ti huanigpeika'eritaj o'bahuatiakuy. Entayte o'bahuahuayato'uy. Taytaya' ijjay. Huakka' o'da'nok. ⁴⁴O'bakhua'depo bapa'a' o'tiona'pakuyate. Konigti o'tiona'pakuyate. ⁴⁵Ken o'tiona'pakondepo huanigpeika'eritaj o'bahuatiakpo,

—Oyitiyeo yan'huedti', yan'tayti'. Oy dakhuea' huaka'eritaj do'taj men'bahuaya'ne. ⁴⁶Yan'mabo' monhua'. Ke'na men'bahuaya'dene o'tiakde. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesústaj on'tohua'uyate.

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53;

Jn. 18.2-11)

⁴⁷Jesúsa kenpa' e'mana'ted Judas o'tiakde'uy. Jesúsen doce huanigpeika'eri Judas nogtida o'uy. Judasere huakka'da on'batiakbeduyate. Sorotataen siroenpa noga hueypa on'totiakpo on'batiakbeduyate. Sacerdote huairi judío huairitone'a on'mata'mona'nok on'batiakbeduyate.

⁴⁸—Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy yan'tohuati'. —Kenpa' Judas huabahuaya'eri tiakhued o'epo o'mana'uyate. Jesústaj ka'noki'e'po kenpa' o'mana'uyate.

⁴⁹Ken Judas Jesústaj o'huahuato'po,

—Ijtiaki, Huamanmadika'eri,
—ona'depo o'buyukuy.

⁵⁰—¿Katete i'tiak huadi'? —Jesúsa
ona'uy.

Nogomeya Jesústaj on'ta'koyato'
on'tohua'uy.

⁵¹Ken nogtiada huanigpeika'eria
siroenpa o'toepo sacerdote huairien
huanaba'taj o'pesodoktegyu.

⁵²—Siro yakuda'. Kenomey kenpa'ti
siroa ogka'po siroa mabueydik o'epo.
^{53,54}Setenta mil Diosen huata'moneri
sorotataj menigta'mona', pag. Oyedda
do'hued Apag Diostaj tiona'pakdik
ijjeayetnig'a, kenda e'tiona'paknayo
idada menigta'monayetnig'a inomey
do'taj tohua'dik o'ne. Apagba'te
oa'ika'nok kenpa' tiona'pakhue'dik ijjey.
—Jesúsa Pedrotaj ona'uy. ⁵⁵Kenoka'
huakka' aratbuttaj:

—Konig huiyokda huabere'eritaj
a'tohuaya'po mo'bahuahuika'. Konigti
do'taj on'huatiakbedne. Siroenpa
mo'toepo hueypa mo'toepo do'taj
on'huatiakbedne. ¿Mena'po? Diosen
jaky o aya'da huame'noe ijhuadpo
ijmanmadika'ikay. Kenoka' do'taj
tohuahue' o'nika'ne. ⁵⁶Konig Diosen
huamanbatia'pakeria Apagba'te
mentimadoya'uyate. Konigda opud
do'taj ka'dik o'nene. —Jesúsa
o'mana'uy. Eade'te oro' Jesúsen
huanigpeika'eria Jesústaj okmamon'uy.

**Judío huairi ogkupopakyo Jesústaj
on'boa'uyate.**

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Caifáste on'tohua'uyate. Caifás
sacerdote huairitone' o'ika'uy.
Caifásen jakyo aya' judío huairi
on'kupopakbeduy. ⁵⁸Pedronayo
adteda Jesústaj o'ta'hua'uyate.
Sacerdote huairien kurute o'tiakdepo
e'tiokpaka'yo o'kudpo sorotataere
o'huadonhua'po, Jesústaj menpa'

yanogka'apet o'nopepo a'tiahuaya'po
o'huadonhua'uyate.

⁵⁹Sacerdote huairiere huatone'
huairiere kenpa'ti aya'da nog judío
huairi ogkupopakpo, “Jesúsa
dakhuea'da o'ka.” “Jesúsa nama'da
oa'.” Be'api' kenpa' a'huaaya'po o'dikuk.
Nogpa' nogpa' nama'da a'huaaya'po
kenpa'ti on'dikukpo Jesús kabueye',
ea'ta' o'deretpakuy. ⁶⁰Huakka'da
nama'da huaa'eria da on'huaa'nig'a
“Dakhuea' o'kika', bueydik o'e.”
Ahue'dik o'nuy. Ta'pote botta' nama'da
huaa'eria on'huaa'po,

⁶¹—“Diosen huid jaktone'taj saktik
ijjey. Bapa' huame'noe onte'ti ka'dik
ijjey.” Jesúsa oa'uy. —Kenpa' nama'da
huaa'eria on'huaa'uyate.

⁶²Kenoka' sacerdote huairi o'bodpo
Jesústaj

—¿O'na menpa' baa'tokhue' i'e?
¿Kenda inomey ontaj bo'huaa'ne
buttida menpa' yada'? —Sacerdote
huairia Jesústaj ona'uyate.

⁶³Jesúsnayo sohuata' a'tokhue'da
o'uyate.

—Diosnayo o'noeonhuahuika'. Diosa
mepeika'ne do'taj buttida ona'dik
mo'ene. ¿O'na menpa' Cristo i'e?
¿Menpa' Diosen Huasi'po i'e? Mena'.
—Sacerdote huairia ona'uyate.

⁶⁴—Ee', Cristo ijjey. Diosen Huasi'po
ijjey. Do'taj Diosa me'ta'mona'uyne.
Kurudyo do'taj on'tiahuayapone.
Dios teyda o'e. Ke'nen huada'kopen
ijjepo kurudya' e'sihuiya' e'tiakte
on'tiahuayapone. —Jesúsa huairitaj
o'mana'uyate.

⁶⁵Konig judío aratbuta ogkika'uyate
on'diaypo yudtaj on'huisika'. Ke'na
sacerdote huairi Jesústaj o'peedepo
o'huadiayonpo yudtaj o'huis'uyate.

—In huabokereka Dios ijjey nama'da
o'nopepo dakhuea'da oa'. Nogiti
dakhuea' huaa'eritaj e'peeta' pakhue'
o'ey. Diostaj dakhuea'da oa'nigtaj

opuda mo'peene. ⁶⁶¿Menpa' mo'nope'e?
—Sacerdote huairia nog judío huairitaj
o'mana'uyate.

—Dakhuea'da oa'. Bueydik ka'e'.

—O'nona'uyate.

⁶⁷Jesús en huakoktaj on'tisupue'yuy
kenpa'ti Jesústaj on'tuktukuy kenpa'ti
Jesús en huakoktaj on'pebas'uy.

⁶⁸—¿Ontaj Diosa e'ta'monuy'nayo
be'a huaboa'da betuktuk ke'na yaa'?

—Jesústaj o'nona'uyate.

**“Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Pedroa
bapa'a' oa'uyate.**

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62;
Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Kenoka' jak kurute Pedro e'huadte
mune'yo huanaba'a o'huahua'depo,

—Jesús Galileayo hua'e'eriene
i'huae'ika'uyate. —Pedrotaj mune'yoa
ona'uyate.

⁷⁰Aya'ada enpee'te,

—Ehue'. Katea' i'et nopehue' ijjej.

—Pedroa oa'uyate.

⁷¹E'tiokpaka' akbogpeyo e'huade'te
noga ettone'a o'tiahuaydepo,

—Jesús Nazareteriere ken kenpa'ti
o'huae'ika'uyate. —Pedrotaj o'huaa'uyate.

⁷²—Ehue'. Kenbokerektaj
jokiahue'ya ijjej. Buttida ijjej Diosapi'
o'nope'e. —Onte'ti Pedroa oa'uyate.

⁷³A'timon nogomey meyhue'da
o'nepo Pedrotaj on'huatiakpo,

—O'na Jesús en huanigpeika'eri i'epo
konig Galilea hua'e'erien hua'a ia'ne.

—Pedrotaj o'nona'uyate.

⁷⁴—Kentaj jokiahue'ya ijjej. Buttida
ijjej. Buttida ahue' ee'nayo dakhuea'da
do'taj kagke'. —Pedroa o'mana'uyate.

Kenpa' ea'te huatahuaa
o'sipogde'uyate. ⁷⁵E'sipogde'te “Oyda
in sikyo huatahuaa sipoghued, ‘Jesústaj
jokiahue'ya ijjej,’ bapa'a' ia'apo.”
Jesús a mename'nig. Pedro huaboa'da
okkahuehue'da onte'ti o'noponpo
o'orokdepo pai'nana o'huikuyate.

**Jesústaj Pilato gobierno huairitaj
on'yokuyate.**

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Emede'te monig Jesús
bueydik o'eapo aya' sacerdote
huairia aya' judío huatone' huairia
on'batia'pakdepo on'nope'e'uyate.
²Jesústaj on'tinukupo on'tohua'po
Poncio Pilato Romano gobierno
huairitaj on'yokuyate.

Judas o'buey'uyate.

³Judas huakupete Jesústaj
judío huairitaj o'bahuayame'te.
Jesús bueydik o'eapo Judas
huaboa'da o'nope'edepo huaboa'da
o'nopo'korea'uyate. Treinta plata
huakupe sacerdote huairitaj
kenpa'ti huatone' huairitaj onte'ti
a'batahuaya'po o'tohua'po,

⁴—In huabokerek dakhuea' kahue'
o'uy. Kenpa'da huadak o'kika'uy. Opuda
kan'arake'po on'yokme'ne. Kenpa'
ijka'po dakhuea'da ijka'mey. —Judas
huairitaj o'mana'uyate.

—Kenda e'peeta' pakhue' o'ey
oro'nayo. —Huairia Judastaj
o'nona'uyate.

⁵Diosen jakyo Judas plata huakupe
barakte o'endepo o'orokuyate.
O'hua'depo e'bia o'huerenpitanukupo
huata' o'oroa'po o'buey'uy.

⁶Sacerdote huairi huakupe on'edepo,
—Huabokerektaj e'arak huakupe
o'enek Diosen huakupe huantoe'yo in
huakupe kudahue'dik o'ene. —Huairia
oda'uyate.

⁷Nogok huayahuaya on'batia'pakpo,
—Mamasot huadri in huakupete
mon'bake. Keyoda esoeritayo'da
bakubarakka'dik o'nika'apo.

—Huayahuaya on'batia'pakuyate.

⁸Ken huakupe Jesústaj kan'arake'po
o'bahuaya'uynig ken huadri
on'bake'uy. Mimi huadri o'e. Aratbuta

on'batia'pakika'apo. ^{9,10} Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Judío Huairia konigda ogka'de'uy. “Ken treinta plata e'huatitotiak huakupe konig Dios Huairia oa'uynig mamasot huadari yan'bakeapet.” Jeremías o'madoya'uyate. Kenda judío huairi ogka'uyate.

Pilato gobierno huairitaj Jesúsa huakpote o'nigbo'uyate.

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Kenoka' Pilato gobierno huairite Jesústaj on'tohua'depo,

—¿Judíoen gobierno huairi menpa' i'e? —Pilatoa ona'uy Jesústaj.

—Ee' kenda ia' kenda ijje'y. —Jesúsa ona'uy.

¹²—Jesús dakhue'da o'e. Nogda nogda dakhuea' o'ka'. —Judío huairia Pilatotaj on'huaa'uynig'a. Jesúsanayo baa'tokhue' o'uy.

¹³—Ontaj dakhuea'da bo'huaa'ne. O'na soata' i'ene. ¿Menpa' i'pee? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.

¹⁴ Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o'uy. Pilato kenpihuay Jesústaj huakka' oknopoen'uy.

Jesústaj yan'arakti' Pilatoa ta'pota'da o'mana'uy.

(Mr. 15.6-20; Lc. 32.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Ken fiestate gobierno huairia nogtatida huabakudá' jakyo huáe'eritaj o'maoroka'ika'. Kentaj aratbuta o'noktie'ea' gobierno huairia o'oroka'ika'. ¹⁶ Kenoka' Barrabás huabakudá' jakyo o'uyate. Dakhuea'da huaka'eri o'e aya'ada on'nopoe'uy.

¹⁷ Huakka'da en'bakupopakde'te, —¿Huabakuda' jakya' e'orokata' be'taj bo'pak Barrabástaj Jesústapi'? Jesús opuden Cristo o'e. —Pilatoa o'mana'uy.

¹⁸ Judío huairi Jesústaj digda on'huahuaypo menigtotiakne. Pilatoa kenpa' o'nonopondepo o'mana'uy.

¹⁹ Kenoka' Pilato huairi apon huahuadte o'huadde “Jesús huadakda o'e. Bueydik o'e. Ahue' ya'e. E'bayorokte kentaj pai'da yoknopo'unhuahuay.” Pilatotaj behuaati' Pilatoen huatoea o'mana'uyate.

²⁰—“Barrabástaj yaoroka'. Jesústaj ya'darak.” Pilatotaj ya'nona'. —Sacerdote huairia kenpa'ti huatone' huairia huakka' aratbut egkupopakte on'eretpakpo on'mana'uy.

²¹—Botta' o'nenok. ¿Be'tataj ijjoroka'apo? —Pilatoa onte'ti o'mana'uy.

—Barrabástaj. —O'nona'uy.

²²—¿Jesús opuden Cristotaj monig ijka'apo? —Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Aya'ada o'nona'uy.

²³—¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Nogiti nogiti 'utta'da o'nona'uy.

²⁴ Do'taj peehue' o'nepo kenpa'ti aratbuta digá'da o'nokoynok. Pilato o'nonopondepo, “Hue'ey yatotiak,” ona'po aya'ada en'tiahuayte o'ba'koyopo,

—In huadak huabokerektaj e'arakta' pakhue' ijje'y. Donayo dakhuea' kahue' ijje'y. Opud bo'paknok ijjarakapoy. —Pilatoa o'mana'uy.

²⁵—Kentaj ya'darak nama'da ea'nayo oro' kenpa'ti oro'ensi'po pai'da o'nope'apo. —Aya'ada o'nona'uy.

²⁶ Kenoka' Pilato Barrabástaj o'oroka'uy. Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a en'bitbitde'te Pilatoa sorotata'taj o'bayokuy. Hueypa cruzte kan'arake'po o'bayokuy.

²⁷ Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da sorotataj Jesústaj on'tikupopakuyate. ²⁸ Ken Jesúsen huaok o'nokkiroka'po ayagdakon huaok on'ota'po. (Ken konig gobierno huairiayo'da on'otika'nig.) ²⁹ Kenpa'ti

e'pid huakiok ogkuotta'po kenpa'ti hueypa huada'kopen on'ba'pada'uyate. Kenpa' o'nogka'depo huikudate on'tihuadpo,

—I'tiak judío en gobierno huairi.
—Nama'da sorotata'a on'tierikpo o'nona'uyate.

³⁰Kenpa'ti on'tisupu'uyate. Hueypa on'to'epo ogkubitbituyate. ³¹Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokiroka'po ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo hueypa cruzte a'arakya'po Jesústaj on'tohua'uyate.

Hueypa cruzte on'arakuyate.

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43;
Jn. 19.17-27)

³²Jerusalén huakka' jakya' on'toorokdepo Cirene huakka' jak huae'eri Simóntaj on'de'uyate. Sorotataa o'nona'nok Jesús en hueypa cruz Simóna o'tohua'uyate.

³³Ken Gólgota ote' onokye'uyate. Gólgota aratbutenjate huakuai' ote'. ³⁴Keyo sorotataj Jesústaj vino pai' on'yokuyate. Monigti ya'etapo suhuigda o'maypo nogiti mayhue' o'uyate.

³⁵Sorotataj Jesústaj hueypa cruzte on'betandepo be'a ke'nen yudtaj ya'deyapet a'nopo'eya'po huid okmo o'nene'uy. Kenda Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenig kenda ogka'uy. ³⁶Kenoka' Jesús en huaso' a'tiokaya'po on'huad'uyate. ³⁷Huaku kutapen hueymeyente “In Jesús o'e. Judío aratbuten gobierno Huairi o'e.” On'madoya'uyate. Konigepo bueydik o'e on'nopo'e'uyate.

³⁸Kenoka' botta' huabere'eritakon hueypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen nogtaj ope'topen on'mabeta'uyate. ³⁹Judío aratbut on'pokpo Jesústaj dakhuea'da on'tidi'keonhua'uy. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,

⁴⁰—“Diosen huaboro' jak ijsakapoy, bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy.”

Iame'ne. O'na bueyhue' a'eya'po huata' yatihuapok. O'na Diosen Huasi'po ee'nayo cruzya' yahuarak. —Judío aratbuta on'bapokpo Jesústaj o'nona'uyate. ⁴¹Sacerdote huairia Apagba' huamanmadika'eria fariseo huamanmadika'eria huatone' huairiera kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da o'nona'po:

⁴²—Nogomeytaj o'bayarea'ika'uyatenig'a huata'nayo bueyhue' a'eya'po tihuapokhue'dik o'e. Israel aratbuten huairi ee'nayo hueypa cruzya' kahuarake'. E'huaraknayo kentaj oknopo'ika'dik o'ea'poy. ⁴³Diostaj oknopo'ek kenpa'ti “Diosen Huasi'po ijjej.” Jesús a oa'uy nok Diosa daka' Jesústaj e'paknayo bueyhue'dik ka'e'po katihuapoke'. —Judío huairia Jesústaj on'huaa'uyate.

⁴⁴Huabere'eriere Jesús onte'teyo' hueypa cruzte on'betpo kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da ona'uyate.

Konig Jesús o'bu'ey'uyate.

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49;
Jn. 19.28-30)

⁴⁵Tokhuada' e'huadte huadari huabada o'sikon'uy. Sikkiregda o'uyate. Terea' e'huadde'te onte'ti o'ta'tuduyate.

⁴⁶Kenteda niokpo e'huadted,
—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —Jesús a'utta'da o'okoyon'uyate. Ken aratbuten hua'ate:

—¿Mena'po do'taj me'enonne, do'hued Dios? —Jesús a'utta'da o'okoyon'uyate.

⁴⁷Sue'da huakka'mona on'tikupobopo on'pe'edepo,

—In huabokerek Elíaskudaktaj o'nokoy. —On'mana'uyate.

⁴⁸Nogbokerektida ida o'ketpo apon esponja o'totiakdepo vino pai'yo o'ta'buta'po hueypate o'beta'po

kenpa'ti huakitta'te o'nigoktea'uyate.
Kabuyuke'po o'nigoktea'uyate.

⁴⁹—A'ti, Elías a'tihuapokya'po
yatiakapetpi' a'tiahuaya'po mon'nige.
—Nogomeya on'mana'uyate.

⁵⁰Onte'ti Jesús 'utta'da o'okoyondepo
o'notitikon'uyate. ⁵¹E'bueyonde'te
Diosen huid jakyo konig tela
pegtone' e'oroya'da kutapen nopote
o'huison'uyate. Huadari o'iyig'uy.
Huidtone' o'sakuy. ⁵²Huakka'
kubarak o'bakhuikead'uy. Huakka'
Diosen huaknopoe'erikudak
on'manoyhuadon'uyate. ⁵³Bapa'me'noe
e'pokonde' Jesús e'noyhuadde'te
huaknopoe'erikudakkon kubarakya'
on'maorokon'uyate. Diosen huakka'
jakyo Jerusaléno on'kudon'uyate.
Keyoda huakka'da on'batiahuay'uyate.

⁵⁴Kenta' sorotataj sorotataj
capitánere Jesústaj huatioka'eri
huadari e'iyeg kenpa'ti nogpa' nogpa'
ee'te on'tiahuaydepo huakka'da
on'me'pukpo,

—In huabokerek buttida Diosen
Huasi'po o'e. —On'batia'pakuy.

⁵⁵Kenpa'ti keyoda huakka'
ettone' on'nepo bidta'da
on'tiahuayanhua'uyate. Ettone' Galilea
huadaribaya' Jesústaj on'ta'hua'ika'po
kenpa'ti on'tihuapokika'uy. ⁵⁶María
Magdalena kenpa'ti María Jacoboen
Joséereen huaye kenpa'ti Zebedeoen
huasi'poed huaye keyoda o'ne'uyate.

Jesústaj on'kubarakka'uyate.

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56;
Jn. 19.38-42)

⁵⁷Ken e'sikonyakte José huakka'da
huamatoe'eri huairi o'tiakuyate.
José huakka' jak Arimatea huae'eri
kenpa'ti Jesústaj huanigpeika'eri o'epo
⁵⁸Pilatotaj o'huahua'depo, “Jesúsenso'
beyok.” Ona'nok “Jesúsenso' Josétaj
yan'yok.” Pilatoa o'mana'uyate.
⁵⁹José o'so'toepo yereda telaa

o'so'tihuiyigdepo ⁶⁰Joséen huabo
sipana'kogyo o'so'huedan'uyate.
Ken kubarak akbogpete huaboro'
huid o'tinokbetandepo o'hua'uyate.
⁶¹Joséen kubarak meyhue'da María
Magdalena nog Maríaere on'huadpo
on'tiahuay'uyate.

Jesús kubaraktaj sorotataj on'tioka'uyate.

⁶²Eme'te sábadote sacerdoté huairi
kenpa'ti fariseo huamanmadika'eri
Pilatotaj on'huahua'po,

⁶³—“Bapa' huame'noe e'pokte
onte'ti ijnoyhuadapoy.” Ke'na da
huaa'eria bueyhued o'epo oame',
okkahuehue' o'ey, huairi. ⁶⁴Ke'nen
huanigpeika'eri yan'huahua'po
yan'so'bereapetdapi' “E'bueytada
Jesús o'noyhuadde.” Aratbuttaj
yan'mana'apet. Kenpa' egka'nayo
dakhue'da e'dik o'eapo. Diga'da aratbut
nama'da yanoknopoe'apetpi'. Konigepo
bapa'a' huame'noea' kubaraktaj daka'
yan'tioka' yamana'. —Judío huairia
Pilatotaj o'nona'uyate.

⁶⁵—Inomey sorotataj yan'batohuati'.
Daka'nada kubaraktaj yan'tioka'
yan'manati'. —Pilatoa o'mana'uyate.

⁶⁶Ken on'bahua'uyate. Kubaraktaj
a'tiokaya'po, huaboro' huid teyda
o'nokbettinuku'uyate. Kenpa'ti
sorotataj kan'tioke'po sacerdoté huairi
kenpa'ti fariseo huamanmadika'eri
on'maenonpo on'bakhua'uyate.

Jesúsa huakudaka'da, e'eada o'noyhuaduyate.

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Judío aratbuten
okmapie'ahuaddik huame'noe
e'pokonde'te domingo emede'te
María Magdalena nog Maríaere
kubarakyo a'tiahuaya'po on'hua'uyate.
²Kenoka' diga'da huadari o'iyeg.
Diosen huata'moneri kurudya'

o'huarakonpo kubarakyo o'hua'po boro' huid huanokbet okpokorea'depo huaboro' huidte o'huaduyate. ³Ke'na jeynada konig ojbed. Ke'nen yudtaj keregnanada o'uy. ⁴Sorotataj on'tiahuaypo diga'da on'me'pukuyate. Konig e'bueyonig on'bahued'uyate. ⁵Ettone'taj:

—Okme'pukhue' mene'. Jesústaj bo'ukne ijnopoy kentaj hueypa cruzte o'darakme'te. ⁶Iyo ehue' o'e. O'noyhuadonde. Ken konig mona'uyne. Yan'tiak. Kente on'huedame'te yan'tiahuay'. ⁷En'tiahuayde'te ida yanhuati'. Jesúsen huaknopoe'eritaj yan'bahuahuati', "Huabueya'da o'eme'nig'a o'noyhuadonde. Huakkuruda Galileayo o'hua'apo opud huahued. Keya' bo'tiahuayapone." Kenpa' huaknopoe'eritaj yan'manati'. Kenpa'da ijjay. —Diosen huata'moneria ettone'taj o'mana'uyate.

⁸Ken ettone' kubarakya' idada on'hua'po on'durugpakonpo kenpa'ti on'me'pukudpo on'bahua'uyate. Huaknopoe'eritaj a'mana'toya'po on'baketonhua'uyate. ⁹Ida Jesús a'madejpakuyate. "Ijtiaki." Oa'uyate. Ettone' Jesústaj on'huahua'depo Jesúsen hua'itaj di'da o'nepo on'bapaduyate kenpa'ti

—Urua'nanada Diosen Huasi'po i'ika'. —O'nona'uyate.

¹⁰—Me'pukhue' yane'. Do'hued huama'buyte yanhua'. "Galileayo yanhuati'. Keyoda Jesústaj bo'tiahuayapone." Yan'manati'. —Jesúsa ettone'taj o'mana'uyate.

**Kenda sorotataj
on'batia'pakato'uyate.**

¹¹Ettone' en'huade'te sue'da sorotataj kubarak huatioka'eria Jerusalén huakka' jakyo on'hua'uyate. Ayoda judío sacerdote huairitaj aya'da kenda on'tiahuaydepo

on'manbatia'pakato'uyate. ¹²Kate o'kapoy e'nopoe'ta' on'pakpo huatone' huairitere on'batia'pakuyate.

On'nopoe'depo huakka' huakupe sorotataj on'bayokpo,

¹³—Sikyo e'tayte Jesúsen huaknopoe'eria on'tiakpo Jesúsen huaso' on'berepo on'tohuate. Nama'da yan'batia'pakti'. ¹⁴Kenda gobierno huairi e'peenayo oro' opudtaj o'tihuapokpo huairitaj o'batia'pakapoy. Opudtaj menpa' ogkahue'dik mo'eapone. —Judío huairia sorotata'taj on'mana'uyate.

¹⁵Ken sorotataj huakupe on'baedepo on'hua'uyate. Kenpa' huairia on'mana'nig on'batia'pakonhua'uyate. Konigepo oy kenpa'ti Jesúsenso'taj Jesúsen huaknopoe'eria on'bere'uyate. Judío nama'da on'batia'pakika'.

**Once huaknopoe'eritaj Jesús a
o'mana'uy.**

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49;
Jn. 20.19-23)

¹⁶Ken ote' Galileayo Jesús a o'dikkame' oro'a Jesúsen once huaknopoe'eri o'hua'uy. ¹⁷Jesústaj o'tiahuaydepo "Urua'da i'e. Diosen Huasi'po i'e." Jesústaj o'nona'uynig'a nogte Jesústaj okiogkahue' o'nuy.

¹⁸Jesúsa oro'taj o'huatiakdepo,

—Diosa mena'nok aya'tada kurudyopi' huadarieretapi' mata'mona'dik ijjej.

Aya'ada do'taj nigpeedik me'nika'apone.

¹⁹Yanhuati'. Aya' aratbuten huadaribayo yanhuati'. Do'taj kanoknopoe'po daka' yan'manmadikikati' kenpa'ti Apag Diosa o'paknok do ijpaknok Diosen Nokireg o'paknok bautiza yan'magkikati'.

²⁰Aya'da ijmana'nig nigpeika'dik mo'ene yan'manikati'. Kenpa'da opudere aya'da huame'noe ijjeonhuahuika'apoy. Kene'huaya' huame'noete onte'ti opudere ijjeonhuahuika'apoy. —Jesúsa mona'uyne, ken.